

LEGEA ȘI VIAȚA

Publicație științifico-practică
ISSN 1810-309X

Întreprindere de stat

Fondator – Agenția Proprietății Publice
Certificat de înregistrare
nr. 10202264 din 11.02.1993

Publicație acreditată de Consiliul
Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică
al Academiei de Științe a Moldovei prin
Hotărârea nr. 169 din 21.12.2017
Revista este inclusă în baza științifică
internațională Index Copernicus International
(Republica Polonă)

Tipul C

Asociați: Curtea Constituțională, Curtea Supremă de Justiție, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” (Cahul), Universitatea Slavonă, Universitatea „Spiru Haret” (Constanța), Universitatea „Petre Andrei” (Iași), Universitatea de Stat din Herson (Ucraina).

Se editează din ianuarie 1991

Nr. 7(331) 2019

Redactor-șef L. Arsene,
dr. h. c. mult.

Colegiul de redacție:

Gh. Alecu, doctor în drept, profesor universitar (Constanța, România); T. Barzo, doctor hab. în drept, profesor, (Miskolc, Ungaria); V. Bujor, doctor în drept, prof. univ.; Gh. Costachi, doctor hab. în drept, profesor univ.; V. Cușnir, doctor hab. în drept, profesor univ.; D. Garadjaev, doctor în drept, profesor, Judecător la Curtea Constituțională (Bacu, Azerbaidjan); E. Haritonov, doctor hab., profesor, membru cor. al AND (Odesa, Ucraina); E. Ișenco, doctor hab. în drept, profesor (Moscova, FR); T. Kolomoș, doctor hab. în drept, profesor (Zaporojie, Ucraina); J. Kovac, doctor hab. în drept, profesor, Universitatea Paneuropeană (Bratislava, Slovenia); A. Lonciacov, doctor hab. în drept, profesor (Habarovsk, FR); V. Stratonov, doctor hab. în drept, profesor (Herson, Ucraina); V. Șepitico, doctor hab. în drept, profesor, membru cor. al AND (Harcov, Ucraina).

Adresa redacției:
Casa presei, et. 5
str. Pușkin 22, mun. Chișinău, MD - 2012,
Republica Moldova
Tel.: 022-233 790;
022-234 132 (contabilitatea)
E-mail: legea_zakon@mail.ru

Index: RM 77030

© Legea și viața
Pagina web: www.legeazakon.md
www.legeasiviata.in.ua

SUMAR

Георге КОСТАКИ. Противодействие пыткам как условие обеспечения безопасности человека 4

Mihai CORJ. Propuneri de Lege ferenda privind amendarea unor prevederi din constituția Republicii Moldova, a Legii cu privire la Curtea Constituțională și ale Codului jurisdicției constituționale..... 13

Veaceslav URSU, Gheorghe VARVARICI. Repere conceptuale privind criminalitatea latentă 22

Vladislav GALEMBA. Efectuarea controlului în administrația publică locală prin prisma subiecților de drept.. 27

Ana CREȚU. Ipoteze privind cauzele migrației forței de muncă în contextul prevederilor legislației Uniunii Europene 31

Sergiu TUREȚCHI. Reglementările juridice internaționale în domeniul protecției mediului înconjurător..... 36

Mihai COSTEA. Expertiza grafosco-pia judiciară: fundamente teoretice și metodologice..... 42

Anatolie BĂNĂRESCU. Clasificarea incidentelor ce apar în procedura de executare silită 48

Andriana COTOROBAL. Aspecte teoretice și practice referitoare la infracțiunea de viol prevăzute în legea română..... 51

CZU: 343.255.5:343.8 (478)

ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ ПЫТКАМ КАК УСЛОВИЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ ЧЕЛОВЕКА

Georghe КОСТАКИ,

доктор хабилитат права, профессор, главный научный сотрудник Института юридических, политических и социологических исследований, главный научный эксперт Института демократии

В соответствии с Конвенции против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания, пытками являются: ... любое действие, которым какому-либо лицу умышленно причиняется сильная боль или страдание, физическое или нравственное, чтобы получить от него или от третьего лица сведения или признания, наказать его за действие, которое совершило оно или третье лицо или в совершении которого оно подозревается, а также запугать или принудить его или третье лицо, или по любой причине, основанной на дискриминации любого характера, когда такая боль или страдание причиняются государственным должностным лицом или иным лицом, выступающим в официальном качестве, или по их подстрекательству, или с их ведома или молчаливого согласия. В это определение не включаются боль или страдания, которые возникают лишь в результате законных санкций, неотделимы от этих санкций или вызываются ими случайно.

Ключевые слова: НПО, Конвенция Организации Объединенных Наций Конвенции против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания, Молдова, пытки, Институт демократии.

COUNTER TORTURE AS A CONDITION FOR ENSURING HUMAN SAFETY

Gheorghe COSTACHI,

Doctor habilitat of law, Professor, Chief Researcher of the Institute of Legal, Political and Sociological Studies, Chief Researcher of the Institute for Democracy

Torture, according to the United Nations Convention against Torture, is: ...any act by which severe pain or suffering, whether physical or mental, is intentionally inflicted on a person for such purposes as obtaining from him, or a third person, information or a confession, punishing him for an act he or a third person has committed or is suspected of having committed, or intimidating or coercing him or a third person, or for any reason based on discrimination of any kind, when such pain or suffering is inflicted by or at the instigation of or with the consent or acquiescence of a public official or other person acting in an official capacity. It does not include pain or suffering arising only from, inherent in, or incidental to, lawful sanctions.

Keywords: NGOs, United Nations Convention against Torture, Moldova, Torture, Institute for Democracy.

Termenul "tortură" desemnează orice act prin care se provoacă unei persoane, cu intenție, o durere sau suferințe puternice, de natură fizică sau psihică, în special cu scopul de a obține, de la această persoană sau de la o persoană terță, informații sau mărturisiri, de a o pedepsi pentru un act pe care aceasta sau o terță persoană l-a comis sau este bănuită că l-a comis, de a o intimida sau de a face presiune asupra unei terțe persoane, sau pentru orice alt motiv bazat pe o formă de discriminare, oricare ar fi ea, atunci când o asemenea durere sau suferință sunt provocate de către un agent al autorității publice sau orice altă persoană care acționează cu titlu oficial, sau la instigarea sau cu consimțământul expres sau tacit al unor asemenea persoane (Convenție împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante).

Cuvinte-cheie: ONG, Convenția Organizației Națiunilor Unite, Convenții împotriva torturilor și a altor pedepse și tratamente crude, inumane sau degradante, Moldova, torture, Institutul pentru Democrație.

Постановка проблемы. Проблема применения пыток всегда занимала особое место в истории человечества. Осмысление и научный анализ этой проблемы являются объектом исследования многих социальных и гуманитарных наук: истории, философии, социологии, политологии и др. В рамках юридических наук данная

проблема изучается не только уголовным правом, но также конституционным и международным правом.

Проблема пыток и для нашего государства не нова. На протяжении длительного периода пытки являлись средством получения доказательств и широко использовались в расследовании преступлений.

Проблема преступности, одной из составляющих которой являются пытки и жестокое, бесчеловечное или унижающее достоинство обращение или наказание, характерные для всех регионов мира, в настоящее время приобретает все более глобальный характер. На этом фоне международно-правовое сотрудничество государств яв-

ляется одним из наиболее действенных способов борьбы с этим негативным социальным явлением. И хотя пытки существуют столько же, сколько существует общество, за последние полвека государствами было предпринято немало усилий для их искоренения.

Актуальность темы исследования. Актуальность исследования обусловлена и тем обстоятельством, что в настоящее время проблема пыток и жестокого, бесчеловечного или унижающего достоинство обращения или наказания представлена в нескольких аспектах. Наряду с пытками, представляющими собой физическое и психологическое воздействие на человека, для многих государств характерно бесчеловечное обращение с лишенными свободы лицами по причине тяжелых условий их содержания: переполненности мест лишения свободы, отсутствия необходимых санитарно-гигиенических условий, нехватки спальных мест и прочее. Все это делает пребывание в заключении бесчеловечным и унижающим для человеческой личности, тем более, что эта проблема касается не только осужденных, но и лиц, находящихся под следствием, чья вина еще не доказана в судебном порядке. В этой связи проблема предотвращения и пресечения этого вида преступлений по-прежнему остается актуальной и требующей объединения усилий государств для ее разрешения.

Цель исследования: выявить характеристику и сущность пыток, методы противодействия данному явлению, как условие обеспечения безопасности человека.

Изложение основного материала. Началом международно-правового сотрудничества в исследуемой сфере послужил Нюрнбергский процесс, в ходе которого вскрылись многочисленные факты массовых пыток и бесчеловечного обращения

фашистских преступников с военнопленными и гражданским населением в ходе второй мировой войны. Чуть позднее была принята *Всеобщая декларация прав человека*, впервые провозгласившая запрет пыток и жестокого, бесчеловечного или унижающего достоинство обращения или наказания и создавшая основу для дальнейшего международно-правового сотрудничества государств в этой сфере. Для его успешного осуществления требовалось выработать определение указанного правонарушения, что и было сделано позднее - в *Декларации о защите всех лиц от пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения или наказания*, принятой в 1975 г., и затем - в *Конвенции против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания*.

Недопустимость пыток и других видов жестокого (бесчеловечного) или унижающего достоинство обращения в настоящее время является конституционным принципом.

Однако, к сожалению, отдельные факты применения пыток характерны и для современной действительности. Весьма острой проблемой остается их наличие в правоохранительной системе. Опасность рассматриваемого явления прежде всего состоит в том, что оно формирует отрицательное отношение общества к правоохранительным органам, развращает само общество, приучая его к мысли, что насилие, жестокость и несправедливость - вещи обыденные и естественные, а их применение оправдано эффективным достижением тех или иных целей.

Действительное состояние применения пыток непосредственно отражает реальную ценность личности, ее прав в

любой сфере общественных отношений, поскольку никакими, даже самыми благородными мотивами пытки не могут быть оправданы.

Социальная природа пытки неоднозначна. Это одно из наиболее опасных посягательств на личность, нарушающих важнейшие социальные нормы, затрагивающих основные принципы существования человека в обществе, сформированные эволюционным путем. Ценность личности является актуальной не только для нее самой и даже не только для ее близкого окружения. Это в полной мере фундаментальное благо современного общества, без которого немислимо его профессиональное развитие. Любое достижение, любые процессы, задачи или функции должны оцениваться через призму личности, ее блага и безопасность.

Пытка выступает формой противоправного насилия. Зачастую она проявляется в виде превышения полномочий в рамках реализации законных принудительных мер. Из-за этого ее легко спутать с правомерными функциями либо совершить сознательную подмену понятий.

Опасность пытки может заключаться и в оправдании ее государственными интересами. В данном случае от применения пытки страдает не только личность, но и авторитет государства. Нужно признать, что сама специфика функционирования правоохранительной и пенитенциарной систем обуславливает наличие повышенной опасности нарушения прав личности. Вместе с тем пытка, к сожалению, может применяться не только представителями государственной власти, но и иными лицами, так как не требует особых полномочий, характеризуется не статусом пытающего, а самим деянием.

Поэтому и с социальной, и с правовой точек зрения важно

установить объем и содержание понятия пытки, а также ее отличительные признаки.

Социальная природа пытки определяется ее общественной опасностью и заключается в том, что она совершается в рамках социальной деятельности членами общества, имеющими разный социальный статус, объем полномочий. Безусловно, такие социальные отклонения создают необходимость в надлежащем правовом регулировании. Однако характер и виды применяемых мер воздействия должны зависеть от того, какова общественная опасность деяний, в чем они выражаются, в какой мере наносят ущерб общественным отношениям, кем и при каких условиях совершаются, каковы их мотивы. Исходя из этого, следует выбирать те средства, применение которых было бы наиболее адекватно и эффективно в борьбе с этими деяниями. Безусловно, такие социальные отклонения создают необходимость в надлежащем правовом регулировании.

Общественная опасность пытки складывается из ряда аспектов.

Во-первых, пытка - это крайняя форма проявления жестокости и зачастую наносит ущерб здоровью и психике потерпевших. Жестокость сама по себе неприемлема для общества, оно заинтересовано в безопасности и защите прав своих членов.

Во-вторых, пытка является формой насилия, используемого для незаконного подавления свободы воли человека и нарушения тем самым его естественных прав.

В данном случае важно отметить, что пытка в отличие от других форм жестокого обращения (например, истязаний, побоев) имеет четкую целевую установку - принуждение пытаемого к чему-либо, в том числе к даче информации, совершению каких-либо действий или отказу от них и т.д.

Пытка может выступать инструментом запугивания для обеспечения своеобразного авторитета, унижения, дискриминации и т.д. Таким образом, она является своеобразным способом для осуществления пытающим своей цели. Причем эта цель не обязательно должна быть преступной. Виновный может, например, стремиться раскрыть преступление или вернуть долг. Поэтому именно выбор средства для достижения пусть и правомерной цели делает в данном случае деяние общественно опасным и преступным.

В-третьих, пытка всегда является нарушением социальных правил и норм взаимоотношений в обществе, а ее применение с использованием служебного положения при условии безнаказанности стимулирует развитие коррупции, нарушает порядок взаимоотношений в обществе между индивидами.

При этом вред, причиняемый общественным отношениям по реализации указанного порядка в результате его нарушений, имеет отнюдь не локальный характер. Так, использование полученных с помощью пытки ложных доказательств может привести к вынесению необоснованных процессуальных актов, в том числе судебных решений, а это в свою очередь - к осязательному препятствию для нормального осуществления правосудия, ущерба его авторитету, деятельности органов правоохранительной системы государства, а также к ущемлению прав и свобод лиц, вовлеченных в судопроизводство, причинению им моральных и физических страданий.

Отдельные деяния могут выражаться в непосредственном посягательстве на права личности с использованием служебного положения, например применении насилия в ходе допроса. Вред, наносимый подобными

деяниями, ведет к подрыву веры людей в законность, уверенности в своей безопасности, гарантии которой дает государство, а значит - к формированию правового нигилизма, недоверия к государственным органам. Этим в свою очередь обуславливается целый ряд негативных социальных последствий, в том числе тенденция решения своих проблем в обход закона, не прибегая к государственным органам.

Пытки являются одним из тяжелейших преступлений, их применение входит в число важнейших препятствий построению в Молдове демократического правового государства. Пытки нарушают фундаментальные права человека, запрещены международным и национальным законодательством. Несмотря на это, они продолжают применяться в большинстве государств.

Пытка - это целенаправленное причинение мучений (как физических, так и психических) с целью получения информации либо с целью наказания. Пытка является разновидностью истязаний - любой процедуры, причиняющей человеку мучения и боль, независимо от обстоятельств и целей, независимо от того, заканчивается ли наказание этой процедурой или за ней следует лишение человека жизни.

От других видов жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания пытки отличаются тем, что боль и страдания причиняются официальными лицами или другими лицами при попустительстве первых с целью получить сведения, наказать, принудить или дискриминировать.

В своём Послании, посвященном Международному дню в поддержку жертв пыток, 26 июня 2008 года Генеральный секретарь ООН отметил, что пытки представляют собой одно из са-

мых серьёзных международных преступлений и являются свидетелем ужасающих отклонений в человеческом сознании. «Несмотря на то, что статья 5 Всеобщей Декларации прав человека, которая служит основой международных норм в области прав человека, однозначно запрещает применение пыток при любых обстоятельствах, тем не менее, спустя 60 лет после её принятия пытки продолжают применяться, оказывая разрушающее воздействие на жизнь миллионов жертв и их семей».

На сегодняшний день в современном универсальном международном праве вопросы предотвращения пыток и наказания за них регулируются следующими основными правовыми актами:

- 1) Всеобщей Декларацией прав человека (1948 года);
- 2) Международным Пактом о гражданских и политических правах (1966 года);
- 3) Конвенцией против пыток (1984 года);
- 4) Дополнительным Протоколом к Конвенции против пыток (2002 года);
- 5) Женевскими Конвенциями о защите жертв войны (1949 года) и Дополнительными Протоколами к ним (1977 года).

Всеобщая Декларация прав человека 1948 года в статье 5 закрепляет следующее правило: «Никто не должен подвергаться пыткам или жестокому, бесчеловечным или унижающим его достоинство обращению и наказанию».

Международный Пакт о гражданских и политических правах 1966 года в статье 7 закрепляет следующую норму: «Никто не должен подвергаться пыткам или жестокому, бесчеловечному или унижающему достоинство обращению или наказанию. В частности, ни одно лицо не должно без его свободного согласия подвергаться медицинским или научным опытам».

Конвенция против пыток 1984 года устанавливает ряд важнейших норм, касающихся предотвращения, запрещения пыток и наказания за них, как материального, так и процессуального характера.

Защита прав личности от незаконных мер воздействия и прежде всего со стороны представителей власти является важнейшим принципом международного права, имплементированным в отечественное законодательство. Пытка выступает одной из наиболее опасных разновидностей посягательств на личность и, разумеется, проблема предупреждения пыток требует создания эффективного уголовно-правового механизма. Он должен базироваться на международно-правовых основах противодействия пыткам. Согласно ст. 4 Конвенции против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания каждое присоединившееся к ней государство обязуется установить уголовную ответственность и наказание за подобные деяния в соответствии со своим уголовным законодательством.

Право на личную безопасность закреплено не только в международном, но и в национальном законодательстве. Статья 24 Конституции Республики Молдова гласит, что государство гарантирует каждому человеку право на жизнь и на физическую и психическую неприкосновенность; никто не может подвергаться пыткам, жестокому, бесчеловечному либо унижающему его достоинство наказанию или обращению [1].

В Декларации о защите всех лиц от пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания [3, с. 259 - 260] и в Конвенции против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство

видов обращения и наказания содержится запрет применения пыток [5].

Причины принятия специальных международных актов по борьбе с пытками говорят сами за себя, а вот скорость их следования одним за другим с небольшими интервалами указывает на то, что каждый предыдущий не возымел действия, на которое был рассчитан. Особое беспокойство было проявлено мировым сообществом, когда такая участь фактически постигла первый специальный документ, которым стала Декларация о защите всех лиц от пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания, принятая Генеральной Ассамблеей ООН в 1975 году в качестве рекомендации странам. Через девять лет, в 1984 году, ООН приняла посвященный этой проблеме более действенный документ - Конвенцию против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания. От Декларации она отличалась не только объемом (33 статьи, в отличие от 12 в Декларации), но и, главным образом, тем, что все ее положения имели обязательный характер для подписавших ее стран. В частности, Конвенция обязала всех ее участников в рамках их национальной юрисдикции принять эффективные меры по недопущению применения пыток и аналогичных видов обращения и наказания. Для этого они должны были провести криминализацию всех названных в ст. 1 действий по применению пыток и действий, представляющих собой участие, соучастие, подстрекательство или попытку к совершению пытки.

И Декларация 1975 года, и Конвенция 1984 года адресованы в первую очередь органам уголовной юстиции и полиции, так как именно они ежедневно

занимаются допросами, задержаниями подозреваемых, избранием виновных, поиском доказательств преступления. В Конвенции против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания «пытка» означает любое действие, которым какому-либо лицу умышленно причиняется сильная боль или страдание, физическое или нравственное, чтобы получить от него или от третьего лица сведения или признания, наказать его за действие, которое совершило оно или третье лицо или в совершении которого оно подозревается, а также запугать или принудить его или третье лицо, или по любой причине, основанной на дискриминации любого характера, когда такая боль или страдание причиняются государственным должностным лицом или иным лицом, выступающим в официальном качестве, или по их подстрекательству, или с их ведома или молчаливого согласия. В это определение не включаются боль или страдания, которые возникают лишь в результате законных санкций, неотделимы от этих санкций или вызываются ими случайно [5]. В п. 2 ст. 1 Декларации пытка квалифицируется как «усугубленный и преднамеренный вид жестокого, бесчеловечного или унижающего достоинство обращения и наказания». Объектом таких действий могут стать не только арестованные или заключенные, но и, как указано в ст. 1 Декларации и ст. 1 Конвенции, третьи лица. Такими «третьими» лицами, пытками которых или другими видами жестокого, бесчеловечного обращения с ними органы уголовного преследования стремятся воздействовать на подозреваемых, обвиняемых и даже свидетелей, могут быть родственники и близкие проходящих по делу лиц [2, с. 21 - 23].

Согласно Римскому статуту Международного уголовного суда пытки являются преступлением против человечности, если они совершаются в рамках широкомасштабного или систематического нападения на любых гражданских лиц (ч. 1 ст. 7), либо военным преступлением, когда они направлены против лиц или имущества, охраняемых согласно положениям соответствующей Женевской конвенции.

Генеральная Ассамблея ООН в 1975 г. приняла специальную Декларацию о защите всех лиц от пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания. Но с принятием этой Декларации как документа, не имевшего обязательной силы, антигуманная и преступная практика не была остановлена. 10 декабря 1984 г. Генеральная Ассамблея ООН приняла Конвенцию против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания (Республика Молдова присоединилась к данной конвенции Постановлением Парламента № 473-ХІІІ от 31 мая 1995 г.).

Эта Конвенция стала главным международным актом в области борьбы с пытками.

Ст. 17 Конвенции предусматривает создание Комитета против пыток, который регулярно рассматривает доклады государств-участников Конвенции. В соответствии со ст. 20 Конвенции, Комитет имеет право, с согласия заинтересованного государства-участника, инициировать визит в такое государство. Конвенция разрешает физическим лицам напрямую подавать жалобы в Комитет, при условии, что все прочие средства защиты их прав на национальном уровне были исчерпаны. Это является важным достижением международного права на данный момент, так как

позволяет физическому лицу подать жалобу в международный орган на свое правительство. Тем не менее, применение указанного положения зависит от заявленного согласия правительства с данной статьей. На настоящий момент такое заявление было сделано меньшинством государств-участников; это означает, что большинство людей не имеют возможности воспользоваться данной процедурой.

В 2002 г. был принят и в 2006 г. вступил в силу Факультативный протокол к Конвенции (Республика Молдова присоединилась к Протоколу 30.03.2006 г.). Цель этого правового акта заключается в создании системы регулярных посещений, осуществляемых независимыми международными и национальными органами, мест, где находятся лишены свободы лица, с целью предупреждения пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания.

Ст. 2 Факультативного протокола к Конвенции против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания предусматривает создание экспертного органа – Подкомитета по предупреждению пыток и других жестоких, бесчеловечных и унижающих достоинство видов обращения и наказания при Комитете против пыток, осуществляющего проверки мест заключения и передачу конфиденциальных отчетов в соответствующие органы, регулирующие предупреждение применения пыток и жестокого обращения. Протокол также предусматривает создание национальных органов, осуществляющих аналогичные проверки мест заключения (В Республике Молдова создание Национального механизма предупреждения пыток преду-

смотрено поправками в Закон о парламентских адвокатах от 26.07.2007 г.).

Европейская Конвенция о защите прав человека и основных свобод (статья 3) также запрещает пытки, бесчеловечное или унижающее достоинство обращение или наказание [4].

Наличие в Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод запрета применения пыток привело к тому, что огромная роль в предотвращении пыток принадлежит не только национальным судам, но и Европейскому суду по правам человека, основывающему свою деятельность на данной Конвенции.

Например, по делу Корсаков против Республики Молдова, при рассмотрении ссылок на ст. 3 Конвенции, Суд отметил, в частности, интенсивность ударов, применяемых к заявителю, в результате которых он перенес очень серьезные травмы (истец был около 70 дней в больнице), последствия которых оказали влияние на его здоровье в ранние годы (ему было 17 лет на момент этих событий, что делало его уязвимым перед его агрессором). Однако решающим элементом для определения жестокого обращения является применение так называемой фалака (нанесение ударов по ступням), которому был подвергнут заявитель. При таких обстоятельствах Суд постановил, что примененное полицией насилие в отношении заявителя было особенно тяжким, способным причинить сильную боль и жестокие страдания, которые могут рассматриваться как пытки в соответствии со ст. 3 Конвенции.

Николае Бойченко был арестован 20 мая 2005 г. сотрудниками Центра по борьбе с экономическими преступлениями и коррупцией по подозрению в мошенничестве. Бойченко заявляет, что был избит ими, что

впоследствии отрицательно сказалось на его состоянии здоровья. По делу Бойченко против Республики Молдова было отмечено нарушение ст. 3 Европейской конвенции о защите прав человека. Подтверждено также было нарушение ст. 5 (пункта 1) – незаконное содержание под стражей. Суд обязал РМ выплатить Николае Бойченко 40 тыс. евро в качестве компенсации морального ущерба и 6.823 евро на судебные издержки. Также Суд распорядился, чтобы РМ обеспечила немедленный и неограниченный доступ врачей и адвокатов к Бойченко и к его медицинской карте.

Таким образом, Европейский суд по правам человека служит надежным механизмом защиты прав и свобод граждан, содействует уменьшению количества пыток в Молдове.

Комитет ООН против пыток в своих наблюдательных заключениях за 2009 г. в отношении Республики Молдова выразил обеспокоенность в связи с серьезными законодательными и логическими ограничениями, препятствовавшими эффективной работе Национального механизма по предупреждению пыток. Вместе с тем, Подкомитет ООН по предупреждению пыток в своем докладе, составленном после визита в Республику Молдова с 1 по 4 октября 2012 г., отметил отсутствие отдельной структуры и четкой бюджетной линии для финансирования Национального механизма в рамках Центра по правам человека.

В Республике Молдова народный адвокат (омбудсмен) и офис народного адвоката (Центр по правам человека в Молдове) осуществляют свою деятельность с апреля 1998 г. С 1998 до 2014 гг. омбудсмен в Республике Молдова носил название «Парламентский адвокат». Омбудсмен – важный внесудебный механизм защиты прав человека

в Молдове, он обеспечивает соблюдение прав и свобод человека органами публичной власти, организациями и предприятиями, независимо от вида собственности и организационно-правовой формы, некоммерческими организациями, а также должностными лицами всех уровней. Омбудсмен способствует защите прав и свобод человека путем предупреждения их нарушения, а также мониторинга и представления докладов о порядке соблюдения прав и основных свобод человека на национальном уровне через сотрудничество законодательства в области защиты прав и свобод человека, через международное сотрудничество в этой области, продвижение прав и свобод человека и механизмы их защиты посредством применения процедур, регулируемых законодательством.

Офис омбудсмана имеет представительство в Бэлць, Кахуле, в Варнице и Комрате.

Согласно Закону о парламентских адвокатах № 1349 от 17.10.1997 г. (отмененному изданием Закона о народом адвокате (омбудсмене) № 52 от 03.04.2014 г.), при Центре по правам человека был создан Консультационный совет, призванный «консультировать и помогать в исполнении полномочий парламентских адвокатов в качестве Национального механизма по предупреждению пыток».

В редакции Закона о народном адвокате (омбудсмене) № 52 от 03.04.2014 г., вступившей в силу 09.05.2014 г., формула Национального механизма по предупреждению пыток была изменена, а полномочия омбудсмана в области предупреждения пыток были переданы коллегиальному органу: Совету по предупреждению пыток, состоящему из физических лиц – представителей гражданского общества.

В Законе о народном адвокате (омбудсмене) предусмотрено создание Совета по предупреждению пыток, состоящего из физических лиц – представителей гражданского общества. Совет создается при офисе народного адвоката, а народный адвокат должен обеспечить осуществление его членами превентивных и мониторинговых визитов в места, где находятся или могут находиться лица, лишённые свободы. В работе Совета ему должно помогать специализированное подразделение при офисе народного адвоката.

Глава V Закона о народном адвокате называется «Национальный механизм по предупреждению пыток» и гласит, что, в целях защиты лиц от пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания, при Офисе народного адвоката создается Совет по предупреждению пыток в качестве Национального механизма по предупреждению пыток в соответствии с Факультативным протоколом к Конвенции против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания.

Запрещается предписание, применение, разрешение или дозволение применения любого вида наказания, а также ущемление иным способом лица или организации за сообщение любой информации, достоверной или недостоверной, членам Совета и иным лицам, сопровождающим их при осуществлении полномочий по предупреждению пыток.

Народный адвокат является по должности председателем Совета. В состав Совета входят семь членов. Народный адвокат и народный адвокат по защите прав ребенка являются членами Совета по праву. Остальные члены предлагаются гражданским обществом, отбираются на

основе конкурса, организованного Офисом народного адвоката, и назначаются на пятилетний срок без права назначения на новый срок.

Члены Совета самостоятельно выбирают места, подлежащие посещению, и лиц, с которыми желают беседовать. Для осуществления профилактических и контрольных посещений не требуется ни предварительного уведомления, ни разрешения какого бы то ни было органа. По результатам каждого посещения составляется доклад, который должен содержать, по обстоятельствам, предложения и рекомендации по улучшению ситуации.

В докладе Подкомитета по предупреждению пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания о консультативном посещении национального превентивного механизма Молдовы Подкомитет рекомендует НПМ (национальный превентивный механизм) как коллегиальному органу предпринимать опережающие действия по представлению предложений и замечаний, касающихся действующего законодательства или законопроектов в области предупреждения пыток и других видов жестокого обращения [15].

Подкомитет рекомендует, чтобы НПМ повышал свою институциональную репутацию с помощью кампаний по информированию общественности и других пропагандистских мероприятий. Подкомитет рекомендует разрабатывать и распространять материалы относительно мандата и деятельности НПМ в местах лишения свободы и в целом в гражданском обществе, в том числе среди ассоциаций бывших заключенных или бывших пациентов системы психиатрической помощи.

НПМ как коллегиальный

орган экспертов должен согласовывать и составлять долгосрочную стратегию своих действий, а также последующий ежегодный план работы, который должен включать необъявленные и последующие посещения всех находящихся под юрисдикцией государства мест лишения свободы, где содержатся или могут содержаться лица, лишённые свободы, как это предусмотрено статьями 4 и 29 Факультативного протокола. Подкомитет рекомендует НПМ разработать коллективным образом критерии выбора мест лишения свободы для посещения, с тем чтобы гарантировать регулярное посещение каждого из этих учреждений. В этих критериях должны учитываться тип и размеры учреждений и серьезность доведенных до сведения механизма проблем в области прав человека; и при этом они должны охватывать все типы учреждений и все географические районы в рамках деятельности механизма.

Национальный превентивный механизм должен планировать свою работу и использовать ресурсы так, чтобы проводить посещения мест содержания под стражей наиболее эффективным образом. Подкомитет рекомендует членам национального превентивного механизма до прибытия в место содержания под стражей совместно разделять задачи, с тем чтобы избежать дублирования в работе и получить возможность охватить как можно большее количество областей. Он рекомендует также, чтобы они охватывали конкретные темы, нуждающиеся в обсуждении, с уделением им особого внимания в ходе каждого посещения.

С удовлетворением приветствуя представленную информацию о том, что все посещения НПМ выполняются без предварительного уведомления

ния, Подкомитет хотел бы подчеркнуть конфиденциальный характер работы НПМ, как это предусмотрено в Факультативном протоколе. Кроме того, важным условием эффективности НПМ являются общие руководящие принципы проведения бесед и обмен методологическим опытом посещения различных мест заключения. В этой связи Подкомитет приветствует методологию, разработанную персоналом Центра по правам человека. В то же время он отметил определенную непоследовательность практических методов, применяемых членами группы во время посещения. Подкомитет рекомендует, чтобы в среднесрочном плане НПМ распространял относящиеся к работе руководящие принципы и практические справочники среди всех членов и персонала НПМ, с тем чтобы обеспечить последовательность применения рабочих методов и обмен знаниями о проведении посещений [15].

Подкомитет отметил, что знакомство сотрудников НПМ с администрацией мест лишения свободы проходило надлежащим образом, но что крайне мало времени отводилось для того, чтобы представиться заключенным, и не было уделено должного внимания тому, что частные беседы носят конфиденциальный и добровольный характер. Подкомитет считает, что надлежащее и полное предоставление информации способствует налаживанию общения и установлению доверительных отношений с лицами, отвечающими на вопросы. Подкомитет рекомендует, чтобы члены НПМ, ответственные за проведение беседы, представлялись лицам, лишенным свободы, и называли им свое имя, профессию и должность, занимаемую в НПМ. Лицо, проводящее беседу, должно разъяснить мандат НПМ, осо-

бенно подчеркнув его превентивный характер. Проводящее беседу лицо должно получить согласие собеседника и уточнить, что беседа носит конфиденциальный и добровольный характер и может быть прервана по просьбе собеседника в любое время.

Частные беседы с лицами, лишенными свободы, являются основным аспектом превентивных посещений, как об этом конкретно сказано в Факультативном протоколе. Подкомитет отметил, что в большинстве случаев беседы в ходе посещений проводились коллективно и зачастую в присутствии надзирателей. Поэтому, при отсутствии убедительных причин не соглашаться с этим, Подкомитет рекомендует проводить частные индивидуальные и ненадзираемые беседы с заключенными и сотрудниками посещаемого учреждения, включая медицинский персонал.

Подкомитет отметил, что группам посещения не хватает оборудования, например карманных фонарей, измерительных приборов (для измерения влажности и площади помещения) и т.д. Кроме того, не все члены группы имели нагрудные карточки-пропуска, что важно для целей идентификации. Подкомитет рекомендует, чтобы сотрудники НПМ использовали измерительные приборы и носили идентифицирующие их удостоверения на видном месте.

Подкомитет хотел бы подчеркнуть необходимость более совершенной защиты опрашиваемых лиц от возможных мер наказания. Подкомитет отметил, что группы посещения не напомнили администрации учреждений на заключительном совещании о том, что любая форма запугивания или любые репрессии в отношении лишенных свободы лиц являются нарушением обязатель-

ства государства-участника. Особенно серьезную обеспокоенность вызывает преобладание коллективных бесед, а не индивидуальных и присутствие представителей персонала этих учреждений во время бесед. Подкомитет рекомендует НПМ усилить защиту лиц, которые предоставляют информацию Подкомитету относительно наказаний или репрессий с помощью, в частности, последующих визитов и контактов с членами семьи, а также серьезного предупреждения администрации мест лишения свободы о том, что о подобном поведении будут представляться отчеты и оно повлечет за собой санкции.

НПМ должен составлять и публиковать отчеты по итогам своих посещений. Если по итогам посещений не готовится соответствующий отчет, то польза от таковых значительно уменьшается. Подкомитет рекомендует Национальному превентивному механизму обеспечить, чтобы по результатам каждого посещения составлялся отчет. В отчете должен быть отражен превентивный подход и определены проблемы и предложены решения в виде рекомендаций. Рекомендации должны быть конкретными и хорошо обоснованными и иметь превентивную направленность, затрагивая системные проблемы и практические недостатки, а также должны быть реализуемыми на практике [15].

Важнейшим механизмом защиты от пыток является построение правового государства, которое призвано защитить права и свободы личности и общества [9, с. 5; 7, с. 43-45; 16, с. 10], и обеспечить безопасность человека.

Выводы. Таким образом, попытка в отличие от других форм жестокого обращения (например, истязаний, побоев) имеет

четкую целевую установку - принуждение пытаемого к чему-либо, в том числе к даче информации, совершению каких-либо действий или отказу от них и т.п.

Пытка - это общественно опасное деяние, выражающееся в незаконном подавлении свободы воли человека путем причинения физических или душевных страданий, мучений для принуждения к определенным действиям или отказу от них, даче информации либо в целях запугивания, унижения или дискриминации.

Общественная опасность пытки заключается в нарушении неприкосновенности личности, ее безопасности и характеризуется жестоким и циничным вторжением в сферу волевого суверенитета лица. Под последним понимается такое состояние независимости и неприкосновенности человека, при котором он самостоятельно может определять свое поведение, решать, что ему делать и чего не делать, сохранять в тайне или нет определенные сведения.

Механизм противодействия применению пыток должен основываться на приоритете охраны личности и обеспечении ее безопасности.

Важным механизмом для уменьшения пыток является построение правового государства, при котором существуют многочисленные механизмы общественного контроля над правоохранительными органами. Без построения правового государства граждане страны будут незащищены от произвола полиции, их права не будут соблюдены в полной мере.

Литература

1. Всеобщая декларация прав человека: Принята и провозглашена Генеральной Ассамблеей ООН 10 декабря 1948 года. СПб.: Регион-Про, 2004.
2. Гасымов Н.В. Международные принципы сотрудничества государств в борьбе с преступностью // Российский следователь. 2002 № 6.
3. Декларация о защите всех лиц от пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания // Сборник стандартов и норм Организации Объединенных Наций в области предупреждения преступности и уголовного правосудия. Нью - Йорк, 1992.
4. Европейская Конвенция о защите прав человека и основных свобод: Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms = Convention de sauvegarde des Droits de l'Homme et des Libertes fondamentales / Council of Europe. Strasbourg: Council of Europe, 1993. -62 с.
5. Конвенция против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания // Сборник стандартов и норм Организации Объединенных Наций в области предупреждения преступности и уголовного правосудия". Ч. II. Права человека. Нью - Йорк, 1992.
6. Конституция РМ. Кишинев, 2010.
7. Костаки Г. Мы не можем утверждать, что уже построено правовое государство // Конституционное правосудие. 2005. №4.
8. Костаки Г. Проблемы и перспективы формирования правового государства в Республике Молдова // Закон и жизнь 2005. № 6.
9. Костаки Г. Роль Конституции в защите прав и свобод личности // Гражданское образование и права человека. Национальная научно-практическая конференция. Кишинев, Pontos, 2008.
10. Костаки Г. Построение правового государства как необходимая предпосылка для успешной борьбы с пытками // Противодействие пыткам / Влаха Ирина, Карасени Демьян, Костаки Георге и др. Комрат, Институт демократии, Гагаузское представительство центра по правам человека в РМ, Комратский гос. университет. Комрат: Институт демократии, 2010. С. 19-25.
11. Международный пакт о гражданских и политических правах // Международный билль о правах человека. Нью-Йорк: Организация объединенных Наций, 1988.
12. Моряков Д. Международно-правовое регулирование запрещения и предотвращения пыток и правовая система РФ. Автореферат на соискание степени кандидата юридических наук. Казань, 2008.
13. Пестерева Ю. Уголовно-правовая характеристика истязания. Автореферат на соискание степени кандидата юридических наук. Тюмень, 2008.
14. Чобанян Р. Пытка: уголовно-правовое и криминологическое исследование. Автореферат на соискание степени кандидата юридических наук. Москва, 2007.
15. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CAT%2FOP%2FMDA%2F2&Lang=ru
16. Костаки Г. Международное законодательство по противодействию пыткам: Сборник = Legislația internațională pentru combaterea torturii: Culegere. Comrat: Institutul pentru Democrație, 2016 (F.E.P.I. „InfoHandi” SRL). 96 с.

ABOUT AUTHOR / DESPRE
AUTOR:
Gheorghe COSTACHI,
Doctor habilitat of law, Professor,
Chief Researcher of the
Institute of Legal, Political and
Sociological Studies,
Chief Researcher of the Institute
for Democracy
phone: (+373) 69125188; e-mail:
costachi70@mail.ru

CZU: 342.565.2 (478)

PROPUNERI DE LEGE FERENDA PRIVIND AMENDAREA UNOR PREVEDERI DIN CONSTITUȚIA REPUBLICII MOLDOVA, A LEGII CU PRIVIRE LA CURTEA CONSTITUȚIONALĂ ȘI ALE CODULUI JURISDICȚIEI CONSTITUȚIONALE

Mihai CORJ,

avocat, mediator, doctor în drept, conferențiar universitar,
Președinte al AO Institutul de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA”

Acest articol este elaborat în scopul depășirii situației create în chestiunea ce ține de: organele de conducere a Parlamentului; determinarea limitelor aplicării dreptului discreționar și obligația Președintelui Republicii Moldova la dizolvarea Parlamentului; precizarea subiecților abilitați cu dreptul de sesizare cu excepție de neconstituționalitate; clarificarea numărului de cetățeni cu drept de vot, care pot iniția revizuirea Constituției; stabilirea plafonului de vârstă pentru exercitarea funcției de judecător constituțional; neexecutarea hotărârilor/adreselor Curții Constituționale etc.

Cuvinte-cheie: revizuirea Constituției, amendamente, proiect de lege ferenda, Curtea Constituțională, calcularea unor termene, plafon de vârstă etc.

PROPOSALS OF THE LAW ON THE AMENDMENT OF CERTAIN PROVISIONS OF THE CONSTITUTION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA, THE LAW ON THE CONSTITUTIONAL COURT AND THE CODE OF CONSTITUTIONAL COURT

Mihai CORJ,

lawyer, mediator, Doctor of Law, Associate Professor, Chairman of the Institute for Legislative Creation „LEX SCRIPTA”

This article is designed to overcome the situation created in the matter of: the governing bodies of Parliament; determining the limits of the application of the discretionary right and the obligation of the President of the Republic of Moldova to dissolve the Parliament; specifying the subjects subject to the right of referral with exception of unconstitutionality; clarifying the number of citizens with the right to vote, who can initiate the revision of the Constitution; setting the age limit for the office of constitutional judge; non-execution of decisions / addresses of the Constitutional Court, etc.

Keywords: Revision of the Constitution, amendments, draft law, Constitutional Court, calculating terms, age limit, etc.

Introducere. Subsemnatul recomandă subiecților abilitați cu dreptul de inițiativă legislativă adoptarea unui set de propuneri legislative, astfel că, Constituția Republicii Moldova, Legea cu privire la Curtea Constituțională și Codul jurisdicției constituționale să corespundă criteriilor de calitate și să fie conforme cerințelor timpului.

Actualitatea acestui articol este incontestabilă, deoarece atenționează asupra unor lacune existente actualmente în legislație, însă cel mai important este faptul că punem la dispoziția legiuitorului și o soluție, privind eliminarea curențelor existente în legislație de mai bine de două decenii. Așadar, importanța acestui studiu nu este de neglijat, deoarece noi propunem un proiect *de lege ferenda* pentru

modificarea unor acte legislative și revizuirii Constituției Republicii Moldova. Prin amendamentele pe care le propunem la Legea cu privire la Curtea Constituțională și, respectiv, la Codul jurisdicției constituționale se va face, sperăm, puțină ordine în legislație. Ca urmare a scurgerii timpului de la ultima adresare a noastră din 15 ianuarie 2013 către subiecții abilitați cu dreptul de inițiativă legislativă și luând în considerație faptul că legiuitorul, în cele din urmă, a aplecat urechea la unele propuneri legislative și la unele amendamente propuse de noi în proiectul de Lege privind modificarea unor acte legislative (Legea cu privire la Curtea Constituțională, precum și Codul jurisdicției constituționale), am decis să reiterăm propuneri-

le respective cu amendamentele care, nu știm din ce motive, până în prezent nu și-au găsit reflectare în Legea nr. 317-XIII din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională și în Codul jurisdicției constituționale nr. 502-XIII din 16 iunie 1995. Fiind unul dintre candidații la funcția de judecător la Curtea Constituțională, dorim să venim în ajutorul Parlamentului Republicii Moldova, pentru ca *Onorata Curte* să-și exercite mandatul conducându-se de prevederile unor acte legislative conforme cu prescripțiile Constituției Republicii Moldova. Anterior am constatat faptul că în Legea cu privire la Curtea Constituțională și în Codul jurisdicției constituționale există multe curențe care nu au fost eliminate de către legiuitor până în

prezent, deși noi am elaborat și am expediat proiectul respectiv tuturor subiecților abilitați cu dreptul de inițiativă legislativă. Totodată, ținem să menționăm că unele amendamente propuse de noi și-au găsit reflectare în actele legislative citate. În felul acesta, prin art. II din Legea nr. 95 din 21.05.2010 pentru modificarea și completarea unor acte legislative au fost operate modificări în art. 4 alin. (1) lit. a) din Codul jurisdicției constituționale nr. 502-XIII din 16 iunie 1995, unde dispoziția normei legale a preluat conținutul aproape intact al normei constituționale (art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție): „efectuează, la sesizare, controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, decretelor Președintelui Republicii Moldova, hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte”, fără ca aceleași modificări să fie efectuate în prevederile statuate la art. 62 lit. a) și, respectiv, stipulate la art. 38 alin. (1) lit. j) din Codul jurisdicției constituționale. De altfel, aceleași modificări urmau să survină și la art. 4 alin. (1) lit. a) și, respectiv, în art. 25 lit. j) din Legea cu privire la Curtea Constituțională. Reiterăm faptul că unele prevederi de la art. 4 alin. (1) lit. a), art. 25 lit. j) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și, respectiv, art. 38 alin. (1) lit. j), art. 62 lit. a) din Codul jurisdicției constituționale sunt contrare prevederilor art. 135 alin. 1) lit. a) din Constituția Republicii Moldova. Așadar, am constatat, cu regret, că unele prevederi ale normelor legale contravin prevederilor normelor constituționale, statuate expres de către legiuitor la art. 135 alin. (1) lit. a).

Materiale utilizate și metode aplicate. În procesul studiului au fost utilizate metodele analizei, sintezei, comparației etc. Materialele folosite sunt cercetările doctrinare din domeniul vizat, precum și cercetările legislației

în vigoare și jurisprudența Curții Constituționale.

Scopul studiului. În acest demers științific, noi ne vom referi la unele chestiuni ce țin de: organele de conducere a Parlamentului; determinarea limitelor aplicării dreptului discreționar și obligația Președintelui Republicii Moldova la dizolvarea Parlamentului; precizarea subiecților abilitați cu dreptul de sesizare cu excepție de neconstituționalitate; clarificarea numărului de cetățeni, cu drept de vot, care pot iniția revizuirea Constituției; stabilirea plafonului de vârstă pentru exercitarea funcției de judecător constituțional; neexecutarea hotărârilor/adreselor Curții Constituționale etc. Scopul final: înaintarea unor propuneri *de lege ferenda* privind amendarea Constituției Republicii Moldova, a Legii cu privire la Curtea Constituțională și a Codului jurisdicției constituționale.

Rezultate obținute și discuții. Există mai multe lacune în actele legislative enumerate, în acest caz scopul nostru fiind de a aduce prevederile normelor legale în deplină concordanță cu prevederile normelor constituționale, astfel încât, pe lângă perfecționarea legislației, să sporească și cultura juridică în societate, întrucât și Parlamentul, și Guvernul, timp de mai bine de 20 ani, au proliferat nihilismul juridic în această chestiune, iar Curtea Constituțională n-a găsit timp pentru a se îngriji și de „propria legislație”. Curtea Constituțională este unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova, este independentă și se supune numai Constituției. Curtea Constituțională garantează supremația Constituției. Ea se conduce în activitatea sa de Constituție, de Legea cu privire la Curtea Constituțională și de Codul jurisdicției constituționale. După cum am menționat deja, Curtea Constituțională exercită, la sesizare, controlul asupra constituționalității legilor și hotărârilor

Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, deci Curtea Constituțională se află la dispoziția subiecților abilitați cu dreptul de a sesiza *Onorata Curte*. Astfel, conchidem că Curtea Constituțională nu se poate autosesiza decât în raport cu propriile hotărâri și numai în anumite cazuri. În temeiul prevederilor stipulate de către legiuitor la art. 7 din Codul jurisdicției constituționale, orice act normativ, precum și orice tratat internațional la care Republica Moldova este parte se consideră constituțional până când neconstituționalitatea lui va fi dovedită în procesul justiției constituționale, cu asigurarea tuturor garanțiilor prevăzute de prezentul cod. Conform prevederilor statuate la art. 79 alin. (1) din Codul jurisdicției constituționale [8], dacă la examinarea cauzei Curtea Constituțională constată existența unor lacune în legislație ce se datorează nerealizării unor prevederi ale Constituției, ea atrage atenția organelor respective, printr-o *Adresă*, asupra lichidării acestor lacune. Așadar, Curtea Constituțională nu este în drept să se autosesizeze și, de asemenea, nu poate să adopte o *Adresă* asupra necesității lichidării lacunelor din legislație, dacă existența acestor lacune nu a fost constatată la examinarea unei cauze de către *Onorata Curte*. În temeiul prevederilor constituționale și legale, Curtea Constituțională este compusă din 6 judecători. Conform prevederilor statuate expres la art. 8 alin. (1) lit. d) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, președintele Curții Constituționale constată cazurile de încetare a mandatului judecătorului, prevăzute de lege, și sesizează autoritatea publică ce l-a desemnat să numească un judecător pentru postul devenit vacant. Conform art. 18 alin. (1) lit. a) și b) din legea citată, mandatul

de judecător al Curții Constituționale încetează și se declară vacantă funcția în caz de: 1) expirare a mandatului și 2) demisie. În cazul încetării mandatului judecătorului, președintele Curții sesizează autoritatea competentă în termen de cel mult 3 zile de la data declarării funcției vacante, solicitându-i să numească un nou judecător, iar în temeiul art. 20 alin. (2) autoritatea competentă numește judecătorul în termen de 15 zile de la data sesizării președintelui Curții Constituționale. Cvorumul pentru plenul Curții Constituționale este de două treimi din numărul judecătorilor acesteia, deci Onorata Curte poate examina sesizările și delibera într-o componență minimă de 4 judecători. Se mai întâmplă ca cei chemați să vegheze asupra constituționalității actelor legislative și normative, cu regret, din anul 2000 până în 2013, să nu observe că unele prevederi ale art. 6 alin. (2) din Legea nr. 317-XIII din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională [9] erau contrare prevederilor normei constituționale statuate în art. 136 alin. (2) din Constituție. Dacă vreun subiect competent ar fi sesizat Curtea Constituțională, *Onorata Curte* ar fi fost nevoită să recunoască unele prevederi din lege și din cod ca fiind neconstituționale (sintagma „Președintele Republicii Moldova” de la art. 6 alin. (2) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și, respectiv, unele prevederi din Codul jurisdicției constituționale – cuvântul „regulamentelor” și cuvântul „dispozițiilor”. *Nolens, volens*, apare întrebarea: Ce fel de control al constituționalității efectuează Curtea Constituțională, dacă Legea-cadru cu privire la Curtea Constituțională și Codul jurisdicției constituționale conțin, deja mai bine de 20 ani, unele prevederi neconforme cu Constituția? *Inter alia*, menționăm că propunerile formulate de noi, prin care solicitam excluderea din lege și din cod

a unui subiect abilitat cu dreptul de a sesiza Curtea Constituțională, precum Judecătoria Economică, a fost transpusă în viață în temeiul Legii nr. 163 din 22.07.2011 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Așadar, constatăm că munca depusă de subsemnat nu a fost în van, totuși nu înțelegem de ce până în prezent prevederile normelor legale nu au fost ajustate la cele constituționale și nu au fost înlăturate celelalte carențe vizibile în respectivele acte legislative, atunci când noi am pus la dispoziție un proiect *de lege ferenda* în acest sens, de exemplu: 1) prevederile de la art. 4 alin. (1) lit. a), art. 25 lit. j) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și, respectiv, art. 38 alin. (1) lit. j), art. 62 lit. a) din Codul jurisdicției constituționale contravin prevederilor art. 135 alin. 1) lit. a) din Constituția Republicii Moldova [1]; 2) prevederile art. 6 alin. (2) din Legea nr. 317-XIII din 13.XII.1994 cu privire la Curtea Constituțională până în 2013 erau contrare prevederilor normei constituționale statuate în art. 136 alin. (2) din Constituție; 3) celelalte carențe, de asemenea, sunt relevate în proiectul de lege propus pentru dezbateri publice. Noi reiterezăm poziția noastră civică, de altfel, constantă, inclusiv în vederea reglementării uniforme și motivaționale pentru tânăra generație, ca la un anumit moment al vieții să aibă șanse reale de a deține funcția de judecător la Curtea Constituțională. Actualmente, conform prevederilor legislației în vigoare, aspirantul la funcție poate fi numit la vârsta de 69 de ani, iar alții vor insista și la limita legii să accedă în funcție și la vârsta de 70 de ani, unde, după numire, judecătorul depune jurământul și va intra în exercitarea mandatului pentru o perioadă de 6 ani. Astfel, o persoană va putea exercita funcția de judecător până la vârsta de 75 de ani. De ce nu am include o prevedere exhaustivă, cum există în raport cu

judecătorii instanțelor de drept comun și chiar cu judecătorii-asistenți ai Curții Constituționale, unde plafonul-limită până la care poate fi exercitată funcția dată este de 65 de ani? Pentru judecătorii Curții Constituționale propunem stabilirea plafonului-limită de 70 de ani pentru exercitarea funcției. Dispoziția de la art. 21 alin. (5) din Lege, care prevede că judecătorul Curții Constituționale care s-a retras din componența ei „după atingerea limitei de vârstă pentru această funcție” nu coroborează cu prevederile nici a unei norme, deoarece legiuitorul la art. 11 alin. (2) din Legea cu privire la Curtea Constituțională indică asupra faptului că limita de vârstă pentru numirea în funcția de judecător al Curții Constituționale este de 70 de ani, și nu a plafonului de vârstă până la care poate fi exercitată această funcție. Până când nu vom concretiza expres prin Lege la art. 11 alin. (2) care este limita de vârstă până la care se poate exercita funcția de judecător al Curții Constituționale (70 de ani), fără posibilitatea ca la vârsta de 70 de ani să fie preluat un nou mandat de 6 ani, până atunci prevederile art. 21 alin. (5) din Lege sunt abstracte. Propunem expunerea art. 11 alin. (2) din Lege într-o nouă redacție: „(2) Plafonul-limită de vârstă pentru exercitarea funcției de judecător al Curții Constituționale este de 70 de ani”.

Reținem: Deoarece numirea inițială, și nu numai, a doi judecători a fost de competența Președintelui Republicii Moldova, actualmente aceasta fiind atribuită la competența Guvernului, considerăm echilibrată formula propusă de către autor: „Curtea Constituțională prezintă anual raportul privind exercitarea jurisdicției constituționale, în luna ianuarie, Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova, Guvernului și Consiliului Superior al Magistraturii”. Totodată, menționăm că judecătorii depun

jurământul în fața Parlamentului, a Președintelui Republicii Moldova și a Consiliului Superior al Magistraturii, cu toate că sunt numiți de Parlament, Guvern și Consiliul Superior al Magistraturii. Legitimația judecătorilor Curții Constituționale, de asemenea, este înmănată de Președintele Republicii Moldova. Astfel, în virtutea acestor prevederi, considerăm că și Președintele Republicii Moldova ar trebui, de asemenea, să fie informat asupra activității Curții Constituționale prin prezentarea raportului anual. Ca urmare a faptului că legislația electorală a suportat modificări, propunem o nouă variantă a art. 38 alin. (3) din Codul jurisdicției constituționale, care să coreleze cu prevederile legale: „Rezultatele referendumului republican, ale alegerii Președintelui Republicii Moldova și ale alegerilor Parlamentului se confirmă și se validează de Curtea Constituțională în urma examinării raportului Comisiei Electorale Centrale.” În scopul înlăturării lacunelor depistate, propunem adoptarea unei legi organice privind modificarea unor acte legislative. Astfel, ca urmare a adoptării de către Parlamentul Republicii Moldova a proiectului propus pentru discuție publică, vom aduce prevederile Legii cu privire la Curtea Constituțională și, respectiv, ale Codului jurisdicției constituționale în strictă conformitate cu prevederile normelor constituționale.

Studiind conținutul Legii nr. 317-XIII din 13.12.1994 cu privire la Curtea Constituțională și, respectiv, al Codului jurisdicției constituționale nr. 502-XIII din 16.06.1995, cu regret, am constatat că unele prevederi ale normelor legale contravin prevederilor normelor constituționale, statuate expres de către legiuitor la art.135 alin.(1) lit.a). Așadar, trebuie să menționăm că există mai multe lacune în actele legislative enumerate *supra*, iar, în acest caz, scopul nostru este de a aduce prevederile normelor legale

în deplină concordanță cu prevederile normelor constituționale, astfel încât să sporească și cultura juridică în societate.

Atenție: subsemnatul, la diferite etape, a intervenit către subiecții abilitați cu dreptul de inițiativă legislativă cu proiecte *de lege ferenda* cu privire la modificarea unor acte legislative. De altfel, autoritățile au acceptat de la bun început unele propuneri, amendamente la legislație, iar asupra altora am intervenit repetat pentru a convinge decidenții de necesitatea acceptării modificărilor aduse unor proiecte de acte normative, prezentate de subsemnat. Mai mult decât atât, și *Înalta Curte* (Curtea Constituțională) a ținut cont de unele considerente științifice ale subsemnatului. Astfel, anticipând hotărârea Curții Constituționale (HCC nr. 17 din 20.09.2011) [3], subsemnatul, la 19 septembrie 2011, în cadrul unei conferințe de presă la Agenția *Infotag* a invocat faptul că, Parlamentul nu poate institui prin lege organică o altă majoritate pentru alegerea Președintelui Republicii Moldova în cazul dizolvării multiple a Parlamentului cauzată de eșuarea alegerii Președintelui, prin care s-ar aduce atingere prevederilor alineatului (3) al articolului 78 din Constituție. Prin urmare, cerința constituțională privind alegerea șefului statului cu 3/5 de voturi este executorie pentru orice Parlament, indiferent dacă a fost ales în cadrul scrutinului ordinar sau anticipat, și nu depinde de numărul de etape pe care Parlamentul le parcurge, descrise în alin.(3)-(4), constituind un criteriu fundamental în vederea validării alegerilor. *Dacă, literele, care formează cuvinte pot fi interpretate, atunci cifrele nu.*

Într-o altă hotărâre, în 2013, Curtea Constituțională declară ca fiind neconstituționale unele prevederi din Legea cu privire la Curtea Constituțională (a se vedea:HCC nr.6/2013), fapt asupra căruia subsemnatul a insistat

prin abordarea multiaspectuală a chestiunii respective (autoritățile responsabile de numirea judecătorilor constituționali), solicitând intervenția legiuitorului prin adresare directă către subiecții abilitați cu dreptul de inițiativă legislativă, prin publicarea unor studii științifice, în anii 2011 și 2013, în revistele științifice de specialitate *Legea și Viața* și *Revista Națională de Drept*, precum și prin luarea de atitudine în cadrul unei conferințe de presă desfășurată la Agenția *Infotag* la 1 decembrie 2010. Ulterior, *Înalta Curte*, în 2014, a tranșat problema din ce moment un proiect de lege devine lege, relevată de către autor (în *Legea și Viața* nr. 11/2011 și în *Revista Națională de Drept* nr. 12/2011) anterior sesizării Curții (a se vedea: HCC nr. 9/2014) de către subiecții abilitați cu acest drept. *Inter alia*, în 2014, subsemnatul a atenționat autoritățile că, în proiectul Codului Educației al Republicii Moldova, s-a insistat eronat pe promovarea tezei obligativității învățământului general până la vârsta de 18 ani (suplimentar, propunerile au fost publicate în: *Legea și Viața* nr. 3-4/2014, *Revista Națională de Drept* nr. 4/2014 și *Făclia* nr. 5-9/2014). Astfel, peste 3 ani, în HCC nr. 7 din 16.02.2017, în Adresa PCC-01/162a-7 din 16.02.2017 și în § 19 din DCC nr. 33/2017, Curtea Constituțională specifică: prin învățământul general obligatoriu, constituanta legislativă a avut în vedere învățământul primar și cel gimnazial, căruia i-a acordat un regim juridic obligatoriu. Prin urmare, argumentele subsemnatului, după cca trei ani au fost apreciate de către Curtea Constituțională, aceasta inserându-le în considerentele sale din HCC nr. 7/2017, Adresa PCC-01/162a-7 din 16.02.2017 și DCC nr. 33/2017.

Reținem: urmare a intevenției subsemnatului și invocării faptului că mandatul președintelui Curții Constituționale excede mandatul judecătorului (a se vedea: De-

cia Curții Constituționale nr. AG-7 din 6 octombrie 2014 privind alegerea președintelui Curții Constituționale), Curtea, în HCC nr. 12/2016 [5], a statuat: că mandatul de judecător constituțional poate fi exercitat și după expirarea sa până la numirea succesorului și preluarea funcției, după depunerea jurământului. Atragem atenția că excepțiile sunt valabile doar pentru unii judecători, precum ar fi judecătorii Curții Supreme de Justiție și cei ai Curții Constituționale, iar judecătorii instanțelor ierarhic inferioare din cadrul judecătoriilor și curților de apel activează conform regulii generale.

Atragem atenția dvs. că, începând cu anul 2009 (ulterior în 2015, în *Sunt un simplu cetățean & Prin știință și credință spre adevăr [11]*), subsemnatul s-a expus de nenumărate ori asupra faptului care subiecți pot iniția orice tip de referendum republican. Astfel, la examinarea unei sesizări, în § 106 din HCC nr. 24 din 27 iulie 2017 [6], Curtea Constituțională confirmă justetea afirmațiilor subsemnatului și declară neconstituțional alineatul (2) al articolului 144 din Codul electoral nr. 1381-XIII din 21 noiembrie 1997, fără a fi direct sesizată la acest subiect.

Actualmente, subsemnatul, într-o postare pe facebook, din 6 iunie 2019, dorea să prevină unele posibile neclarități în privința termenului de 3 luni, la expirarea căruia Președintele Republicii Moldova, în strictă conformitate cu prevederile art. 85 alin. (1) din Constituție are obligația să dizolve Parlamentul. Reținem: Constituția Republicii Moldova stabilește termenii *infra*: ani, luni, săptămâni, zile și ore. *Inter alia*, noi ne conducem, în acest areal, de calendarul gregorian. Apropo, legiuitorul constituant în art. 85 alin. (1) din Constituție operează cu termenul de 3 luni, iar la alin. (2) este statuat un termen de 45 de zile. Suplimentar, menționăm că, legiuitorul consti-

tuant, de asemenea, în art. 90 alin. (3) din Constituție operează cu termenii de *30 de zile și 60 de zile*, iar la alin. (4) cu termenul de *2 luni*. Prin urmare, termenul indicat în luni se calculează în luni și nu în zile. Deci, urmare a faptului că *Înalta Curte* (Curtea Constituțională) își menține jurisprudența sa constantă, expusă în HCC nr. 30/2013 [4], la caz, termenul de 3 luni a expirat la 9 iunie 2019, termen după expirarea căruia Președintele Republicii Moldova în cazul existenței circumstanțelor sau a unei singure circumstanțe statuate în art. 85 alin. (1) din Constituție este obligat să dizolve Parlamentul, după consultarea fracțiunilor parlamentare și emiterii unui Aviz confirmativ de către Curtea Constituțională.

Stimați prieteni! Aristotel spunea: „Mi-e prieten Platon, dar mai prieten îmi e adevărul”. În opinia noastră, termenul de 3 luni, începe să curgă de la data apariției circumstanțelor ce au determinat posibilitatea formării unui nou Guvern/posibilitatea adoptării legilor de către Parlamentul nou constituit. Or, un nou Guvern poate fi format numai după convocarea noului Parlament de către Președintele Republicii Moldova. *Mutatis mutandis*, aceasta se referă și la posibilitatea adoptării legilor de către Parlamentul nou constituit. La caz, mandatele deputaților Parlamentului de legislatura a X-a au fost validate de către Curtea Constituțională la 9 martie 2019, iar Parlamentul Republicii Moldova a fost convocat de către Președintele Republicii Moldova la 21 martie 2019. Prin urmare, Curtea Constituțională trebuia să-și reconsidere poziția sa în privința termenului de 3 luni, care este un termen general de formare a Guvernului și de deblocare a procedurii de adoptare a legilor, care începe să curgă de la data apariției circumstanțelor ce au determinat posibilitatea: 1) formării unui nou Guvern și/sau 2) adoptării legilor

de către Parlamentul nou constituit. Or, dreptul trebuie să fie unul efectiv și nu unul iluzoriu. Deci Parlamentul Republicii Moldova, inițial, trebuie să fie legal constituit pentru a avea posibilitatea reală de a: 1) forma Guvernul și 2) adopta legi. În speța noastră, termenul de 3 luni este un termen general de formare a Guvernului și de deblocare a procedurii de adoptare a legilor, de aceea Curtea Constituțională trebuie să-și reconsidere poziția sa în privința termenului de 3 luni. Logic, curgerea acestui termen trebuia să înceapă de la data de 21 martie 2019 și, respectiv, să expire la 21 iunie 2019.

Așa ar fi constituțional, logic și juridic corect!

Suplimentar, menționăm faptul că: Art. 72 din Codul jurisdicției constituționale reglementează expres și exhaustiv limitele aplicării instituției juridice a Revizuirii hotărârii și avizului Curții Constituționale. Astfel, revizuirea hotărârii și avizului se efectuează numai la invitația Curții Constituționale, prin decizie, adoptată cu votul majorității judecătorilor ei, în cazul în care: a) au apărut noi împrejurări, necunoscute la data pronunțării hotărârii și emiterii avizului, dacă aceste împrejurări sunt de natură să schimbe esențial hotărârea și avizul; b) se modifică prevederile Constituției, ale legilor și ale altor acte normative în al căror temei a fost pronunțată hotărârea și emis avizul.

În final, salutăm faptul că, *Inata Curte*, prin HCC nr. 16 din 15 iunie 2019 [7], și-a recunoscut, tacit, greșeala și a revizuit și anulat actele sale adoptate/emise în perioada 7-9 iunie 2019. *Inter alia*, mandatul unui judecător constituțional a expirat la 5 aprilie 2019.

Totodată, menționăm că, urmare a intervenției subsemnatului, Parlamentul Republicii Moldova, de asemenea, a fost nevoit să reacționeze. Astfel, menționăm că unele

propuneri ale subsemnatului și-au găsit reflectare în Legea nr. 163 din 22 iulie 2011 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Astfel, la articolul 25 din Legea nr. 317-XIII din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională (litera e) a fost abrogată, iar în Codul juridicției constituționale nr. 502-XIII din 16 iunie 1995 au fost abrogate: la articolul 38 alineatul (1), litera e) și, respectiv, la articolul 74 alineatul (2), litera e). Mai mult, Parlamentul Republicii Moldova, întru executarea Hotărârii Curții Constituționale nr. 6 din 16 mai 2013, luând în calcul propunerile subsemnatului, modifică Legea nr. 317-XIII din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională, substituind sintagma „Președintele Republicii Moldova” de la art. 6 alin. (2) cu cuvântul „Guvern” (a se vedea: Legea nr. 56/2015).

În definitiv, ca urmare a insistenței subsemnatului, autoritățile publice sunt impuse să amendeze legislația. Deci orice intervenție a noastră, până la urmă, se încununează de succes. A fost necesar ca, inițial, subsemnatul să organizeze conferințe de presă, să publice studiul său privitor la neconstituționalitatea unor prevederi din Legea cu privire la Curtea Constituțională și să expedieze autorităților proiectul *de lege ferenda* în acest sens, și, astfel, Curtea Constituțională să stabilească, în Hotărârea nr. 6 din 16 mai 2013, neconstituționalitatea sintagmei „Președintele Republicii Moldova” din alineatul (2) al articolului 6, referitoare la numirea de către acesta a judecătorilor Curții Constituționale, din Legea nr. 317-XIII din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională. Atragem atenția dvs. că noi am fost primii care am bătut alarma că prevederea în cauză este una neconstituțională și, în subsidiar, Curtea Constituțională a confirmat veridicitatea argumentelor noastre. Mai mult decât atât, argumentele științifice ale subsem-

natului au servit drept considerente pentru Curtea Constituțională și au stat la baza adoptării a șase hotărâri ale Curții (HCC nr. 17/2011, HCC nr. 6/2013, HCC nr. 9/2014, HCC nr. 12/2016, HCC nr. 7/2017, Adresa PCC-01/162a-7 din 16.02.2017, DCC nr. 33/2017, HCC nr. 24/2017). Așadar, dorim să venim în ajutor Parlamentului Republicii Moldova, astfel încât Onorata Curte să-și exercite mandatul conducându-se de prevederile unor acte legislative conforme cu prescripțiile Constituției Republicii Moldova. Astfel, anterior am constatat faptul că în Legea cu privire la Curtea Constituțională și în Codul juridicției constituționale există multe carențe care nu au fost eliminate de către legiuitor până în prezent, deși noi am elaborat și am expediat proiectul respectiv tuturor subiecților abilitați cu dreptul de inițiativă legislativă. Totodată, ținem să menționăm că unele amendamente propuse de către noi și-au găsit reflectare în actele legislative citate mai sus. În felul acesta, prin art. II din Legea nr. 95 din 21.05.2010 pentru modificarea și completarea unor acte legislative au fost operate modificări în art. 4 alin. (1) lit.a) din Codul juridicției constituționale nr.502-XIII din 16 iunie 1995, unde dispoziția normei legale a preluat conținutul aproape intact al normei constituționale (art. 135 alin. (1) lit.a) din Constituție): „efectuează, la sesizare, controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, decretelor Președintelui Republicii Moldova, hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte;”, fără ca aceleași modificări să sufere prevederile statuate la art. 62 lit.a) și, respectiv, stipulate la art. 38 alin. (1) lit. j) din Codul juridicției constituționale. De altfel, aceleași modificări urmau să survină și la art. 4 alin.(1) lit.a) și, respectiv, art. 25 lit. j) din Legea cu

privire la Curtea Constituțională. Reiterăm faptul că unele prevederi de la art.4 alin.(1) lit.a), art.25 lit.j) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și, respectiv, art.38 alin.(1) lit.j), art.62 lit.a) din Codul juridicției constituționale sunt contrare prevederilor art.135 alin.1) lit.a) din Constituția Republicii Moldova.

Așadar, am constatat, cu regret, că unele prevederi ale normelor legale contravin prevederilor normelor constituționale, statuate expres de către legiuitor la art.135 alin.(1) lit.a) și lit.g) (cu toate că referitor la prevederile art. 135 alin. (1) lit. g), HCC nr. 2/2016 ar acoperi această necorelare).

Trebuie să menționăm că există mai multe lacune în actele legislative enumerate *supra*, în acest caz scopul nostru fiind de a aduce prevederile normelor legale în deplină concordanță cu prevederile normelor constituționale, astfel încât, pe lângă perfecționarea legislației, să sporească și cultura juridică în societate, întrucât și Parlamentul, și Guvernul timp de mai bine de 18 ani au proliferat nihilismul juridic în această chestiune, iar Curtea Constituțională n-a găsit timp suficient pentru a se îngriji și de „propria legislație”.

Curtea Constituțională este unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova. Curtea Constituțională este independentă și se supune numai Constituției.

Curtea Constituțională garantează supremația Constituției. Curtea Constituțională se conduce în activitatea sa de Constituție, de Legea cu privire la Curtea Constituțională și de Codul juridicției constituționale.

Curtea Constituțională exercită la sesizare controlul asupra constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor

internaționale la care Republica Moldova este parte. Deci Curtea Constituțională se alină la dispoziția subiecților abilitați cu dreptul de a sesiza Onorata Curte, astfel, conchidem că, Curtea Constituțională nu se poate autosesiza decât în raport cu propriile hotărâri și numai în anumite cazuri (*revizuirea*).

Reținem: prevederile art.135 alin.1) lit.g) din Constituția Republicii Moldova sunt interpretate extensiv de Curte, prin HCC nr.2/2016.

Atenție: nu trebuie să insistăm asupra proliferării *nihilismului* juridic, de aceea, până la amendarea Constituției, amendarea art. 4 alin. (1) lit. g) și art. 25 din Legea cu privire la Curtea Constituțională și art. 4 alin. (1) lit. g) și art. 38 din Codul jurisdicției constituționale nu le vom susține.

Propunem legiuitorului constituant amendarea unor prevederi

din Constituția Republicii Moldova (proiectul *se anexează*), ca, numai, ulterior legiuitorului ordinar la art. 4 alin. (1) lit. g) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și art. 4 alin. (1) lit. g) din Codul jurisdicției constituționale va înlocui sintagma „*Curtea Supremă de Justiție*» prin sintagma „*instanțele judecătorești, părțile și/sau reprezentanții acestora*”. La fel, la art. 25 lit. d) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și art. 38 alin. (1) lit. d) din Codul jurisdicției constituționale, litera d), urmează a fi expusă în următoarea redacție: „*d) „instanțele judecătorești, părțile și/sau reprezentanții acestora*”.

Reținem: Prima teză a alin. (1) art. 56 din Legea nr. 100/2017 [10] (Actele normative intră în vigoare peste o lună de la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova) nu este conformă cu

prevederile art.76 din Constituție și HCC nr. 32/1998.

În concluzie, în scopul înlăturării lacunelor depistate,

Propunem subiecților abilitați cu dreptul de inițiativă legislativă și, respectiv, celor abilitați cu dreptul de a iniția revizuirea Constituției două proiecte de lege ferenda privind amendarea unor prevederi din Constituția Republicii Moldova, a Legii cu privire la Curtea Constituțională și ale Codul jurisdicției constituționale. Astfel, ca urmare a adoptării de către Parlamentul Republicii Moldova a proiectelor propuse, vom aduce 1) prevederile Legii cu privire la Curtea Constituțională și, respectiv, ale Codului jurisdicției constituționale în strictă conformitate cu prevederile normelor constituționale și 2) prevederile Constituției Republicii Moldova în strictă conformitate cu exigențele timpului.

Proiect

LEGE

pentru modificarea unor acte legislative

Parlamentul adoptă prezenta lege organică.

Art. I. – Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr. 8, art.86), cu modificările ulterioare, se modifică după cum urmează:

1. Clauza de adoptare a legii se completează cu termenul „*organică*”.

2. La art. 4 alin. (1) lit. a) cuvântul „*regulamentelor*” se exclude, iar cuvântul „*dispozițiilor*” se substituie prin cuvântul „*ordonanțelor*”.

3. La art. 7 alin. (4) textul „*președintele va fi ales prin tragerea la sorți între candidați*” se substituie cu textul „*se va proceda la alegeri noi, cu participarea altor candidați*”.

4. Art.10 se expune într-o nouă redacție: „*Rapoartele anuale ale Curții se publică în Monitorul*

Official al Republicii Moldova, în luna ianuarie, și, se remit Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova, Guvernului și Consiliului Superior al Magistraturii, pentru informare.”

5. Art.11 alin.(2) se expune într-o nouă redacție:

„*(2) Plafonul-limită de vârstă pentru exercitarea funcției de judecător al Curții Constituționale este de 70 de ani.*”

6. Articolul 12:

-alin. (1), după cuvântul „*Parlamentului,*” se introduce cuvântul, „*Guvernului,*”;

- alineatul (1) *se abrogă.*—⁽¹⁺⁾ În cazul imposibilității de a depune jurământul în condițiile alin.(1), judecătorul Curții Constituționale va depune jurământul în fața plenului Curții Constituționale.]

7. La art. 21 alin. (4), sintagma „*privind sistemul de salarizare în sectorul bugetar*” se substituie cu

sintagma „*privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar*”.

8. La art. 22 alin. (3) sintagma „*termen anumit*” urmează a fi substituit prin sintagma „*termen determinat*”, iar la alin. (5) sintagma „*data exprimării mandatului*” urmează a fi substituit prin sintagma „*data expirării mandatului*”.

9. Articolul 25:

- alineatul unic devine alineatul (1);

- alin. (1), se completează cu litera b¹) cu următorul text: „*b¹) Consiliului Superior al Magistraturii*”;

- la lit. j), cuvântul „*, regulamentelor*” se exclude, iar textul „*, ordonanțelor și a dispozițiilor*” se substituie cu textul „*și a ordonanțelor*”;

- articolul, se completează cu un nou alineat (2), cu următorul cuprins:

„*(2) În cazurile prevăzute, la art. 38 alin. (2) – (4) din Co-*

dul jurisdicției constituționale nr.502/1995, Curtea va fi sesizată de următorii subiecți:

- a) *indicați în art. 141 din Constituție;*
- b) *Președintele Republicii Moldova;*
- c) *Președintele Parlamentului;*
- d) *ministrul justiției;*
- e) *Procurorul General;*
- f) *Comisia Electorală Centrală”.*

10. La art. 25¹ alin. (2), sintagma „*persoanele oficiale de stat exponente ale unui interes public și/sau politic deosebit*” se substituie cu sintagma „*persoanele oficiale de stat exponente ale unui interes public deosebit*”.

11. La art. 26 alin. (4) după cuvântul „*hotărârile*” se introduce cuvântul „*, deciziile*”.

12. La art. 27 alin. (2), textul „*cu excepția cazurilor prevăzute la art. 4 alin. (1) lit. d), e), f) și h), când examinarea cauzei se amână*” se exclude.

13. Articolul 28¹, se completează cu textul: „*Pentru neexecutarea hotărârii și/sau adresei Curții Constituționale, în termen de cel mult 4 luni de la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, persoanei cu funcție de răspundere, se aplică o amendă de la 250 la 500 de unități convenționale. O unitate convențională este egală cu 20 lei.*”.

14. Art. 38 alin. (3) se expune în următoarea redacție:

„*(3) Judecătorilor Curții Constituționale și personalului de specialitate și administrativ li se înmânează legitimație. Modelul legitimației și modul de înmânare a ei personalului de specialitate și celui administrativ al Curții sunt prevăzute de Regulamentul Secretariatului Curții. Modelul legitimației judecătorului Curții Constituționale se stabilește prin decret. Legitimația judecătorilor Curții Constituționale este înmănată de Președintele Republicii Moldova.*”

15. La art. 42 alin.(4)

sintagma: „*iar din partea Judecătoriei Economice - de către Arbitrajul Republicii Moldova*” se abrogă.

Art.II. – Codul jurisdicției constituționale nr.502/1995(Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr. 53-54, art.597), cu modificările ulterioare, se modifică după cum urmează:

1. Litera i) de la art. 5 se expune în următoarea variantă: „*i) prezentarea/transmiterea anuală a unui raport către Parlament, Președintele Republicii Moldova, Guvern și Consiliul Superior al Magistraturii privind exercitarea jurisdicției constituționale, pentru informare;*”.

2. La art. 12 alin. (1) prepoziția „*de*” se substituie prin prepoziția „*la*”.

3. Art. 19 alin. (3) se expune în următoarea redacție: „*(3) Dispoziția Președintelui Curții Constituționale se emite în scris și se consemnează pe/într-un formular special.*”

4. La art. 22 alin. (2) sintagma „*cu cel mai târziu 3 zile*” se substituie cu sintagma „*cu cel târziu 3 zile*”.

5. Articolul 27:

titlul articolului 27 va avea următorul cuprins: „*Declarațiile de recuzare și de abținere de la judecată*”;

- alin. (2) va avea următorul conținut: „*Dacă este întrunită cel puțin una din condițiile alin. (1), judecătorul Curții Constituționale este obligat să-și declare abținere de la judecată.*”.

6. La art. 31 alin. (5) textul „*Curtea Constituțională poate solicita inițierea unui reprezentant care să expună poziția finală și să rostească cuvântul de încheiere*” se substituie cu textul: „*Curtea Constituțională poate solicita ca un singur reprezentant să-și expună poziția finală și să rostească cuvântul de încheiere*”.

7. La art. 37 sintagma „*în temeiul stabilit*” se substituie cu sintagma „*în termenul stabilit*”.

8. La articolul 38:

alin. (1) lit. j) textul „*legilor, re-*

gulamentelor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor, ordonanțelor și a dispozițiilor Guvernului” se substituie cu textul „*legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului*”;

alin. (2), textul „*Subiecții prevăzuți la alin. (1) pot face sesizări în probleme ce țin de competența lor; cu excepția sesizării.*” se substituie cu textul „*În cazurile prevăzute, la alin. (2), Curtea va fi sesizată de următorii subiecți:*”;

alin. (3) se expune în următoarea redacție: „*Curtea confirmă rezultatele referendumului republican, ale alegerilor în Parlament și ale alegerii Președintelui Republicii Moldova. Mandatele Președintelui Republicii Moldova și cele ale deputaților se validează în urma examinării raportului Comisiei Electorale Centrale.*”

9. La art. 46 alin. (1) după sintagma „*Președintele Curții*” se adaugă textul „*sau un judecător care va suplini Președintele în absența acestuia*”.

10. La art. 62 lit. a) cuvântul „*, regulamentelor*” se exclude, iar cuvântul „*dispozițiilor*” se substituie prin cuvântul „*ordonanțelor*”.

11. La art. 65 sintagma „*dă dispoziții*” se substituie cu sintagma „*emite dispoziții*”.

12. La art. 66 alin. (5) textul „*, cu excepția cazurilor prevăzute la art.4 alin. (1) lit. d), e), f) și h), când examinarea cauzei se amână*” se exclude.

13. Titlul Capitolului 10 se expune într-o nouă redacție: „**EXECUTAREA HOTĂRĂRILOR, DECIZIILOR, AVIZELOR ȘI ADRESELOR**”

14. Articolul 74 alin. (2), după litera c), se completează cu litera c¹) cu următorul conținut: „*c¹) Consiliului Superior al Magistraturii*”.

15. În titlul, și, în tot cuprinsul, art. 75, după cuvântul „*hotărârilor/hotărârile/hotărârii/hotărârea*” se

introduce textul „, , *deciziilor, adreselor*” la cazul gramatical respectiv.

16. În titlul art. 77, și, în ambele alineate, după cuvântul „*hotărârilor*” se introduce textul „, , *deciziilor, adreselor*” la cazul respectiv, conform normelor gramaticale.

17. Art. 80 alin. (4) se expune în următoarea redacție: „*Rapoartele anuale ale Curții se publică*

în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, în luna ianuarie, și, se remit Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova, Guvernului și Consiliului Superior al Magistraturii, pentru informare.”

18. La articolul 82:

alin. (1):

sintagma „*salarii minime*” se substituie prin sintagma „*unități*

convenționale, unde o unitate convențională constituie suma de 20 de lei”;

litera c), după cuvântul „*hotărârilor*” se introduce cuvântul „, , *adreselor*”.

19. Articolul 89, se exclude.

Art.III. – Prezenta lege intră în vigoare la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

PREȘEDINTELE PARLAMENTULUI

Zinaida GRECEANÎ

Nr... Chișinău, ...iunie 2019.

Proiect

LEGE

pentru modificarea Constituției Republicii Moldova

Parlamentul adoptă prezenta lege constituțională.

Articol unic. – Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994 (republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 78, art. 140), cu modificările ulterioare, se modifică după cum urmează:

1. La articolul 64 alineatul (3), cuvântul „*Vicepreședinții*” se substituie cu sintagma „*Primvicepreședintele și vicepreședinții*”.

2. La articolul 85 alineatul (1), cuvântul „*poate*” se substituie cu cuvântul „*trebuie*” sau sintagma „*este obligat*”.

3. La articolul 135 alineatul (1)

litera g), sintagma „*Curtea Supremă de Justiție*” se substituie cu textul „*instanțele judecătorești, părțile și/sau reprezentanții acestora*”.

4. La articolul 141 alineatul (1) litera a), textul „, , *iar în fiecare din ele trebuie să fie înregistrate cel puțin 20000 de semnături în sprijinul acestei inițiative*” se exclude.

PREȘEDINTELE PARLAMENTULUI

Zinaida GRECEANÎ

Nr. ... Chișinău, ... 2020.

Bibliografie

1. Constituția Republicii Moldova. Republicată în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 78 din 29.03.2016, art. 140.

2. Hotărârea Curții Constituționale nr. 40/1998cu privire la interpretarea unor dispoziții din art.85 alin.(1) din Constituția Republicii Moldova

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=286018>

3. Hotărârea Curții Constituționale nr. 17/2011

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=340439>.

4. Hotărârea Curții Constituționale nr. 30/2013 pentru interpretarea articolului 85 alin.(1) și alin. (2) din Constituția Republicii Moldova (dizolvarea Parlamentului)

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=355617>

5. Hotărârea Curții Constituționale nr. 12/2016 pentru interpretarea prevederilor articolelor 116 alin.(2) și (4) și 136 alin.(1) din Constituție (*extinderea mandatului unor judecători până la numirea succesorilor*)<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=367793>

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=367793>

6. Hotărârea Curții Constituționale nr. 24/2017privind controlul constituționalității Decretului Președintelui Republicii Moldova nr. 105-VIII din 28 martie 2017 privind desfășurarea referendumului republican consultativ asupra unor probleme de interes național (*referendumul republican consultativ*) <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=371426>

7.HCC nr. 16/2019 pentru revizuirea DCC nr. 83/2019, a HCC nr. 13/2019, a HCC nr. 14/2019, a HCC nr. 15/2019, a ACC nr. 1/2019 și a ACC nr. 2/2019. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 209-216 din 28 iunie 2019, art. 133.

8. Codul jurisdicției constituționale nr. 502/1995

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311677>

9. Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311650>

10. Legea nr. 100 din 22 decembrie 2017 cu privire la actele normative. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 7-17 din 12 ianuarie 2018, art. 34.

11. Mihai CORJ. Sunt un simplu cetățean & Prin știință și credință spre adevăr. Studiu complex privind normativitatea, interpretarea și aplicarea dreptului. Chișinău: „LEX SCRIPTA”, (FEP „Tipografia Centrală”), 2015.

12. Mihai CORJ. Fapte, nu vorbe!Competență, consecvență și cumsecădenie. Studiu complex privind normativitatea, interpretarea și aplicarea dreptului. Chișinău: „LEX SCRIPTA”, (FEP „Tipografia Centrală”), 2018.

AUTOR

Mihai CORJ,

avocat, mediator, doctor în drept, conferențiar universitar, Președinte al AO Institutul de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA” e-mail: lex-scripta.eu@mail.ru

Mihai CORJ, lawyer, mediator, Doctor of Law, Associate Professor, Chairman of the Institute for Legislative Creation “LEX SCRIPTA” e-mail: lex-scripta.eu@mail.ru

CZU: 343.98

REPERE CONCEPTUALE PRIVIND CRIMINALITATEA LATENTĂ

Veaceslav URSU,
doctor în drept, conferențiar universitar
Gheorghe VARVARICI,
doctorand

În articol sunt analizate formele criminalității în funcție de gradul lor de descoperire și de cunoaștere, evidențiate de diferiți autori în literatura criminologică. De asemenea, sunt prezentate și viziunile specialiștilor în domeniu cu privire la conținutul anumitor categorii de criminalitate, fiind elucidate formele fenomenului infracțional. Autorii relevă diverse tipuri de latență a infracțiunilor, referindu-se, îndeosebi, la latența infractorilor și la cea a victimelor. În încheiere, este propusă o noțiune generală a fenomenului criminalității latente.

Cuvinte-cheie: *formele criminalității, criminalitatea reală, criminalitatea relevată, criminalitatea latentă, latența infractorilor, victimitate latentă.*

CONCEPTUAL REFERENCES ON LATENT CRIMINALITY

Veaceslav URSU,
phd, associate professor
Gheorghe VARVARICI,
doctoral student

The article analyzes the forms of crime according to the degree of discovery and knowledge, highlighted by various authors in the criminological literature.

The views of the specialists on the content of certain categories of criminality are also presented, and the forms of the criminal phenomenon are highlighted. The author reveals various types of latency of crimes, referring also to the lateness of the offenders, but also to the latent victim. In conclusion, it is proposed a notion of latent crime.

Keywords: *forms of crime, real crime, revealed criminality, latent criminality, latent criminals, latent victim.*

Introducere. Împărtășind opinia potrivit căreia obiectul sintetic al criminologiei îl constituie criminalitatea ca fenomen social, considerăm că pentru a transforma această noțiune într-un concept operațional care să permită explicarea fenomenului studiat, este necesară adoptarea unui model sistemic de analiză. Astfel, ca orice fenomen social, criminalitatea reprezintă un sistem cu proprietăți și funcții proprii, distincte calitativ de cele ale elementelor ei componente.

Prin aceasta, modelul nostru de analiză evită considerarea criminalității ca o totalitate a infracțiunilor săvârșite pe un anumit teritoriu, într-o perioadă determinată de timp, poziție care subliniază doar latura cantitativă a fenomenului studiat.

În teoria și practica criminologiei, formele criminalității sunt cercetate în funcție de gradul cunoașterii, descoperirii, înregistrării, verificării și soluționării judiciare. Astfel de studii sunt deosebit de importante, deoarece explicarea

diferitor forme de criminalitate și a relațiilor dintre ele permite înțelegerea corectă a fenomenului infracționalității în ansamblu. La rândul lor, cunoștințele acumulate în urma acestor investigații servesc ca bază pentru procesul de prevenire a criminalității și explică pericolul pe care îl poate prezenta uneori informația statistică pentru criminologie.

Scopul prezentei publicații se exprimă în analiza formelor criminalității în funcție de gradul de descoperire și cunoaștere a lor. În acest context, ne propunem relevarea diferitor tipuri de latență a infracțiunilor, inclusiv latența infractorilor și a victimelor.

Metode aplicate și materiale utilizate. Cercetarea s-a desfășurat în baza unor metode de investigare științifică, printre care: analiza logică, sistemică, comparativă, sinteza etc., fiind aplicate și combinate în funcție de problematica abordată în articol. Suportul științific este constituit din lucrări ale specialiștilor

și savanților din Republica Moldova, România și Federația Rusă.

Rezultate obținute și discuții. În literatura de specialitate variază formele criminalității în funcție de gradul descoperirii și cunoașterii. Uneori diferă și viziunile specialiștilor privind conținutul anumitor categorii de criminalitate. Astfel, majoritatea criminologilor români, reieșind din criteriile enunțate, disting patru forme sau niveluri ale fenomenului infracțional: 1) criminalitatea reală; 2) criminalitatea aparentă (relevată sau descoperită); 3) criminalitatea legală (judecată); și 4) „cifra neagră” a criminalității [6, p. 83-89; 10, p. 21; 7, p. 29-33]. Unii autori evidențiază doar trei forme principale de criminalitate: 1) criminalitatea reală; 2) criminalitatea relevată sau aparentă; și 3) „cifra neagră” a criminalității [4, p. 23-24].

În cercetările criminologice este analizată cu precădere criminalitatea legală (judecată), fiindcă aceasta este certă, verificată și, în urma

judecății, se demonstrează că faptele comise constituie infracțiuni, iar autorii acestora sunt declarați vinovați și pedepsiți conform prevederilor legii penale.

Totuși cercetarea criminologică nu poate ignora criminalitatea sesizată, care este mai extinsă decât cea legală (judecată). De aceea unele precizări cu privire la criminalitatea aparentă (sesizată) și cea săvârșită trebuie să fie făcute.

Criminalitatea aparentă (sesizată) cuprinde totalitatea infracțiunilor semnalate sistemului justiției penale și înregistrate ca atare. Această formă a criminalității reprezintă totalitatea crimelor (infracțiunilor) săvârșite sau pretins săvârșite, care sunt crime sau apar ca și crime și care au ajuns la cunoștința sau au fost înregistrate la organele de urmărire penală. Dar, fiindcă unele fapte sunt numai aparent infracțiuni sau aparent supuse răspunderii penale, aceste organe nu le trimit la instanța de judecată; de aici și denumirea de criminalitate aparentă. De regulă, este vorba de fapte reclamate ca infracțiuni, dar care, la controlul organelor de cercetare, nu toate constituie infracțiuni. Această formă de criminalitate, de regulă, este înregistrată la organele de poliție, procuratură ori la instanța de judecată – în caz de plângere directă – și este cunoscută [8, p. 50].

Principalul decalaj între criminalitatea aparentă și criminalitatea legală provine din aceea că autorii unui important număr de infracțiuni constatate nu au putut fi identificați. Statisticile poliției cuprind între 50% și 60% infracțiuni în care autorii nu au fost descoperiți (identificați), această proporție fiind în continuă creștere și nu în diminuare, așa cum populația ar fi dorit [1, p. 34].

Totuși procesele pornite după descoperirea sau denunțarea faptelor nu ajung toate la condamnare și uneori se ajunge la concluzia că faptele antisociale semnalate nu reprezintă un delict; sau examenul volițional necesar la autor nu a putut fi stabilit ori există în favoarea sa o cauză de neimputabilitate sau o imunitate. Trebuie adăugat că în

toate aceste ipoteze, urmărirea penală nu se poate declanșa și totul se termină cu o ordonanță de clasare sau cu o hotărâre de achitare.

Criminalitatea legală (cercetată, judecată) reprezintă totalitatea faptelor penale pentru care s-au pronunțat hotărâri de condamnare rămase definitive. Denumirea de „criminalitate legală” provine, după cum se poate observa, de la faptul că este vorba de acea parte a criminalității care a ajuns a fi verificată de organele de urmărire penală și de instanța de judecată și pentru care s-a pronunțat o hotărâre penală. Deci în această categorie de criminalitate intră numai acea parte care îndeplinește, cel puțin, două condiții: a fost examinată de instanța de judecată și aceasta a pronunțat o hotărâre penală definitivă.

Hotărârea instanței de judecată poate să fie o hotărâre de condamnare la pedeapsa închisorii ori amenzii, dar, în același timp, poate să fie o hotărâre de încetare a procesului penal sau o hotărâre de achitare. De exemplu, într-o țară, din 4000 de cazuri judecate, s-au aplicat condamnări pentru 3500, iar pentru 500 s-a pronunțat încetarea procesului sau achitarea. În cazul în care s-a pronunțat o condamnare, este evident că s-a săvârșit o infracțiune, că autorul ei este vinovat, iar pedeapsa aplicată este temeinică și legală. Astfel de fapte fac parte din criminalitatea legală [8, p. 51].

Se pare că există semne și chiar argumente potrivit cărora când crește criminalitatea aparentă (sesizată), ca urmare crește și criminalitatea legală (judecată). Dacă este așa, se poate spune că ar fi un fel de sincronism între aceste forme ale criminalității, la care s-ar supune și criminalitatea reală.

Criminalitatea reală. Din diverse rațiuni, criminologului i se ascunde realitatea exactă, fie din cauza faptului că de foarte multe ori se întâmplă ca infracțiunea să treacă neobservată de către organele de poliție și chiar de către victimă (furturi, deturnări, delictе financiare, voiaje fără bilete etc.) sau nu există bănuiri (falsul tre-

ce neobservat, otrăvirea nu atrage atenția nimănui, omorurile sunt camuflate în sinucideri sau accidente etc.). Autorii acestor fapte care rămân nedescoperiți sunt dintre cei mai abili și, de aceea, identificarea lor constituie dovada unor înalte calități profesionale ale polițiștilor și procurorilor.

Delincvenții cei mai periculoși sunt aceia care au reușit să-și acopere faptele, iar după aceștia urmează aceia ale căror fapte au fost descoperite, dar a căror identitate nu a putut fi încă stabilită (cel puțin modul lor de operare figurează în criminalitatea aparentă). De asemenea, o altă cauză de decalaj între criminalitatea aparentă și criminalitatea reală ține de ineficiența activității organelor de poliție pe de o parte, iar pe de altă parte, și din cauza neglijenței sau reticenței victimelor care, dintr-un motiv sau altul, nu sesizează organele abilitate de lege să efectueze cercetări, iar împotriva denunțatorului există o adevărată prejudecată socială [1, p. 36].

Despre criminalitatea reală, în teoria și practica criminologică se fac cercetări prin care se caută a se dovedi că ea există, că are un volum mare. Dacă, bunăoară, criminalitatea aparentă este de 20 000 de infracțiuni, criminalitatea reală se presupune că este de 30 000 de infracțiuni [11, p. 53-54].

Într-adevăr, se săvârșesc infracțiuni despre care nu se ia cunoștință și nu se înregistrează la autorități. Astfel, se comit infracțiuni de avort despre care nu se află nimic. Se comit infracțiuni de pruncucidere care nu lasă nicio urmă; la fel, infracțiuni de fals (bani, acte etc.), furturi, delapidări etc., care trec neobservate. Se săvârșesc omoruri prin împușcare, otrăvire, spânzurare, camuflate ca sinucideri ori accidente; de asemenea, se săvârșesc omoruri urmate de dispariția cadavrului (ardere, aruncare în apă, îngropare etc.). În aceste cazuri, este vorba de infractori deosebit de abili și de temut; este vorba, cum se spune, de „crimă perfectă”, adică de crimă fără urmă și greu de descoperit. De aceea mulți dintre acești infractori rămân necunoscuți, nedescoperiți;

iar organele de urmărire penală nu reușesc să descopere astfel de infracțiuni și infractori. Alteori, este vorba de infracțiuni cunoscute de victime ori de martori, dar nereclamate ori nedenunțate de aceștia. Victima nu reclamă din neglijență ori teamă, nepăsare ori voința de a nu se ști că a asistat la o asemenea faptă sau din comoditate (să nu fie chemat la judecată, să nu fie „deranjat” etc.) [8, p. 52].

Cercetările efectuate în diferite țări denotă că cifra criminalității reale (săvârșite) este foarte mare. Spre exemplu, la pruncucidere se cunoaște un caz din 100, la omoruri în Franța, 520 de oameni dispăruți, printre care mulți prin omor; 50% din furturile din marile magazine rămân necunoscute (după alții, se cunosc numai 10% din aceste furturi).

În context, urmează de menționat că necunoașterea volumului total și al volumului pe sectoare, chiar aproximative, al acestei criminalități dăunează, fiindcă nu se va putea cunoaște nici gradul de pericol social real (dispariția de oameni, distrugerea și dispariția de bunuri etc.) și nici cauzele acesteia. În această situație nu se pot organiza nici mijloacele de luptă împotriva ei. Mai mult, necunoașterea acestei forme de criminalitate dăunează cunoașterii întregii criminalități dintr-o anumită țară.

Așadar, criminalitatea reală cuprinde totalitatea faptelor penale, indiferent dacă sunt sau nu cunoscute, săvârșite într-o anumită perioadă de timp bine determinată și pe un anumit teritoriu. Această categorie are un grad foarte ridicat de generalitate și include toate celelalte categorii.

Trebuie precizat că obiectul criminologiei are în vedere criminalitatea reală, ale cărei dimensiuni și realități, prin tehnici și metode cât mai științifice, pot și trebuie să fie surprinse [10, p. 21]. Din păcate însă, nu se poate realiza o cercetare riguroasă științifică și o parte apreciabilă din ea, din diferite motive, rămâne necunoscută, aceasta fiind ceea ce numim „cifra neagră”.

Astfel, diferența dintre criminalitatea reală și criminalitatea apa-

rentă este denumită „cifra neagră” a criminalității și reprezintă faptele antisociale care, din diverse motive, rămân necunoscute organelor din sistemul justiției penale [7, p. 39].

Criminologul austriac E. Seeling scrie că este greu de aflat cifra ade-vărată a criminalității prin folosirea cifrei negre a diferitor categorii de infracțiuni, bunăoară cifra neagră medie a avorturilor, cifra neagră medie a pruncuciderii, a furtului, a omorului etc. După această metodă rezultă, scrie Seeling, că cifra neagră reală, în comparație cu cifra neagră oficială a criminalității, este de 10 ori mai mare decât cea oficială (de exemplu, din 100 de avorturi comise se descoperă numai 10). Tot așa este cu infracțiunea de mărturie mincinoasă, cu infracțiunile comise din imprudență etc.

S-au făcut cercetări [11, p. 54-55] pentru determinarea, cel puțin relativă, a cifrei negre, însă rezultatele sunt îndoielnice. Nu se știe, de pildă, dacă această cifră este constantă, după cum nu se știe dacă cifra neagră este numai în anumite sectoare (de exemplu, avorturi, pruncucidere); dacă ar fi așa, s-ar trage anumite concluzii. Dacă nu este așa, dacă această cifră crește mereu și dacă ea cuprinde multe domenii de infracțiuni (economice, violente, falsuri), atunci această formă de criminalitate prezintă un pericol social mult mai mare.

„Cifra neagră” a criminalității, denumită și „criminalitatea ocultă” sau „criminalitatea latentă”, cuprinde totalitatea infracțiunilor săvârșite în cadrul criminalității reale, dar nerelevante și, desigur, neînregistrate în statistica generală, implicit și în statistica judiciară penală (criminală) [9, p. 283; 5, p. 99; 12, p. 222]. „Cifra neagră” a criminalității, de regulă, este divizată în două tipuri [21, p. 33; 3, p. 15]: 1) criminalitatea necunoscută (criminalitatea latentă naturală), adică infracțiunile care, din anumite considerente, n-au fost aduse la cunoștința organelor de drept sau acestea nu dispun de nicio informație despre ele; și 2) criminalitatea ascunsă sau tănuită (criminalitatea latentă artificială) – infracțiuni

care, deși au fost sesizate organelor de urmărire penală sau despre care acestea sunt la curent, totuși nu au fost înregistrate și deci nu au fost reflectate în dările de seamă statistice, ceea ce constituie o ilegalitate a organelor respective.

Hans Joachim Schneider, criminolog german, conferă conceptului de criminalitate latentă o accepțiune și mai largă, considerând relativ latente și acele infracțiuni care au fost stabilite (relevante) de organele de drept sau sunt cunoscute acestora, dar rămân nedescoperite, făptuitorii fiind neidentificați. Aceste infracțiuni constituie așa-numita parte „cenușie” (semilatență) a criminalității reale sau „sfera latentă a carierelor criminale” și are o deosebită importanță criminologică la descoperirea criminalilor profesioniști, a recidiviștilor și a altor infractori periculoși [22, p. 124].

În baza analizei opiniilor expuse în literatura de specialitate, considerăm că „cifra neagră” a criminalității poate fi definită ca ansamblul infracțiunilor care se comit efectiv, dar nu sunt incluse în statistica oficială. „Cifra neagră” a criminalității cuprinde infracțiunile necunoscute și tănuite (ascunse) [16, p. 135].

Potrivit unor autori, prin „criminalitate latentă” se subînțelege totalitatea faptelor criminale care, de fapt, sunt săvârșite, dar nu sunt înregistrate de organele de drept și, respectiv, nu sunt reflectate în statistica oficială. În literatura juridică, criminalitatea latentă adesea este definită ca totalitatea infracțiunilor nedeclarate, dar cunoscute organelor de drept [2, p. 67].

Tipurile manifestării criminalității latente sunt diverse. Aceasta este legat de faptul că însăși criminalitatea se află într-un proces neîntrerupt de transformare. Pe măsura evoluției progresului se manifestă noi metode de săvârșire a infracțiunilor. Cel mai evident exemplu este criminalitatea informatică, criminalitate care prezintă un grad înalt de latență. Totodată, indiferent de noile forme de criminalitate apărute în procesul evoluției progresului tehnico-științific, toate infracțiunile latente posedă anumite caracteris-

tici stabile, care se evidențiază din totalitatea faptelor ilegale.

În prezent, criminalitatea latentă este examinată sub două aspecte: în complex și pe anumite tipuri de infracțiuni. Autorii care și-au consacrat lucrările studierii în complex a criminalității latente acordă o atenție sporită noțiunii și naturii acesteia.

Astfel, autoarea N. Sazonova consideră criminalitatea latentă ca fiind acea parte a criminalității, exprimată prin totalitatea infracțiunilor ce nu s-au încadrat în sistemul evidenței statistice oficiale, care se caracterizează prin anumite particularități de apariție și evoluție, caracter social și juridico-penal, pericol social, având propriile caracteristici calitative și cantitative, limite de timp și spațiu [20, p. 164].

Prezintă interes abordarea lui V. Luneev referitoare la problema criminalității latente ca proces. Utilizând noțiunea de „latentizare a criminalității”, autorul examinează criminalitatea latentă prin prisma elucidării și prevenirii acesteia, indică faptele alarmante care ilustrează proporțiile lor [18].

În manualele de criminologie problema criminalității latente este abordată tot mai frecvent. Astfel, în manualul de criminologie sub redacția lui A. Dolgova se menționează că criminalitatea latentă este o problemă multiaspectuală, care este studiată la nivel interdisciplinar și urmează a fi soluționată în aceeași ordine [13].

În afară de abordarea complexă, față de studierea criminalității latente există și cea selectivă, a cărei esență constă în cercetarea separată a latenței anumitor categorii de infracțiuni și subiecți care comit aceste infracțiuni.

Avantajul de bază al respectivelor abordări constă în faptul că ea se bazează pe studierea profundă a unui tip concret de criminalitate latentă, pune în evidență determinantele sale de bază, contribuie la o apreciere mai exactă a proporțiilor acesteia și, ca urmare, la elaborarea unor măsuri pentru o reacționare rapidă și exactă a organelor de drept.

Autorii A. Șleapocnikova și G. Zabreanski subînțeleg prin criminalitate latentă infracțiunile ascunse de o structură abilitată care, potrivit legii, este împuternicită să cerceteze sau să examineze cauzele penale cu privire la infracțiunile comise [14, p. 99].

În opinia lui V. Pankratova, criminalitatea ascunsă reprezintă o totalitate de infracțiuni nerelevante de către organele de drept și care, respectiv, nu și-au găsit reflectarea în evidența faptelor pasibile de pedepsă penală [19, p. 10].

V. Kudreavțev a ajuns la concluzia că criminalitatea latentă este formată din infracțiunile nerelevante de către sistemul justiției penale, motiv pentru care nu au atras aplicarea măsurilor de constrângere statală sau obștească [17, p. 16].

C. Inșakov constată că criminalitate latentă este partea neînregistrată a criminalității reale [15, p. 38]. Noțiunea respectivă reiese din faptul că criminalitatea latentă urmează a fi cercetată complet, prin înregistrarea și evidența tuturor infracțiunilor. În ansamblu, aceasta este o noțiune corectă, însă care ține cont doar de un singur semn al criminalității latente și nu oferă o imagine completă despre acest fenomen.

Deseori, în noțiunea criminalității latente sunt incluse atât infracțiunile latente, cât și persoanele care le-au comis. Totuși considerăm că acest fapt poate genera un șir de consecințe negative, începând cu clarificarea incorectă a semnelor specifice noțiunilor în cauză până la subrogarea reciprocă. În opinia noastră, problema delimitării respectivelor noțiuni ține de stabilirea inexactă a obiectului de cercetare. Dacă obiectul de cercetare îl constituie criminalitatea latentă în ansamblu, atunci ea urmează a fi înțeleasă doar ca o totalitate de infracțiuni neînregistrate. Totodată, prin infracțiune latentă urmează de înțeles nu doar infracțiunile neînregistrate, ci și cele în care sunt prezente erori de calificare a faptei infracționale.

Referindu-ne la latența infractorilor, urmează de menționat că aceasta se formează în cazurile în

care infractorii nu au fost identificați, trași la răspundere penală și pedepsiți, cum ar fi, de exemplu, în cazul infracțiunilor nedescoperite.

În context, urmează a fi examinată și o astfel de noțiune precum „victimitatea latentă”. Comportamentul victimei în mecanismul comportamentului infracțional individual joacă un rol important. Unele victime trec în categoria părților vătămate, adică devin cunoscute organelor de drept, își apără interesele, iar altele nu doresc să și le apere și, prin urmare, rămân în rândul celor latente, având o influență negativă asupra formării intențiilor infracționale ale persoanelor predispușe să comită infracțiuni. În acest fel, victimele latente apar ca factori care influențează asupra autodeterminării criminalității.

Totodată, infractorii presupun că victima nu se va adresa la poliție în contextul unei astfel de infracțiuni, deoarece deseori le este teamă nu atât de infractori, cât de funcționarii organelor de drept, care, în opinia lor, pot descoperi sursele ilegale ale obținerii valorilor sustrase. De exemplu, pentru comiterea infracțiunilor în scop de profit, în calitate de victime sunt selectate persoanele care, în opinia infractorilor, au obținut bunurile pe căi ilegale. Aceste acțiuni au loc în special în cazul extorcării, escrocheriei, furturilor din apartamente etc. Ca rezultat, respectivul contingent de persoane contribuie la escaladarea victimității latente.

Concluzii. În urma relațiilor mai sus, constatăm că pot fi evidențiate diverse tipuri de latență, reieșind din obiectul cercetării:

- 1) Latența criminalității în ansamblu;
- 2) Latența unor tipuri de criminalitate (de exemplu, de corupție, ecologice);
- 3) Latența unor infracțiuni concrete (infracțiuni de omor, furturi);
- 4) Latența infractorilor.

Până în prezent nu s-a ajuns la o formulă unică cu privire la definirea noțiunii de criminalitate latentă. Înainte de a ne expune referitor la acest fapt, este oportun

de a evidenția următoarele ipoteze importante: criminalitatea latentă reprezintă o parte a criminalității; ea posedă caracteristici cantitative și calitative proprii; de regulă, dinamica acestui fenomen este opusă dinamicii criminalității înregistrate; structura criminalității latente este deosebită de structura criminalității înregistrate.

Prin urmare, prin *criminalitate latentă* urmează de avut în vedere o parte a criminalității, un fenomen negativ cu caracter de masă, care posedă caracteristici calitative și cantitative, constituită din totalitatea infracțiunilor nedeclarate și neînregistrate în ordinea stabilită de lege, comise pe un anumit teritoriu, într-un anumit interval de timp.

În final, este important de menționat că existența cifrei negre este destul de jenantă în condițiile în care proporția de infracțiuni descoperite sau de vinovați identificați nu rămâne constantă, nici de la o perioadă la alta, nici în ceea ce privește numărul celor care atentează la viața persoanei. Evident că acest lucru se poate datora lipsei de personal specializat la organul de poliție abilitat de lege cu asemenea activități [1, p. 36].

Numai o creștere a serviciilor de depistare sau a eficacității activității lor va reduce cifra neagră, sporind cifra criminalității legale sau aparente și va demonstra că nivelul criminalității reale a crescut.

Imposibilitatea de a evalua cifrele negre, certitudinea că ele nu sunt constante de la o perioadă la alta, fie în mod global, fie într-un anumit sector al delincvenței, influențează asupra studiilor întreprinse pentru a cunoaște volumul, formele și localizarea criminalității. Acest handicap apasă greu asupra cercetării cauzelor criminalității, mai ales dacă nu se elucidează cum și de ce au fost comise faptele antisociale sau aspectele determinate de personalitatea autorilor (vârstă, sex, naționalitate, mediu, caractere etc.) [11, p. 40].

Referințe bibliografice

1. Amza T. Criminologie. Tratat de teorie și politică criminologică. București: Lumina Lex, 2002. 1085 p.
2. Bîrgău M. Criminologie. Curs universitar. Chișinău: Print-Caro SRL, 2010. 687 p.
3. Bujor V., Bejan O., Ilie S., Casian S. Elemente de criminologie. Chișinău: Știința, 1997. Citat de Gladchi Gh. Criminologie generală. Chișinău: Museum, 2001. 312 p.
4. Dincu A. Bazele criminologiei. București: Proarcadia, 1993. Citat de Gladchi Gh. Criminologie generală. Chișinău: Museum, 2001. 312 p.
5. Gheorghiu I. Criminologie. Vol. I. București, 1972. 324 p.
6. Gheorghiu-Brădeț I. Criminologia generală românească. Brașov, 1993. 224 p.
7. Nistoreanu Gh., Păun C. Criminologie. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1994. 487 p.
8. Oancea I. Probleme de criminologie. București: ALL, 1994. 239 p.
9. Pop T. Criminologie. Cluj, 1928. 548 p.
10. Stănoiu R. Criminologie, București: Oscar Print, 1997. 224 p.
11. Stefani G., Lévassieur G., Jambu-Merlin R. Criminologie et Science Pénitentiaire. Paris: Dalloz, 1970. 640 p.
12. Ursa V. Criminologie generală. Cluj, 1985. Citat de Gladchi Gh. Criminologie generală. Chișinău: Museum, 2001. 312 p.
13. Долгова А. Криминология: учебное пособие. Москва: Норма, 2010. 152 с.
14. Забрянский Г., Шляпочников А. Выявление латентной преступности. În: Советское государство и право. Москва: Наука, 1971, № 5. С. 98-103.
15. Иншаков С. Латентная преступность в Российской Федерации: 2001-2006. Москва: Закон и право, ЮНИТИ-ДАНА, 2007. 351 с.
16. Криминология. Под ред. А. Долговой, Москва, Инфра-м-норма, 1997. 784 с.
17. Кудрявцев В. Эффективность системы уголовной юстиции. În: Социалистическая законность. Москва, 1971, № 7. С. 13-18.

18. Лунеев В. Преступность XX века. Москва, 2005. 288 с.

19. Панкратов В. Косвенные методы изучения преступности. În: Вопросы борьбы с преступностью. Материалы второй научной конференции аспирантов и соискателей. Москва, 1967. С. 7-11.

20. Сазонова Н. Латентная преступность: понятие, причины, измерение. Диссертация кандидата юридических наук. Красноярск, 2004. 164 с.

21. Четвериков В. Криминология. Москва: Новый юрист, 1997. 144 с.

22. Шнайдер Г. Криминология. Москва: Прогресс, 1994. 502 с.

Veaceslav URSU,
doctor în drept, conferențiar
universitar al Catedrei Științe
penale a Academiei
„Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: ursuveaceslav@rambler.ru
tel.: 079402824

Gheorghe VARVARICI,
doctorand
e-mail: g.varvarici@gmail.com
tel.: 079702906

Veaceslav URSU,
Phd, associate professor at the
Department of Criminal Sciences
of the Academy
„Ștefan cel Mare” of MIA
e-mail: ursuveaceslav@rambler.ru
phone.: 079402824

Gheorghe VARVARICI,
doctoral student
e-mail: g.varvarici@gmail.com
phone: 079702906

CZU 351.9

EFFECTUAREA CONTROLULUI ÎN ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ LOCALĂ PRIN PRISMA SUBIECȚILOR DE DREPT

Vladislav GALEMBA,

lector superior la Catedrei „Pregătire militară și intervenții profesionale”, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, magistrul în drept, comisar-principal

Necesitatea controlului asupra activității organelor administrative este dictată de realizarea la nivelul convenit a obiectivului de administrare a prestării unor servicii în interesul întregii societăți. Practic, administrația organelor administrative este implicată în întreaga viață a societății contemporane, ale cărei resorturi și mecanisme sunt din ce în ce mai complexe, și care creează un număr mare de litigii, în special, cele dictate de schimbările din societate, relațiile de piață, încheierea contractelor de către autoritățile administrației publice cu persoanele particulare, extinderea proprietății private, problema patrimoniului, finanțelor, stabilirea taxelor, impozitelor locale, etc. Toate acestea determină actualitatea temei, sporirea cerințelor față de controlul efectuat asupra activității organelor administrative.

Cuvinte-cheie: administrația locală, consiliul raional, control de stat, prevederile legale, subiect de drept.

PERFORMING CONTROL IN THE LOCAL PUBLIC ADMINISTRATION THROUGH THE PRISM OF LAW SUBJECTS

Vladislav GALEMBA,

lecturer at the Department “Military training and professional interventions”, Academy “Ștefan cel Mare” of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova

The need to control the activity of the administrative bodies is dictated by the proper accomplishment of the objective of managing the provision of services in the interest of the whole society. The administration of the administrative bodies is practically involved in the whole life of contemporary society, whose springs and mechanisms are increasingly complex, and which creates a large number of disputes, especially those dictated by the changes in society, the market relations, the conclusion contracts by public administration authorities with private individuals, extension of private property, patrimony, finance, tax, local taxes, etc. All this determines the topicality of the topic, increasing the requirements for the control over the activity of the administrative bodies.

Keywords: local government, rayon council, state control, legal provisions, subject matter.

Introducere. Complexitatea deosebită a activității pe care o desfășoară autoritățile administrației publice, care cuprind practic toate domeniile și sectoarele vieții economico-sociale, determină ca și formele de control folosite să fie foarte diverse.

Subiecții controlului în administrația publică locală se împart în două categorii:

- *subiectul pasiv* (cel care este supus controlului) – nu poate fi decât una dintre autoritățile administrației publice locale – consiliul local, primarul sau consiliul raional, serviciile publice teritoriale sau serviciile publice descentralizate și aparatul acestor autorități;

- *subiectul activ* (cel care controlează, este diferit în funcție de tipul de control realizat). Astfel, în cadrul controlului judecătoresc, subiectul activ al controlului îl reprezintă instanțele judecătorești de drept comun, cu ocazia soluționării litigiilor generate de activitate a autorităților administrației publice locale sau de funcționarii acestora în cadrul controlului administrativ, subiectul activ reeșind din Legea nr. 123-XV din 18.03.2003 [3] „Cancelaria de Stat este responsabilă de organizarea controlului administrativ al legalității activității administrației publice locale, exercitat de structurile proprii sau prin intermediul oficiilor teritoriale din subordi-

ne”. Subiecte ale controlului de oportunitate sunt: Cancelaria de Stat, organele administrației publice centrale de specialitate, alte autorități administrative, care acționează inclusiv prin intermediul serviciilor descentralizate din unitățile administrativ-teritoriale potrivit competențelor ce revin acestora în condițiile legii.

Conținutul de bază. De menționat, în special, că controlul asupra activității organelor administrative este înfăptuit și de o serie de subiecți ca: autoritățile care exercită puterea legislativă, autoritățile care execută puterea executivă, serviciile descentralizate ale acestor autorități, primării și consiliile locale, precum și

organizațiile neguvernamentale și cetățenii.

Autoritățile administrației publice locale în Republica Moldova sunt potrivit Constituției Republicii Moldova și Legii nr. 123-XV din 18.03.2003:

- consiliul local;
- primarii;
- consiliul raional.

Consiliul local. Consiliul local reglementat în Constituție la art. 112 [1] și în Legea nr. 123-XV din 18.03.2003, Capitolul II (art.15-30) este reprezentativă și deliberativă a populației unității administrativ-teritoriale de nivelul întâi, aleasă în vederea soluționării problemelor de interes local. Consiliile locale sunt compuse din consilieri, aleși în condițiile Codului electoral [2].

Consiliul local are drept de inițiativă și decide, în condițiile legii, în toate problemele de interes local, cu excepția celor care țin de competența altor autorități publice.

Consiliul local aprobă bugetul local, aprobă împrumuturile și contul de încheiere a exercițiului bugetar.

Consiliul local, la propunerea primarului, alege vice-primarul (viceprimarii), desemnează șefii de subdiviziuni, servicii, de întreprinderi municipale din subordine, numește secretarul consiliului în bază de concurs, aprobă statutul satului (comunei), orașului (municipiului), organigrama, statul de funcții, numărul de personal și regulamentul de organizare și funcționare a aparatului propriu de specialitate.

Consiliul local administrează bunurile publice ale satului (comunei), orașului (municipiului), gestionează serviciile publice locale prin instituții și agenți economici de interes local înființate

prin hotărâri proprii și exercită în condițiile legii și controlul asupra activității acestora.

Potrivit art. 20 din Legea 123/2003, consiliile locale se întrunesc în ședințe ordinare o dată la 3 luni sau ședințe extraordinare, ori de câte ori este necesar, la cererea primarului sau a cel puțin o treime din numărul consilierilor aleși. Ședințele consiliului local sunt publice.

Consilierii răspund solidar pentru activitatea consiliului local și pentru deciziile acestuia pe care le-au votat și în nume propriu pentru activitatea desfășurată în exercitarea mandatului.

Primarul. Primarul este autoritate administrativă a populației unității administrativ-teritoriale și executivă a consiliului local, aleasă prin vot universal, egal, secret și liber exprimat, reglementată în Constituția Republicii Moldova la art.112, care prevede că „Autoritățile administrației publice, prin care se exercită autonomia locală în sate și în orașe, sunt consiliile locale alese și primarii aleși”. De asemenea statutul și rolul primarului în cadrul autorităților publice locale este specificat și în Legea nr. 123-XV din 18.03.2003 – capitolul III art.31-41.

Atribuțiile de bază ale primarului sunt desfășurate în domeniul: asigurării ordinii de drept, economic și financiar-bugetar, politiciii de cadre, învățământului, ecologiei.

Primarul asigură executarea deciziilor consiliului local și prezintă, la cererea consiliului local, informații despre executarea deciziilor adoptate de consiliu, alte informații despre activitatea sa de exercitare a anumitor atribuții ce îi revin potrivit legii.

În conformitate cu prevederile art.37 alin.1 al Legii nr. 123-XV din 18.03.2003, în exercitarea

atribuțiilor sale, primarul emite dispoziții cu caracter normativ și individual.

Consiliul raional. Consiliul raional este „autoritate reprezentativă și deliberativă a populației raionului, care coordonează activitatea consiliilor locale în vederea realizării serviciilor publice de interes raional”, prevădute de rezultatul din norma juridică – art.1 Legea nr. 123-XV din 18.03.2003.

Consiliul raional este reglementat în Constituție - art. 113, care prevede că „Consiliul raional coordonează activitatea consiliilor sătești și orașenești în vederea realizării serviciilor publice de interes raional. Acesta este ales și funcționează în condițiile legii. Raporturile dintre autoritățile publice locale au la bază principiile autonomiei, legalității și colaborării în rezolvarea problemelor comune”. La fel, aceeași temeinicie legală poate fi dedusă și din conținutul legii nr. 123-XV din 18.03.2003 – Capitolul VI art.47-61.

Consiliul raional este compus din consilieri, aleși în condițiile Codului electoral [2]. Consiliul raional se întrunește în ședințe ordinare o dată la 3 luni și în ședințe extraordinare ori de câte ori este necesar, la cererea președintelui raionului sau a cel puțin o treime din numărul consilierilor aleși. În exercitarea atribuțiilor sale, consiliul raional adoptă decizii supuse controlului de legalitate.

Consiliul raional coordonează activitatea consiliilor locale în vederea realizării serviciilor publice de interes raional, organizează serviciile publice de interes raional, analizează propunerile făcute de consiliile și de primarii satelor (comunelor) și orașelor (municipiilor) în vederea adoptării de programe și prognoze economice, aprobă strategii, prognoze, planuri

și programe de dezvoltare social-economică a raionului, stabilește orientările generale în domeniul urbanismului și amenajării teritoriale, desemnează secretarul consiliului raional, șefii de direcții, aprobă propriul regulament.

Atribuțiile consiliului raional constau și în adoptarea bugetului raionului, atribuții în domeniul economic, social, științifico-cultural-artistic, sportiv și tineret.

Controlul efectuat în cadrul Consiliului Raional se efectuează

conform schemei de mai jos, unde sunt prezentate stările de personal ale aparatului președintelui raionului, direcțiilor, secțiilor, altor subdiviziuni din subordinea Consiliului raional:

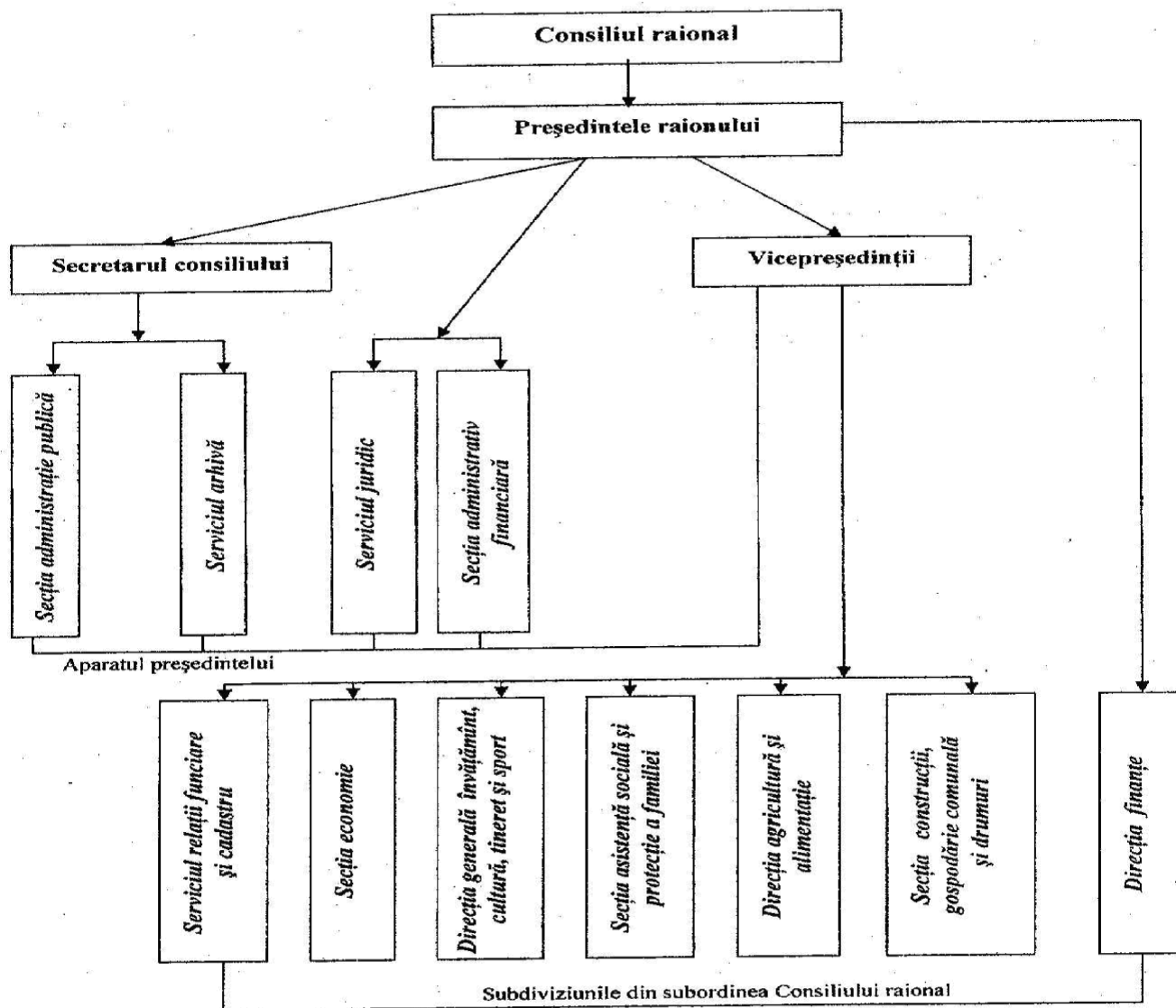

Figura 1. Organigrama aparatului președintelui și subdiviziunilor din subordinea Consiliului raional [4].

În conformitate cu cadrul normativ, Consiliul raional alege președintele raionului, la propunerea a cel puțin o treime din consilierii aleși, cu votul majorității consilierilor aleși. În cazul în care candidatura propusă nu întrunește votul majorității consilierilor aleși, în

termen de 15 zile se convoacă o nouă ședință în vederea organizării alegerilor repetate. Dacă și după alegerile repetate niciuna din candidaturile propuse nu întrunește votul majorității consilierilor aleși, în termen de o săptămână se organizează o votare suplimentară

în urma căreia se consideră ales candidatul care întrunește cel mai mare număr de voturi. Președintele raionului este ajutat de vicepreședinți. Numărul vicepreședinților se stabilește de consiliul raional, în funcție de numărul locuitorilor din raion. Raionul cu până la

50.000 de locuitori poate avea un vicepreședinte, iar raionul cu peste 50.000 de locuitori poate avea 2 vicepreședinți. Vicepreședintele raionului este ales de consiliul raional, la propunerea președintelui raionului, în condițiile cerințelor menționate *supra*” [3].

Consiliul raional alege – potrivit art. 56 alin.1 din Legea nr.123-XV din 18.03.2003 pe toată durata mandatului președintele raionului. Președintele raionului este ajutat de vicepreședinți.

În temeiul legii, președintele raionului exercită conducerea operativă a treburilor publice locale. Președintele raionului reprezintă raionul în raporturile cu Guvernul, cu alte autorități publice centrale, cu persoane fizice și juridice din țară și străinătate, precum și în instanța judecătorească.

Președintele raionului este coordonator al serviciilor publice descentralizate din cadrul raionului și exercită atribuțiile de președinte al comisiei pentru situații excepționale.

Atribuțiile de bază ale președintelui raionului sunt prevăzute în art.60 din Legea nr.123-XV din 18.03.2003. Așadar, acesta având responsabilități în domeniile asigurării ordinii de drept, economic și financiar-bugetar, apărării și situațiilor excepționale, electoral, colaborării cu alte autorități publice. Președintele raionului prezintă anual sau/ori de câte ori este necesar, la solicitarea Guvernului, informații cu privire la activitatea sa și a serviciilor publice constituite în raion. În exercitarea atribuțiilor sale, președintele raionului emite dispoziții cu caracter normativ și individual.

Concluzie. În lumina considerentelor de mai sus, putem concluziona că problematica controlului asupra administrației publice izvorăște din necesitatea asigurării îndeplinirii sarcinilor și misiunilor fundamentale, care au fost conferite ansamblului de autorități și

organe administrative, în procesul realizării valorilor politice statuate prin lege, în interdependență cu necesitatea satisfacerii intereselor generale ale societății.

În ultimul timp organele administrative, practic, sunt implicate în întreaga activitate a societății contemporane, aceasta o dictează viața din ce în ce mai complicată. De aici apare și numărul mare de litigii, care se creează odată cu schimbările din societate în perioada de tranziție, de la o societate cu o economie supracentralizată, la o societate cu o economie de piață.

Relațiile de piață, încheierea contractelor de către autoritățile administrației publice cu persoane particulare, extinderea proprietăților private, acestea și alte aspecte cer imperios controlul de legalitate, controlul de oportunitate și de eficiență a actelor administrative emise de organele administrative.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994 // Monitorul Oficial nr. 1 din 12.08.1994, în vigoare din 27.08.1994.
2. Codul Electoral nr. 1381 din 21.11.1997 // Monitorul Oficial nr. 81 din 08.12.1997, în vigoare din 08.12.1997.
3. Legea nr. 123 din 18.03.2003 privind administrația publică locală // Monitorul Oficial nr. 49 din 19.03.2003, în vigoare din 25.05.2003.
4. Hotărârea Guvernului nr. 689 din 10.06.2003 cu privire la organigrama și statele de personal ale aparatului președintelui raionului, direcțiilor, secțiilor, altor subdiviziuni din subordinea Consiliului raional // Monitorul Oficial nr. 116-120 din 13.06.2003.

INFORMAȚII DESPRE AUTOR:

Vladislav GALEMBA,
lector superior la Catedrei
„Pregătire militară și intervenții

profesionale”,
Academia „Ștefan cel Mare” a
Ministerului
Afacerilor Interne al Republicii
Moldova.

INFORMATIONS SUR L'AUTEUR:

Vladislav GALEMBA,
senior lecturer at the Department
“Military training and professional
interventions”,
Academy “Ștefan cel Mare” of the
Ministry of
Internal Affairs of the Republic of
Moldova.

IPOTEZE PRIVIND CAUZELE MIGRAȚIEI FORȚEI DE MUNCĂ ÎN CONTEXTUL PREVEDERILOR LEGISLAȚIEI UNIUNII EUROPENE

Ana CREȚU,

doctorandă, Universitatea de Studii Europene din Moldova

Migrația forței de muncă reprezintă procesul de strămutare a resurselor de muncă dintr-o localitate în alta, dintr-o regiune în alta sau chiar dintr-o țară în alta pentru a găsi un loc de muncă în condiții mai favorabile decât în localitatea, regiunea sau țara de origine. Pe lângă motivațiile economice, procesul migrației naționale și/sau internaționale este, de asemenea, condiționat de considerente familiale, culturale, etnice, politice și de orice altă natură. Astfel, migrația forței de muncă face parte dintr-un fenomen mai larg, migrația națională și internațională a populației, atunci când acest proces nu are legătură directă cu ocuparea forței de muncă.

Procesul migrației forței de muncă și migrației populației este reglementat de legile naționale ale diferitelor țări și de actele juridice internaționale. Legislația reflectă două tendințe: una - către o economie deschisă și, în consecință, spre libera circulație a resurselor de muncă și a populației; cealaltă este protecționismul și restricțiile privind migrația internațională.

Cuvinte-cheie: migrație, forță de muncă, migrația forței de muncă, migrație internațională, procesul muncii, legislație.

Migration of labor is the process of relocation of labor resources from one locality to another, from one region to another or even from one country to another, to find a job in more favorable conditions than in the locality, region or country of origin. In addition to economic motivations, the process of national and/ or international migration is also conditioned by family, cultural, ethnic, political, and other considerations. Thus, labor migration is part of a wider phenomenon, national and international migration of the population, when this process is not always linked directly related to employment alone.

The process of international labor migration and population migration is governed by national laws of different countries and by international legal acts. Legislation reflects two trends: one - to an open economy and, consequently, to the free movement of labor resources and the population; the other is protectionism and restrictions on international migration.

Keywords: migration, workforce, labor migration, international migration, labor process, legislation.

Introducere. La fiecare etapă de dezvoltare socio-umană, au avut loc migrații ale persoanelor, la baza migrațiilor date fiind diferite cauze: căutarea unor condiții mai favorabile pentru trai, pentru angajarea în câmpul muncii sau pentru dezvoltarea afacerilor, plecarea la studii peste hotare cu următoarea angajare în câmpul muncii, stabilirii locului de trai și înființarea familiei, etc. La etapa contemporană, are loc migrația internațională a forței de muncă, care joacă un rol important pentru dezvoltarea relațiilor economice internaționale. Astfel, constatăm că migrația a devenit un proces de globalizare în care sunt implicate aproape toate statele lumii, apărând în diferite ipostaze: fie în calitate de țară de origine, fie de tranziție sau de destinație.

Conform definițiilor pe care le găsim în majoritatea dicționarelor, migrația reprezintă „deplasarea în masă a unor triburi, popoare de pe un teritoriu pe altul, determinată de factori economici, politici, so-

ciali sau naturali; migrare”[1], iar migrațiunea reprezintă „deplasarea în masă a unor populații, dintr-o regiune în alta. În 1953... s-a găsit în apropiere de Valea lui Mihai un cimitir din epoca migrațiilor. CONTEMPORANUL, S. II, 1954, nr. 382, 5/3. Cândva, demult de tot, într-una din inserările acelor timpuri pierdute, câțiva păstori, oprindu-se din neîntrerupta lor migrațiune au aprins un foc. BOGZA, C. O. 239”[2].

Actualitatea temei. Migrația internațională a forței de muncă este un proces obiectiv inerent unei economii de piață și la fel de obiectiv ca procesul fluxului de capital între țări, dezvoltarea relațiilor comerciale externe sau integrarea economică internațională. Resursele de muncă în conformitate cu legile pieței caută cea mai profitabilă aplicație care oferă eficiență maximă, astfel migrația internațională devenind o realitate care atinge aproape toate colțurile lumii, iar distincțiile cum ar fi: țară de origi-

ne, tranzit ori destinație devenind, deseori, depășite. În acest sens, cooperarea internațională este esențială pentru asigurarea unei migrații regulate sigure, ordonate și care implică respectarea deplină a drepturilor omului și tratamentul uman al migranților și refugiaților.

Analizând fenomenul migrației observăm că aceasta a căpătat un caracter global, în care sunt atrase și implicate practic toate statele lumii, apărând, după cum am menționat anterior, în diferite ipostaze, adică în calitate de stat de origine, tranziție sau de destinație, atât pentru țările de emigrare, cât și pentru cele de imigrare, deoarece influențează foarte mult asupra repartizării locuitorilor pe Terra. Consecințele ce țin de imigrare[3] sau emigrare[4], se manifestă prin structura lor cantitativă și calitativă asupra securității demografice, sociale și economice ale tuturor țărilor. Deci, în acest fel conchidem, că migrația are un rol foarte important în vederea funcționalității eco-

nomnii la nivel mondial.

Scopul studiului. Migrația internațională a forței de muncă ajută cetățenii Republicii Moldova să supraviețuiască în perioade de criză socială și economică, să facă față unor complexe și profunde transformări sociopolitice, socioeconomice și socioculturale. În același timp, ea acutizează o gamă largă de probleme legate de securitatea sociodemografică a țării și dezvoltarea ei civilizațională ulterioară. Emigrația din Republica Moldova reprezintă un exod, un fenomen în masă și acest fenomen în consecință este unul foarte defavorabil pentru demografia și economia țării. Confruntându-se cu instabilitatea economică, scăderea drastică a veniturilor și creșterea rapidă a șomajului, care a însoțit prăbușirea Uniunii Sovietice, cetățenii au început să emigreze din Moldova pe scară largă în prima jumătate a anilor '90.

Conform estimărilor Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova[5], între 1.200.000 și două milioane de moldoveni (reprezentând aproape 45% din totalul populației de 3.6 milioane) lucrează în străinătate, iar o majoritate absolută a acestora este ilegală. Numai 80.000 de persoane locuiesc legal în țări străine. Rusia (în special, Moscova și regiunea Moscovei), Italia, Ucraina, România, Portugalia, Spania, Grecia, Turcia și Israel sunt principalele direcții ale emigrării (enumerată în ordinea descrescătoare a importanței).

Datorită caracterului secret al acestor fluxuri de migrație, nu există statistici oficiale pe această temă. Se estimează că aproximativ 500.000 de moldoveni lucrează în Rusia, în special, în industria construcțiilor. Conform altor estimări, în Italia există, de asemenea, circa 500.000 de cetățeni ai Republicii Moldova. Cetățenii moldoveni aleg pentru migrația forței de muncă, în principal, acele țări, în care majoritatea vorbesc limba rusă (Rusia, Israel, mai rar - Ucraina) sau migrează în țările vorbitoare de limbă română (datorită asemănării limbii materne). Rușii și ucrainenii călătoresc în Rusia sau Ucraina,

găgăuzii turci merg în Turcia[6]. Remitențele de la cetățenii moldoveni în străinătate, potrivit datelor pentru anul 2014, reprezintă aproape 24,9% din PIB-ul Republicii Moldova, cifra fiind cel de-al cincilea cel mai înalt procent din lume de acest indicator[7].

În Republica Moldova fenomenul migrației este unul actual, real și „dureros”. Sute de mii de cetățeni ai țării noastre se află peste hotarele acesteia în căutarea unui loc de muncă sau a unui trai mai bun. Conform datelor statistice, populația Republicii Moldova la momentul recensământului care s-a desfășurat în perioada 12-25 mai 2014, constituia 2 998 235 de persoane. Analizând grupele de vârstă 0-14, 15-59 și 60 ani și peste, se observă că în Republica Moldova se accentuează procesul de îmbătrânire demografică a populației. În anul 2014 persoanele care au depășit vârsta de 60 de ani este de 17,4%, iar în 2004 era 14,3%[8].

De exemplu, „Sputnic Moldova” comentând migrația populației Republicii Moldova menționează următoarele[9], că în baza datelor recensământului din 2014, mai mult de 300 de mii de persoane, conform informațiilor prezentate de rude, se aflau peste hotarele țării. Datele statistice ne arată că migranții, în ultima perioadă, sunt mai mult bărbații (în jur de 55,1%) comparativ cu numărul de femei (44,9%) din numărul total de persoane care se află peste hotare. Iar conform categoriilor de vârstă, din numărul total de migranți sunt plecați cam aproximativ 32,7% persoane cu vârsta cuprinsă între 20-29 de ani, iar 27,2% persoane cu vârsta cuprinsă între 30-39 de ani.

În special, pleacă locuitorii de la sate în străinătate. Ponderea acestora este de 79% din totalul celor care au părăsit țara. Conform statisticilor, în comparație cu anul 2004, numărul persoanelor aflate în vârstă de muncă și pensionarii care părăsesc republica este în creștere. Aceasta, potrivit experților Biroului Național de Statistică (BNS), vorbește despre tendința de reunificare, reintegrare a familiei migranților[10]. Dar,

totuși, motivul principal al șederii concetățenilor noștri în străinătate este câștigul. Ponderea migranților plecați la muncă reprezintă 81,4% din numărul total de compatrioți care au părăsit țara. Din motive familiale, 12,2% au plecat în străinătate, 4,9% au plecat la studii, iar din alte motive 1,5%. În cea mai mare parte, cetățenii Republicii Moldova părăsesc țara pentru un timp de 12 luni (63,7%), de la un an la patru ani - aproape un sfert, iar pentru mai mult de cinci ani - aproximativ 12%. Din numărul total de lucrători care se află în străinătate mai puțin de un an, aproximativ 65% lucrează în Rusia.

În timpul recensământului, un număr impunător al migranților de muncă moldoveni, au fost în Rusia (56,2%) și Italia (19,4%). În Rusia, bărbații au mai multe șanse să meargă la lucru (67,5%), în timp ce femeile aleg Italia (69,4%). De asemenea, cetățenii republicii își abandonează patria în căutarea unui loc de muncă și în Portugalia, Ucraina, Franța și Israel[11]. Există mai multe teorii, care definesc fenomenul migrației. Dacă este să vorbim despre migrația internațională a forței de muncă, putem să spunem că aceasta este un proces obiectiv, inerent unei economii de piață. Este la fel de obiectiv să existe procesul fluxului de capital între țări, dezvoltarea relațiilor comerciale externe și integrarea economică internațională. Resursele de muncă în conformitate cu legile pieței caută cea mai profitabilă aplicație care oferă eficiență maximă. Problematika migrației internaționale a forței de muncă se referă, în special, la investigarea sa la nivelul Republicii Moldova și la nivel european. Migrația este una dintre temele importante de cercetare actuală în domeniul economico-social și juridic, cu deosebire în contextul mișcărilor masive și al mobilității forței de muncă la nivelul Uniunii Europene, având consecințe majore în planul economiilor țărilor de origine și de destinație ale populației migrante, dar și în plan individual, social, istoric și politic[12]. Migrația internațională a forței de muncă ajută cetățenii Republicii

Moldova să supraviețuiască în perioade de criză socială și economică, să facă față unor complexe și profunde transformări sociopolitice, socioeconomice și socioculturale. În același timp, ea acutizează o gamă largă de probleme legate de securitatea sociodemografică a țării și dezvoltarea ei civilizațională ulterioară.

Migrația forței de muncă, care se finalizează cu angajarea ulterioară a unui migrant, constituie un mecanism economic. Mecanismul migrației internaționale a forței de muncă, ca sistem funcțional, consolidează toate legăturile migrației forțelor de muncă, care apar sub influența diferitelor impulsuri (cauze și motive). Prin urmare, atunci când caracterizăm mecanismul migrației, din punctul nostru de vedere, impulsul inițial (primar) al mișcării teritoriale a forței de muncă, care poate varia, adică poate fi diferit, joacă un rol special.

Prezența impulsului inițial al mișcării migraționale, permite trasarea tipologiei mecanismului migrației internaționale a forței de muncă. Potrivit cercetătorului francez Anri Kulman, dacă presupunem că mecanismele sunt sisteme de interconexiune ale fenomenelor economice, care apar în anumite condiții sub influența impulsului inițial, atunci teoretic, mecanismele economice pot fi și co-exista atâtea, câte diferite impulsuri în fiecare sistem de fenomene interdependente în condițiile date[13].

Anri Kulman s-a expus corect, atunci când a afirmat că: „... mecanismul economic este determinat fie de natura fenomenului inițial, fie de rezultatul final al unei serii de fenomene. Dar elementele constitutive ale mecanismului sunt întotdeauna atât fenomenul inițial, cât și fenomenul de finalizare și întregul proces, care are loc în intervalul dintre ele”[14].

Migrația internațională a forței de muncă cu înaltă calificare este o trăsătură actuală a migrației forței de muncă și este cunoscută și sub denumirea de „*brain drain*” fapt ce evocă clar pentru țările de origine o pierdere a capitalului intelectual[15].

Astăzi, într-o lume din ce în ce mai interconectată, migrația internațională a devenit o realitate care atinge aproape toate colțurile lumii, distincțiile, țara de origine, tranzit ori destinația devenind, deseori, depășite. Transportul modern a făcut mobilitatea persoanelor mai accesibilă, mai ieftină și mai rapidă. În același timp, conflictul, sărăcia, inegalitatea și lipsa locurilor de muncă decente se numără printre motivele care obligă oamenii să-și părăsească domiciliile în căutarea unui viitor mai bun pentru ei și pentru familiile lor.

Țările de destinație beneficiază desigur de migrație. În țările de destinație, adesea migrații susțin prin prezența sa, anihilează și ameliorează efectele crizei deficitului de forță de muncă, ei singuri crează locuri de muncă, devenind antreprenori și își aduc contribuția în ceea ce privește impozitele și taxele, contribuțiile la asigurările sociale. Dar, în ciuda numeroaselor beneficii ale migrației, totuși migrații rămân printre cei mai vulnerabili membri ai societății. Ei sunt adesea primii care își pierd locul de muncă în cazul unei recesiuni economice, lucrând deseori pentru venituri mai mici, ore suplimentare și în condiții mai dificile decât lucrătorii naționali. În timp ce pentru mulți, migrația este o experiență pozitivă, de creștere, alții devin victime ale unor încălcări ale drepturilor omului, abuzului și discriminării.

Cooperarea internațională este esențială pentru asigurarea unei migrații regulate sigure, ordonate și care implică respectarea deplină a drepturilor omului și tratamentul uman al migraților și refugiaților.

Desigur, fiecare persoană aparte este interesată să-și vândă forța de muncă celui, care o apreciază la un nivel mai înalt adică, cu alte cuvinte, să-și folosească forța de muncă acolo, unde va avea de la aceas-ta un venit mai mare. Migrantul, aflându-se în calitate de proprietar al forței sale de muncă, se bucură de libertatea de a alege de sine stătător unde ar dori să fie utilizată aceasta și, desigur are dreptul de a se identifica prin calitățile personale calificate, care reprezintă

„valoarea” acestuia, dar încercând să se adapteze la relațiile reale de muncă.

Cu alte cuvinte, rezultatul final al migrației forței de muncă, este:

-includerea acesteia pe piața muncii,

- obținerea de către solicitanți a unui loc de muncă și

- folosirea „energiei creatoare a unei persoane”.

Dar apare așa o întrebare: oare persoana, care fiind angajată, este întotdeauna mulțumită și realizată? Obținerea acestui rezultat aduce oare întotdeauna efecte economice pozitive? La urma urmei, migrația forței de muncă este extrem de complexă, atât incertă în rezultatul său, cât și un proces saturat de situații neașteptate. Prin urmare, unul dintre criteriile de tipologie a mecanismelor de migrație este rezultatul final al mișcării teritoriale a forței de muncă. În funcție de aceasta, cât și în funcție de rezultatul migrației forței de muncă, se pot distinge și mai multe tipuri ale mecanismului de migrație. Analizând aceste criterii de migrație a forței de muncă, în primul rând, trebuie să luăm în considerare impactul migrației asupra persoanei.

Analizând interesele migraților, cauzele migrației, „calitatea” personală a migraților, modul de stabilire în țara unde au migrat, se propune divizarea persoanelor ce au calitatea de migrați internaționali, în cinci categorii de bază:

- *imigrații și neimigrații*, acestea sunt persoanele care au fost acceptate legal într-o țară. Asemenea acceptări au avut loc, în special, în țările care de obicei acceptă migrații, iar anii 80-90 ai secolului XX au fost o perioadă cu un nivel foarte înalt de migrație;

- *lucrătorii migrați în bază de contract de muncă*. Pe la sfârșitul anilor '90, în lume acestea constituiau mai mult de 25 de milioane persoane. Multe țări nu au destule forțe de muncă proprii, astfel sunt nevoite să accepte și să depindă de forța de munca străină. Acordurile, privind contractarea sa, sunt încheiate între țări cu exces de forță de muncă din anumite părți ale Asiei, Orientul Mijlociu și Europa;

- *imigrații ilegali*. Numărul acestora la sfârșitul anilor '90 a depășit numărul de 30 de milioane de persoane. Aproape toate țările cu o industrie dezvoltată, „acceptă” imigrații ilegali. Unii dintre aceștea pătrund și muncesc cât de cât legal, iar alții rămân să muncească într-o țară străină cu vizele expirate- aceștea sunt acceptați și muncesc, de obicei, la locurile de muncă care se află la nivelul cel mai de jos al ierarhiei muncii;

- *solicitanții de azil*. Până în anii 80 numărul acestei categorii de migranți era extrem de mic, apoi a crescut semnificativ - la mai mult de 1 milion de persoane până la sfârșitul anilor '90. Cererile de azil sunt trimise de persoane din motive politice și din cauza situației economice dificile din țările lor;

- *refugiații*. Potrivit ONU, în lume, la sfârșitul anilor '90 existau mai mult de 22 de milioane de refugiați (dintre care aproximativ 4 milioane s-au reîntors în fostele lor locuri de reședință, dar sunt sub patronajul ONU). Majoritatea refugiaților de astăzi sunt victime ale războaielor. De obicei, locuiesc în tabere speciale sub tutela ONU sau agențiilor private. Se estimează că doar mai puțin de 1% dintre refugiați sunt stabiliți în țările dezvoltate din Occident.

În contextul facilitării migranților implicați în fenomenul migrației, în anul 2009, la data de 25 mai, a fost adoptată Directiva 2009/50/CE[16], în care se stabilesc condițiile de intrare și de ședere pentru resortisanții din afara UE. Acești solicitanți pot fi acceptați în orice țară în care li se oferă un loc de muncă înalt calificat (cu excepția: Danemarcei, Irlandei și Regatului Unit), dar trebuie să posede o calificare înaltă, dacă doresc să lucreze în cadrul Uniunii Europene, în conformitate cu prevederile din Cartea Albastră a UE, care a fost adoptată pentru a facilita migrația din afara Uniunii Europene către un stat membru al acesteia, a lucrătorilor de înaltă calificare[17].

Comisia Europeană a analizat Directiva privind Cartea Albastră[18], care fost adoptată la 25 mai 2009

și urma să se aplice din 19 iunie 2009, prin dispozițiile căreia statele membre aveau obligația de a le transpune în legislația națională până în data de 19 iunie 2011. Pentru a verifica acesse fapte, în data de 22 mai 2014, Comisia Europeană a publicat o comunicare[19] către Parlamentul European și Consiliu, privind punerea în aplicare a Directivei 2009/50/CE. Scopul acestei comunicări a fost de a oferi o imagine de ansamblu asupra modului în care Directiva 2009/50/CE a fost aplicată și promovată de la intrarea sa în vigoare în întreaga UE. În acest context este necesar să indicăm aspectele-cheie cu privire la cerințele față de persoanele care solicită angajarea în câmpul muncii în bază de Carte Albastră.

Solicitanții unei Cărți Albastre a UE trebuie să prezinte:

- un contract de muncă valabil sau o ofertă fermă de angajare pentru cel puțin 1 an, prin care li se oferă un salariu care este de cel puțin 1,5 ori mai mare decât salariul mediu anual brut din statul UE în cauză;

- un document care să ateste că au calificările necesare;

- un document de călătorie valabil și, dacă este necesar, o viză;

- dovada unei asigurări de sănătate[20].

Comunicarea a arătat că statele membre aplică și promovează Cartea Albastră a UE în moduri foarte diferite[21]. Mai multe state membre încă nu au rezolvat deficiențele în ce privește transpunerea Directivei și trebuie, de asemenea, să aducă îmbunătățiri în ceea ce privește comunicarea datelor și informațiilor cu privire la punerea în aplicare a Directivei. Având în vedere perioada scurtă de timp prevăzută pentru aplicarea Directivei 2009/50/CE, Comisia nu a propus modificări la aceasta, dar s-a angajat să-și sporească eforturile pentru a asigura transpunerea și punerea în aplicare corectă în întreaga UE.

Emigrația unei părți din totalul forței de muncă are implicații majore (pozitive și negative) pentru țara de origine, deoarece are loc schimbarea numărului și structurii forței de muncă din țară, care

inevitabil influențează consumul și investițiile în economia țării de origine, precum și comportamentul membrilor pe piața muncii. Cercetările în domeniul migrației forței de muncă au demonstrat impactul negativ al emigrației asupra numărului forței de muncă din țările de origine, dar acest impact negativ este, totodată, atenuat de micșorarea presiunilor care s-au format ca rezultat al nivelului ridicat al șomajului.

Deci, intensificarea procesului de emigrație a forței de muncă determină reducerea ratei șomajului pentru persoanele cu educație primară și secundară în țările de origine. Aceasta se poate datora investițiilor adiționale în educație realizate de persoanele rămase pentru îmbunătățirea perspectivelor de ocupare, precum și pierderii unei părți din această categorie de forță de muncă prin emigrare, ea fiind dispusă să accepte locuri de muncă refuzate de nativii țării gazdă, datorită diferențelor salariale (posibilității obținerii unui salariu mai ridicat la destinație).

În ceea ce privește analiza impactului emigrației forței de muncă asupra pieței muncii din țările de origine considerate, se poate concluziona că efectele pozitive induse de micșorarea presiunilor generate de influența nivelului ridicat al șomajului sunt contracarate de impactul negativ asupra mărimii forței de muncă, în special a celei înalt calificate (cu educație terțiară).

Deci, cum am menționat pe parcurs, migrația este un fenomen din care rezultă diferite consecințe, cum ar fi cele demografice, sociale, economice și politice. Fenomenul a crescut semnificativ, iar dorința și necesitatea de a analiza acest proces s-a intensificat în ultimii ani și a cuprins toate regiunile lumii, fiind în momentul de față o problemă mondială.

În rezultatul efectuării și realizării acestui studiu dorim să găsim un răspuns la întrebarea care ne preocupă din punct de vedere economic și social, cum ar fi: migrația internațională – o provocare, un câștig sau o problemă? Și observăm că rezultatele indică faptul, că

migrația internațională a forței de muncă este desigur un câștig pe o perioadă scurtă de timp pentru țara care oferă forța de muncă, însă pe o perioadă lungă de timp acest câștig se transformă într-o problemă, deoarece în momentul în care forța de muncă aptă nu se întoarce în țara de origine pentru a-și exercita abilitățile, populația care rămâne în țara de origine a migranților este îmbătrânită, astfel nu vom mai avea un randament necesar.

Rata șomajului crește, deoarece multe persoane renunță la continuarea studiilor, astfel nu au abilitățile necesare de a putea înlocui forța de muncă îmbătrânită sau chiar având studiile necesare, nu doresc să se angajeze în câmpul muncii din țara de origine, ci pleacă și ei peste hotare în căutarea unei vieți noi, pline de succes. Însă, totodată observăm un profit aparent și pentru țara gazdă, cea care primește forța de muncă, deoarece ea este într-un câștig pe o perioadă mai îndelungată de timp, ea beneficiază de forța de muncă aptă și bine pregătită, însă pe lângă câștigul adus de migranți, pe parcurs vor apărea și probleme, dat fiind faptul că populația va fi din ce în ce mai multă, fiind mai mare și cererea pentru locurile de muncă, care va crește direct proporțional. Așadar, migrația internațională reprezintă în momentul actual o provocare nu doar pentru țara care oferă forța de muncă, ci și pentru țara gazdă.

Bibliografie

1. sursa: DEX, 1998, adăugată de Laura Gellner, acțiuni/ <https://dexonline.ro/definitie/migrație>.

2. sursa: DLRLC (1955-1957) adăugată de blaurb. acțiuni/ <https://dexonline.ro/definitie/migrație>.

3. **IMIGRĂ**, *imigrez*, vb. I. Intrans. A veni să se așeze într-o țară străină, părăsindu-și țara de origine (de obicei silit de împrejurări economice sau politice)./adăugată de Laura Gellner, acțiuni/ <https://dexonline.ro/definitie/imigrare>.

4. **emigra** vi [At: ASACHI, L. 21/20 / Pzi: ~rez / E: fr *émigrer*, lat *emigrare*] 1 (D. oameni sau colectivități uma-

ne) A pleca din țara de origine și a se stabili definitiv sau temporar în alta, forțat de împrejurări sociale, politice, economice etc. Si: *a se expatria* Cf *a bejenări, a imigra, a migra* (1), *a pribegi, a se refugia*, (înv) *a bejeni*. 2 (Rar) A migra (2), sursa: MDA2 (2010) adăugată de Laura Gellner, acțiuni; **EMIGRĂRE**, *emigrări*, s. f. Acțiunea de a emigra și rezultatul ei; expatriere. *Din cauza situației rele, are loc, către 1900, o masivă emigrare din Transilvania, mai ales din rîndurile țărănimii sărace*. IST. R.P.R. 436, sursa: DLRLC (1955-1957), adăugată de Laura Gellner, acțiuni / <https://dexonline.ro/definitie/emigrare>.

5. <https://www.google.com/search?client=safari&rls=en&q=servi+de+securitate+si+informa%C8%9Bii+al+rm&ie=UTF-8&oe=UTF-8>.

6. https://ru.wikipedia.org/wiki/Эмиграция_из_Молдавии.

7. <http://www.worldbank.org/en/topic/migrationremittancesdiasporaissues/brief/migration-remittances-data>.

8. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova./ <http://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=30&id=5582>

9. https://sputnik.md/?_ga=2.196497323.626844925.1561201972-1524563149.1561201972.

10. Mai mult: <https://ru.sputnik.md/society/20180803/20993304/moldova-gastarbaitery-pochemu-uezzhajut-prichiny.html>.

11. <https://ru.sputnik.md/society/20180803/20993304/moldova-gastarbaitery-pochemu-uezzhajut-prichiny.html>

12. <http://www.prouniversitaria.ro/carte/migratia-internationala-a-fortei-de-munca>

13. Кульман А. Экономические механизмы. - Москва, Универс, 1993.

14. Ibidem.

15. „brain drain”(l. engleză) - exodul intelectualilor, numit și drenare a inteligenței, exod al creierelor, export al creierelor, scurgerea inteligenței, este o expresie folosită pentru a desemna emigrarea masivă a unor grupuri de intelectuali sau de persoane bine pregătite profesional dintr-o anumită țară. Motivele pot fi variate pentru țara de emigrare, mediul social (lipsa oportunităților, instabilitate politică, criză economică, riscuri de sănătate,

persecuție religioasă, etc.) fiind unul dintre motive. Pentru țara țintă pentru imigrare, printre motive se pot enumera: oportunități materiale, oportunități de afirmare în carieră, libertate, stabilitate politică, standard de viață ridicat, libertate religioasă, etc.. Deși inițial termenul se referea la personalul tehnic care părăsește o țară, sensul său s-a modificat în „*plecarea oamenilor educați sau profesioniști dintr-o țară, sector economic, sau un câmp în altă țară, de obicei pentru o mai bună remunerare sau condițiile de viață mai bune*”./ https://ro.wikipedia.org/wiki/Exodul_intelectualilor.

16. Directiva 2009/50/CE a Consiliului din 25 mai 2009 privind condițiile de intrare și de ședere a resortisanților din țările terțe pentru ocuparea unor locuri de muncă înalt calificate JO L 155, 18.6.2009, pp. 17-29./ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11670-2009-INIT/ro/pdf>.

17. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=LEGISUM%3A114573>.

18. „Cartea Albastră a UE reprezintă un permis de muncă și de ședere, care oferă posesorului acesteia dreptul de ședere și de muncă pentru țara UE pentru care a fost emis”/ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=LEGISUM%3A114573>.

19. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2014:0287:FIN:RO:PDF>

20. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=LEGISUM%3A114573>

21. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2014:0287:FIN:RO:PDF>

CZU

REGLEMENTĂRILE JURIDICE INTERNAȚIONALE ÎN DOMENIUL PROTECȚIEI MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR

Sergiu TUREȚCHI,

doctorand, Universitatea de Studii Europene

Protejarea mediului este esențială pentru calitatea vieții generațiilor prezente și viitoare. Prevenirea poluării și protecția mediului presupune reglementări juridice între state și adoptarea de reguli comune în acest sens. Problema combaterii poluării și a stabilizării factorilor cu impact deosebit asupra mediului înconjurător, și chiar asupra continuării în bune condiții a vieții pe întreaga suprafață a Terrei, a făcut ca statele să colaboreze între ele pentru rezolvarea acestora. Pe parcursul ultimilor ani au fost semnate o serie de convenții, acorduri în diverse domenii ale protecției mediului.

Acest articol face o analiză a principalelor acte care reglementează juridic la nivel internațional protecția mediului înconjurător.

Cuvinte-cheie: mediu înconjurător, poluare, protecția mediului, cooperare, convenție, resurse naturale.

INTERNATIONAL LEGAL REGULATIONS REGARDING ENVIRONMENTAL PROTECTION

Sergiu TUREȚCHI,

Phd, student University of European Studies

Environmental protecting is essential for the life quality of present and future generations. Pollution prevention and environmental protection suppose regulations between states and the adoption of common rules in this sense. The problem of pollution combating and stabilizing factors with an important impact on the environment and even on the continued good living conditions throughout the Earth, have made states to cooperate with each other to solve them. Over the past years, a number of conventions, agreements have been signed in various areas of environmental protection.

This article makes an analysis of the main legal acts that regulate the environment protection at the international level.

Keywords: environment, pollution, environmental protection, cooperation, convention, natural resources.

Introducere. Pentru un mediu pur ecologic este necesar ca politica națională internă a fiecărui stat să fie mai eficientă nu numai din vorbe, dar și prin fapte. Degradarea mediului din ultimele decenii s-a majorat treptat la o limită periculoasă pentru Terra, încât schimbarea situației va putea fi posibilă doar prin reglementări juridice internaționale între diferite state ale lumii:

1. Calitatea negativă a mediului dintr-un stat se datorează nu numai acțiunilor unor factori aflați pe teritoriul statului respectiv, ci și unor surse de poluare care se află în afara granițelor sale și care țin de diversele activități desfășurate pe teritoriul altor state.

2. Din patrimoniul comun al întregii omeniri, la care au acces toate statele lumii și a cărui utilizare necorespunzătoare constituie una dintre cauzele principale de afectare a echilibrului ecologic existente la nivel planetar. Respectiv, se impune adoptarea unor măsuri de reglementare a modului în care trebuie folosit

acest patrimoniu, cu stabilirea drepturilor și obligațiilor pe care și le asumă fiecare stat, precum și inițierea unor programe internaționale în vederea înlăturării disfuncționalităților și refacerii echilibrului inițial.

3. Faptul, că ceea ce se întâmplă în interiorul granițelor naționale, aduce efecte negative în raport cu mediul ce transcende aceste granițe și face mai evidentă cerința reglementării, prin convenții internaționale, a obligațiilor pe care le au statele în privința prevenirii extinderii consecințelor negativilor ale activităților ce se desfășoară pe teritoriul lor în teritoriile statelor vecine.

4. În final, dacă ecosfera constituie un sistem global, în care sunt integrate în mod unitar componentele de mediu aflate pe întreaga planetă, atunci este evident faptul că dezechilibrele intervenite în structura mediului fiecărei țări se vor răsfrânge inevitabil asupra echilibrului sistemului global. De evidențiat, dacă se vrea o protejare eficientă a ecosferei, ca o condiție indispensabilă a

conservării și apărării vieții pe pământ, atunci se impune o protejare corespunzătoare a calității mediului existent în fiecare stat.

Scopul studiului. Sub acest aspect, cooperarea internațională este absolut necesară, fiindcă numai prin coordonarea eforturilor pe care le întreprind statele lumii în această direcție, prin adoptarea unor norme unitare cu privire la protecția mediului se va răspunde corespunzător la cerințele pe care le reclamă acțiunea de depășire a actualei crize ecologice și de prevenire a viitoarelor crize¹.

Rezultatele obținute și discuții.

I. Evoluția reglementărilor juridice internaționale privind mediul înconjurător Așa cum poartă, cât și liderii lor politici au conștientizat gravul pericol pe care îl reprezintă continuarea procesului ce a dus ca urmare la degradarea mediului, precum și necesitatea de a se acționa cu hotărâre în vederea stopării acestui proces nu numai la

nivel național, dar și internațional, în 1972, sub egida ONU s-a desfășurat la Stockholm prima Conferință a Națiunilor Unite asupra mediului, la care au participat reprezentanți a 113 națiuni, dar și un număr impresionant de delegații reprezentând diverse organisme internaționale cu caracter guvernamental și neguvernamental, foruri politice, științe, tehnice și culturale din întreaga lume. Lucrările acestui forum internațional privitor la problemele pe care le ridică protecția mediului s-au finalizat prin adoptarea unei Declarații, care stabilea direcțiile principale de acțiune în legătură cu această problemă majoră și principiile ce trebuiau să stea la baza cooperării statelor lumii în transpunerea în practică a obiectivelor trasate de Conferință. Totodată, au fost adoptate o serie de recomandări ce se adresau țărilor membre ale ONU și Secretarului General al Organizației³.

De menționat, în deosebi, viziunea primei Conferințe internaționale în problema mediului referitor la relația dintre om și natură, viziune ce se regăsește atât în conținutul Declarației, dar și în recomandările formulate pentru Adunarea Generală a ONU și statele-membre ale Organizației. Deci, în Declarație se enunță ideea că: „Omul este, în același timp, creația și creatorul mediului său înconjurător, care-i asigură însăși existența fizică și îi oferă posibilitatea unei dezvoltări intelectuale, morale, sociale și spirituale. Pe parcursul a lungii evoluții a speciei umane pe pământ, a sosit momentul când, datorită progreselor tot mai rapide ale științei și tehnicii, omul a dobândit posibilitatea de a transforma mediul în nenumărate feluri și într-o proporție fără precedent.

Cele două elemente ale mediului, elementul natural și cel creat de omul însuși sunt indispensabile prosperității sale și deplinei folosințe a drepturilor sale fundamentale, inclusiv dreptul la viață.

Luând în considerație această idee, se vor formula principiile de bază ale cooperării internaționale în acțiunea de protejare și refacere a ambianței naturale, cum ar fi:

a) Prin necesitatea ocrotirii și restabilirii capacității globului pă-

mântesc de a produce resurse esențiale regenerabile;

b) Prin exploatarea în așa fel a resurselor neregenerabile, încât să nu apără riscul epuizării lor înainte de a se găsi înlocuitori acceptabili sub aspect economic și ecologic;

c) Prin facilitarea accesului fiecărui popor, în condiții pe deplin echitabile, la resursele naturale ce constituie patrimoniul comun al omenirii⁵.

Pe baza recomandărilor formulate de Conferința de la Stockholm s-a instituit Ziua Mondială a Mediului, iar adunarea Generală ONU a înscris, între problemele sale majore, și pe aceea a protejării mediului. În cadrul celei de-a XXVII-a sesiuni, Adunarea Generală a ONU a adoptat Rezoluția nr.2997 cu privire la cooperarea internațională în domeniul mediului, în temeiul căreia s-a creat Consiliul de Administrație al Programului Națiunilor Unite pentru mediu, cu sprijinul material al ONU și cu contribuția benevolă a statelor-membre ale acestei organizații.

O etapă nouă în recunoașterea caracterului internațional al problemelor ce țin de ocrotirea mediului și, în crearea cadrului adecvat pentru a tot mai intensă și eficientă cooperare în această direcție a constituit-o Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa. Partea a doua a Actului final al Conferinței de la Helsinki din 1975 întocmai arată importanța pe care o prezintă conservarea, protejarea și refacerea resurselor naturale ale planetei și recomandă statelor semnatare să întreprindă, pe cont propriu și în cooperare, acțiuni hotărâte care să stăvilească procesul de degradare a mediului și să creeze condiții adecvate pentru refacerea și utilizarea rațională a acestuia⁷.

Deci, structurile instituționale ale ONU, precum și diversele organizații guvernamentale cu caracter universal sau regional se vor implica din ce în ce mai mult în acțiunile de protejare a mediului și de restabilire a echilibrelor ecologice, inițiind multiple și diverse acțiuni de cooperare în această direcție. De exemplu:

Comisia Economică pentru Eu-

ropa din cadrul ONU s-a angajat, cu toate cele 14 organe principale și cu cele peste o sută de organisme secundare, ca campania de combatere a poluării pe plan regional, introducând în programele sale importante măsuri privind studierea principalelor surse de poluare, precum și a celor mai eficiente modalități de luptă împotriva poluării și degradării mediului. Dând curs cerințelor de coordonare strategii în domeniu, Comisia Economică și-a creat un organ specializat - Consiliul guvernelor țărilor Comisiei Economice pentru Europa (C.E.E.) din cadrul ONU pentru problemele mediului. Printre numeroasele probleme asupra cărora s-a concentrat atenția noul organism, este de menționat:

a) Cercetarea stării mediului în zona geografică a C.E.E.;

b) Examinarea politicilor naționale de protejare și refacere a mediului, a legislațiilor adoptate și a instituțiilor create în acest scop;

c) Elaborarea de ecostandarde, de norme și reglementări corespunzătoare pentru asigurarea calității fiecărui factor de mediu;

d) Coordonarea, la nivel european și mondial, a programelor naționale de protecție a mediului, încheierea în acest scop a unor acorduri sau convenții cu caracter regional și subregional.

Încă un moment important pe linia intensificării cooperării internaționale în probleme de mediu l-a reprezentat Convenția de la 1979 privind repoluarea transfrontalieră de la mare distanță, în care accentul se va pune pe dezvoltarea cooperării în sectoarele consemnate drept critice pentru problema care a făcut obiectul Convenției. În curând, Organul executiv interimar al Convenției va acorda o atenție deosebită extinderii cooperării în alte sectoare critice, strategiilor și politicilor axate pe reducerea poluării asupra sănătății oamenilor și a întregii ambianțe naturale. În anul 1983 va intra în vigoare instrumentul juridic, pe baza căruia se vor soluționa probleme vizând reducerea și eliminarea poluării transfrontaliere.

Pe parcurs, programul Națiunilor Unite pentru Mediu a impulsionat în mod vizibil acțiunea de elaborare a

unui număr însemnat de proiecte privind cercetarea aprofundată a situației mediului în diverse regiuni ale globului, studierea mecanismelor complexe ce stau la baza echilibrelor din cadrul ecosistemelor prezente în aceste regiuni, a impactului activității omenеști asupra calității mediului. La fel, s-au definitivat proiecte privind realizarea unor sisteme eficiente de supraveghere a gradului de poluare a mediului, atât la nivel național, cât și la nivel regional și mondial.

În anul 1983 s-a creat, în cadrul Organizației Națiunilor Unite, Comisia Mondială pentru Mediu și Dezvoltare, a cărei activitate se va finaliza, pentru început, cu întocmirea și publicarea, în 1987, a impresionantului raport intitulat *Viitorul Nostru Comun*, document prin care omenirea este avertizată la modul cel mai serios asupra problemelor grave pe care le va avea de înfruntat în viitorul foarte apropiat, dacă nu se vor schimba atitudinile privitoare la mediu, modul de viață și maniera de a utiliza natura și resursele acesteia. Din acest moment, Comisia, care a întocmit raportul, lansa ideea inaugurării unei ere noi de dezvoltare economică, aplicării unor strategii prin care să se asigure atât realizarea intereselor materiale ale omenirii, cât și sănătatea mediului.

„Omenirea – se arată în raportul menționat – are capacitatea de a asigura satisfacerea nevoilor prezente fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi”.

Au rămas evidențiate Semnalele Comisiei și, în anul 1989, s-a declanșat, sub egida Națiunilor Unite, acțiunea de pregătire a Conferinței asupra Mediului și Dezvoltării. Pregătirea s-a desfășurat pe parcursul a doi ani, interval în care experți din întreaga lume au participat la elaborarea unor consistente acorduri de cooperare internațională în problemele mediului și dezvoltării, a căror negociere s-a realizat apoi într-un climat de largă deschidere și pronunțată receptivitate.

Mai târziu, Conferința Mondială asupra Mediului și Dezvoltării își va desfășura lucrările în iunie 1992, la Rio de Janeiro și va intra în istorie

ca *Întâlnirea la Vârf a Pământului*, ea fiind cea mai mare reuniune de conducători ai lumii care a avut loc vreodată. La lucrările Conferinței au participat șefi de state și de guverne, reprezentanți ai acestora – demnitari cu grad înalt din 179 de țări. Alături de reprezentanții oficiali ai statelor, la reuniune au mai luat parte reprezentanți ai organizațiilor din cadrul ONU, ai diverselor organizații internaționale, guvernamentale și ai cercurilor de afaceri, precum și ai cercurilor științifice și culturale.

S-au finalizat lucrările Conferinței cu adoptarea a cinci documente cu caracter programatic, ce pornesc de la consfințirea adevărului că singura cale spre progresul economic pe termen lung este unitatea permanentă dintre dezvoltare și protecția mediului și, respectiv, de la constatarea că această cerință nu se va putea onora decât numai în condițiile unui parteneriat global, nou și echitabil, care să implice guvernele, populația și sectoarele-cheie ale societăților și care să aibă la bază acorduri internaționale menite a proteja integritatea mediului planetar și sistemul de dezvoltare.

La Rio sunt adoptate cele cinci documente:

- Declarația asupra mediului și dezvoltării, ce conține 27 de principii prin care se definesc drepturile și responsabilitățile națiunilor în realizarea dezvoltării și bunăstării umane;

- Agenda XXI, un veritabil program al unei dezvoltări viabile din punct de vedere social, economic și ecologic, pe deplin compatibil cu exigențele secolului al XXI-lea.

- Declarația de principii pentru îndrumarea gospodăriei, conservării și dezvoltării durabile a tuturor tipurilor de păduri, declarație ce insistă asupra valorii pădurilor și a importanței acestora în cadrul ecosferei;

- Convenția-cadru a Națiunilor Unite asupra schimbării climatei, adoptată în scopul stabilirii, prin cooperarea tuturor statelor lumii, a gazelor cu efect de seră din atmosferă la niveluri care să nu deterioreze clima globului;

- Convenția asupra diversității biologice, document ce relevă importanța pe care o prezintă păstrarea

diversității și care, în consecință, cere tuturor statelor lumii să utilizeze cele mai adecvate căi și mijloace în scopul conservării varietății speciilor vii și asigurării unei repartiții echitabile a beneficiilor folosirii biodiversității biologice.

Deci, Conferința de la Rio și documentele adoptate de Conferință demonstrează convingător faptul că omenirea este astăzi pe deplin conștientă de proporțiile pe care le înregistrează dezastrul ecologic, de necesitatea stopării cât mai grabnice a acestui proces și, în total, de cerința inițierii unor măsuri energetice, coerente și eficiente de către fiecare stat, precum și a unor programe tot mai cuprinzătoare de cooperare internațională⁹.

Până la sfârșitul lunii mai 1991 au fost adoptate 152 de tratate cu privire la protecția și nepoluarea mediului, dar odată cu întrunirea la nivel înalt de la Rio de Janeiro din 1992 numărul acestora a crescut considerabil¹¹.

II. Un nivel ridicat de protecție.

Afirmat ca un principiu de politică a UE în materie de mediu, cu reverberațiile corespunzătoare în cadrul celor 27 de state membre, un nivel ridicat de protecție a mediului a fost înscris în art.100A al Tratatului CE prin Actul Unic din 1987. El exprimă două garanții în acest sens: pe de o parte, obligația pentru Comisia Europeană de a lua ca bază un nivel ridicat de protecție în propunerile sale privind mediul, dar și în domeniul securității, sănătății și protecției consumatorilor, iar pe de alta, deschiderea posibilității de a salvagarda un nivel de protecție diferit în plan național, prin intermediul acordului CE. Odată cu Tratatul de la Nisa, din 2000, cerința unui nivel ridicat de protecție, inițial uitată, a fost în final înscrisă la articolul 37 al Cartei drepturilor fundamentale, în cadrul principiului integrării politicii de mediu în alte politici ale Uniunii, ceea ce, din acest punct de vedere, îi acordă un caracter mai puternic decât în situația sa originală, din cadrul Tratatului.

Reforma de la Lisabona nu renunță la semnificațiile acestui prin-

ciupiu ci, din contra, le consolidează prin introducerea în cadrul articolului 3 al TUE care reprezintă, într-o nouă formă ce se vrea mai puțin legată de ambițiile economice, obiectivele Uniunii: „Uniunea instituie o piață internă. Aceasta acționează pentru dezvoltarea durabilă a Europei, întemeiată pe o creștere economică echilibrată și pe stabilitatea prețurilor, pe o economie socială de piață cu grad ridicat de competitivitate, care tinde spre ocuparea deplină a forței de muncă și spre progres social, precum și spre un nivel înalt de protecție și de îmbunătățire a calității mediului. Aceasta promovează progresul științific și tehnic”.

Protecția mediului, drepturile omului și dezvoltarea durabilă.

Impunerea ca o prioritate a preocupării ambientale a avut un impact major asupra problematicii drepturilor omului, generând recunoașterea și garantarea unui drept uman fundamental de „generația a treia” – a drepturilor de solidaritate, dreptul la un mediu sănătos și echilibrat din punct de vedere ecologic. În măsură în care dezvoltarea durabilă constituie un obiectiv mai vast, el implică recunoașterea drepturilor omului, în general, și a dreptului la mediu, în special. Mediul și dezvoltarea durabilă fiind distincte, dar completare, întrețin o legătură strânsă, dar complexă, cu drepturile omului. Ele au obligat teoria tradițională a drepturilor omului să evolueze pentru a lua în calcul o nouă dimensiune politico-juridică și socială a vieții pe planetă.

Interdependentele sale esențiale (apă, aer, hrană) sunt nevoi condiționate de marile echilibre naturale ale biosferei (clima, ciclul apei, biodiversitatea), în privința cărora s-a stabilit că și ele sunt dependente de impactul activităților umane asupra mediului și a resurselor naturale. Astfel, protejarea mediului contribuie la protejarea vieții și se atașează unuia dintre primele drepturi fundamentale ale omului: dreptul la viață. Dreptul la mediu contribuie la sporirea efectivității anumitor drepturi ale omului clasice, precum drepturile la sănătate, alimentație, familie și chiar la libertatea de expresie.

Mediul a dobândit direct statutul unui drept fundamental pentru că a devenit expresia unei politici publice de interes colectiv, exprimând noi forme de solidaritate: între om și natură, între nord și sud. El reflectă, astfel, o nouă valoare socială, o etică, o responsabilitate individuală și colectivă care se impune nu numai statelor, dar și, totodată, tuturor locuitorilor planetei. Pentru a apăra etica mediului, s-a născut o mișcare ecologistă prin intermediul ONG-urilor naționale și internaționale și o mișcare politică, prin participarea partidelor verzi.

Având un fundament științific și unul social, mediul a dobândit o legitimitate politică, ajungând să fie consacrat, prin drept, la nivelul cel mai ridicat al ierarhiei juridice, ca drept fundamental.

Conceptul de dezvoltare durabilă, impus prin Raportul Brundtland (1987), urmărește concilierea punctelor de vedere divergente ale părților din Nord și ale celor din Sud asupra rolului mediului în relațiile sale cu dezvoltarea economică. În loc să prezinte protecția mediului ca fiind antinomică cu aceasta din urmă, este vorba de a instaura un nou tip de politică economică, unul care integrează preocupările de mediu. Astfel, Declarația de la Rio în acțiunea din 1992 stabilește două linii directoare pentru acțiunea internațională în această direcție:

- Dreptul la dezvoltare trebuie realizat în așa fel încât să satisfacă, în mod echitabil, nevoile relative la dezvoltare și la mediu ale generațiilor prezente și viitoare. (Principiul 3);

- Pentru a ajunge la o dezvoltare durabilă, protecția mediului trebuie să fie parte integrantă a procesului de dezvoltare și nu poate fi considerată în mod izolat. (Principiul 4).

Dezvoltarea durabilă aparte, așadar, ca un obiectiv de atins care implică integrarea mediului în alte politici, și, din această cauză, îi atribuie un loc proeminent în noile politici publice. În acest caz, principiul integrării se combină cu dreptul la dezvoltare, care trebuie să fie preocupat nu numai de nevoile generațiilor prezente, dar și de cele ale generațiilor viitoare. Această luare

în calcul a durabilității temporale trimite la necesitatea unei utilizări precaute și echitabile a resurselor naturale partajate.

Dar acest concept complex, din ce în ce mai juridicizat, nu implică numai o nouă politică economică preocupată de resursele naturale și o viziune pe termen lung care să apere drepturile generațiilor viitoare, ci presupune luarea în calcul a drepturilor fundamentale și, în special, a dreptului uman fundamental la un mediu sănătos și echilibrat ecologic.

„Ființele umane sunt în centrul preocupărilor relative la dezvoltarea durabilă.” (Declarația de la Rio, Principiul 1).

În concluzie, recunoașterea dreptului uman la mediu este o condiție necesară punerii în aplicare a obiectivului dezvoltării durabile¹³.

Cum am menționat anterior, pe parcursul ultimelor decenii, problemele de mediu s-au acutizat în așa măsură, încât afectează toate statele lumii, indiferent de poziția geografică și de nivelul de dezvoltare. Numai în statele Comunității Europene sunt produse anual circa 2 mln. de deșeuri. Într-un ritm dramatic cresc emisiile de biogaz de la sursele mobile și staționare, dat fiind consumul excesiv de energie poluantă, în special, al cărbunelui și al produselor petroliere (în deosebi diesel). Calitatea vieții locuitorilor continentului European, în special, al celor ce locuiesc în ariile urbane, s-a înrăutățit considerabil, în urma gradului înalt al poluării și al vandalismului cu care sunt utilizate resursele naturale. Respectiv, protecția mediului a devenit una dintre problemele majore cu care se confruntă Europa. Comunitatea Europeană a fost vehement criticată pentru acordarea priorității intereselor comerciale și economice în fața celor de ordin ecologic.

Legislația europeană în domeniul protecției mediului, cuprinde peste 200 de acte normative (direcitive, regulamente și dispoziții) care se referă la o mare varietate de sectoare:

Poluarea apelor și a aerului, gestionarea deșeurilor și a produselor chimice, biotehnologia, radioprotecția, siguranța nucleară și

protecția naturii. Ea își are originea într-o conferință a șefilor de state și guvernare din octombrie 1972, care s-a pronunțat pentru instituirea unei politici comune în domeniul protecției mediului ambiant.

Deci, în susținerea acestei decizii a fost lansat *Programul comunitar cadru pentru promovarea acțiunilor de protecție a mediului*, bazat pe o abordare verticală și pe secvențe a problemelor de mediu, pentru o perioadă de cinci ani. Acțiunile întreprinse în cadrul acestor programe erau îndreptate spre reducerea poluării prin impunerea unor standarde minime în așa domenii ca administrarea deșeurilor, poluarea atmosferică și a resurselor acvatice. Au fost implementate patru programe de acest tip (1973, 1977, 1983, 1993).

Prin Tratatul de la Roma și de la Maastricht a fost pus fundamentul legislației comunitare în domeniul mediului. În conformitate cu articolul 130 r al Tratatului CE, acțiunile comunitare în domeniul protecției mediului se bazează pe respectarea principiului de precauție, pe principiul poluatorului plătește, și pe corectarea, cu prioritate la sursă, a daunelor aduse mediului. Acest articol stipulează, în plus, că exigențele în materie de protecție a mediului trebuie să fie integrate în definirea și implementarea altor politici ale Comunității.

Aceste obiective sunt dezvoltate în al Cincilea program comunitar de politică și de acțiuni referitoare la mediu și la o dezvoltare durabilă, care să respecte mediul, adoptată de Consiliu la 1 februarie 1993 și în care sunt formulate strategiile și acțiunile Comunității în domeniul mediului până la sfârșitul secolului și în continuare. Principiile de bază ale acestui program de acțiuni sunt „împărțirea responsabilităților”, adică o participare cât mai largă, participare activă și integrarea în toate politicile a tuturor participanților la viața economică și socială, inclusiv a administrațiilor publice locale, regionale și naționale.

Odată cu dezvoltarea politicii de mediu au fost adoptate un șir de instrumente financiare și tehnice pentru reglementarea mediului: Programul LIFE, eco-etichetarea, auditul

de mediu, sistemul de evaluare a impactului asupra mediului a proiectelor publice și private, criteriile aplicate de inspectoratele ecologice în statele membre pentru controlul și împiedicarea poluării integrate, taxele la emisiile de bioxid de carbon și energie.

Programul LIFE a fost conceput de Comisia Europeană ca un instrument financiar, menit să contribuie la dezvoltarea, implementarea și perfecționarea politicii și legislației comunitare în domeniul mediului. Programul co-finanțează acțiuni și proiecte de mediu atât în statele membre, cât și în statele mediteraniene, baltice, statele asociate și statele lumii a treia.

Structura programului se bazează pe trei componente tematice:

- Life-Nature – contribuie la implementarea Directivelor comunitare privind protecția păsărilor migratoare și a habitatelor, în special, administrate în cadrul inițiativei „Natura 2000”;

- Life- Enviroment – promovează dezvoltarea metodelor și tehnologiilor noi în ceea ce privește conservarea mediului natural;

- Life pentru statele terțe - susține dezvoltarea proiectelor de asistență tehnică în domeniul protecției mediului în statele bazinului Mării Mediterane și Mării Baltice, contribuind la instituirea capacităților administrative și structurale și implementarea politicilor progresive în domeniul mediului.

III. Reglementări internaționale

Politicile occidentale privitoare la protecția mediului și a resurselor naturale au căpătat o tot mai mare amploare în anii '80. Cauza a fost legată de faptul că daunele aduse mediului sunt departe de a fi menținute sub control. Din fericire, în ultimii ani, tot mai mulți oameni devin conștienți de aceste pericole și cer acțiuni mai energice la nivel național, european și internațional pentru protecția mediului înconjurător.

Ca rezultat al acestei îngrijorări, a crescut numărul măsurilor din domeniul politicilor de mediu, de la cele legate de legislație la cele

din domeniul politicilor financiare. În particular, tratatul de la Amsterdam a pus pe primul plan principiul “sustainable development”, adică al dezvoltării suportabile, precum și prioritatea protecției mediului înconjurător. Astfel strategia în acest domeniu a Uniunii Europene a devenit mai pragmatică și mai diversificată, acoperind toate sectoarele societății și îmbrățișând o gamă largă de instrumente de lucru. Câteva dintre problemele de mediu sunt în mod deosebit familiare cetățenilor Europei. Unul dintre ele este cel al creșterii îngrijorătoare al cantității de deșuri.

La nivelul comunității europene rezultă anual un volum de deșuri de cca. 2.000 de milioane de tone. Peste 40 de milioane de tone din cantitatea de mai sus (2%) sunt clasificate ca deșuri toxice. În ultimii 6 ani, cantitatea de deșuri generate a crescut cu cca. 10% pe an. Este evident că această tendință trebuie stopată, dacă nu dorim să ne scufundăm în deșuri. Uniunea Europeană și-a definit și urmărește punerea în aplicare a strategiei sale în acest scop. Elemente ale acestei strategii sunt prezentate în continuare.

Urmărim să aducem această informație la toate nivelurile locale și regionale, la cunoștința organizațiilor neguvernamentale, la politicienii de la toate nivelurile, la partenerii sociali, la consumatori, la cetățeni.

Sperăm că această informație să dea o idee clară asupra modului în care fiecare poate contribui la rezolvarea problemei de mediu creată de deșuri.

Deșeurile în Europa

Un kilogram de deșuri de persoană pe zi poate nu pare cine știe ce, dar, la nivelul Europei, pe parcursul unui întreg an, aceasta conduce la peste 200 de milioane de tone de deșuri municipale care trebuie prelucrate și depozitate într-un fel sau altul. Mai mult decât atât, 63% din deșeurile municipale nu reprezintă decât o mică parte din “muntele” de deșuri produse anual în interiorul țărilor comunității. Situația actuală nu mai poate continua. Deșeurile nu sunt numai un pericol la adresa mediului înconjurător. Ele au devenit o amenințare la adresa sănătății uma-

ne, în general, și a modului nostru de viață. Gropile de deșeuri devin pe zi ce trece mai pline.

Metale grele și substanțe toxice se scurg zi de zi în sol și în apa freatică. Depozitele generează gaze toxice și explozive.

Și mai periculoase se dovedesc a fi gropile de deșeuri neamenajate sau slab amenajate al căror risc este incomparabil mai mare decât al depozitelor construite în conformitate cu cerințele și tehnologiile moderne. În sfârșit, o parte importantă a deșeurilor industriale și casnice sunt clasificate ca fiind periculoase, ceea ce reclamă tehnologii speciale de tratare.

Transportarea deșeurilor într-o altă țară dispusă, eventual, să le accepte, nu este, în mod evident, o soluție pe termen lung. Cu toate acestea, depozitarea deșeurilor este numai una dintre laturile problemei. Cantitatea de deșeuri pe care o producem este o consecință a stilului nostru de viață.

Modelul nostru de producție - consum trebuie să se adapteze la cerința de minimizare a presiunii asupra mediului în care trăim și consumăm resursele limitate ale Terrei. Pe scurt, producția de deșeuri este unul dintre cei mai relevanți indicatori ai progresului pe calea dezvoltării suportabile.

Aspecte importante despre situația deșeurilor în Europa:

- Totalul cantității de deșeuri generate anual în țările europene este de cca. 2.000 tone. Peste 40 de milioane de tone din aceste deșeuri intră în categoria deșeurilor toxice.

- Intre 1990 și 1995 totalul cantității de deșeuri generate în Europa a crescut cu 10%.

- Ramurile cele mai mari producătoare de deșeuri sunt: agricultura, construcțiile, mineritul și aglomerațiile urbane. Cantitățile cele mai mari de deșeuri provin din agricultură, în timp ce deșeurile cu cel mai negativ impact asupra mediului sunt cele provenite din industrie.

- Sursele de deșeuri variază de la o țară la alta în funcție de situația economică a acestora din urmă. Țările din vestul Europei produc o cantitate mai mare de deșeuri industriale și urbane, în timp ce în țările

din est procentul maxim de deșeuri îl dă mineritul.

- Cantitatea de deșeuri municipale (casnice) din țările europene a crescut în deceniul trecut cu 11% pe an, ajungând la un total de cca. 200 de milioane de tone pe an. Se preconizează menținerea acestei tendințe de creștere în perioada imediat următoare.

- Fluxul de deșeuri municipale din țările europene are ca principale componente hârtia și deșeurile organice cu o tendință de creștere a ponderii deșeurilor de plastic.

- Majoritatea deșeurilor municipale din țările europene este depozitată în sisteme amenajate, în continuare cea mai ieftină opțiune de neutralizare a deșeurilor, chiar și după introducerea taxelor de depozitare.

- Conștientizarea necesității de a preveni și minimiza cantitatea de deșeuri este o realitate ce se manifestă prin tehnicile de reciclare ce se aplică îndeosebi în țările cu sisteme de management al deșeurilor avansat din vestul Europei. Se face încă foarte puțin pentru aplicarea tehnologiilor de fermentare a compostului.

Concluzii. Statisticile privind producția de deșeuri, compoziția, transportul și depozitarea în țările europene se bazează pe date colectate cu metode diferite ce au la baza grade diferite de detaliere. Aceasta face ca imaginea de ansamblu precum și tendințele din diferite zone să nu fie absolut certe. O sursă de îngrijorare importantă este legată de lipsa datelor despre deșeurile toxice.¹⁵

Din aceste considerente, toate acordurile, convențiile și tratatele internaționale privind protecția mediului înconjurător, este strict necesar de modificat prin reforme noi, ca o soluție mai eficientă și anume modificarea unor puncte de bază necesare pentru respectarea și impunerea acestor reguli între statele membre, ca cele din urmă să aibă un efect major și într-adevăr să funcționeze.

Bibliografie

1. CAPCELEA A., Drept ecologic, Chișinău, 2000
2. CAPCELEA A., Perspectivele integrării ecologice europene, Chișinău, 2000

3. BOBICA N., Elemente de ecologie și dreptul mediului înconjurător, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1994, p.130-138.

4. BALAN O., BURIAN AI., Drept internațional public, Volumul II, Chișinău 2003

5. DUMITRIU A., POPESCU D., Considerații juridice asupra mediului înconjurător în lumina Conferinței de la Stockholm și a documentelor adoptate // Studii și cercetări juridice, nr.1/1973.

6. DUȚU M., Dreptul mediului, Tratat, Vol. I, II, București, Ed. Economică, 1998

7. DUȚU M., Tratat de dreptul mediului” ed.a III-a, Ed. CH Beck, București, 2007, p.229-337.

8. POPESCU D., „Evoluția și diversificarea cooperării internaționale pentru protejarea mediului înconjurător”, RRSI, nr.4, 1973.

9. POPESCU D., „Protecția mediului mediului înconjurător în dreptul internațional”, SDR, nr.2, 1992.

10. POPESCU D., NĂSTASE A., „Drept internațional public”, Editura Șansa, București, 1997, p.337.

11. D.COMAN F., „Drept internațional public”, Editura All, București, 1993, p.260.

12. ȚURCANU C., „Revista Moldovenească de Drept Internațional și relații internaționale”, nr.3-4(7-8), 2007, p.36-39.

13. LEGEA PRIVIND PROTECȚIA MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR, Nr. 1515-XIII, din 16 iunie 1993, publicată în M.O Nr. 10/283 din 30 oct. 1993; 58.

14. CODUL APELOR nr.1532-XII din 22 iunie 1993 (Monitorul Parlamentului Republicii Moldova, 1993, nr.10, art.287),

15. LEGEA PRIVIND SECURITATEA BIOLOGICĂ nr. 755-XV din 21 decembrie 2002. Legea pentru aderarea Republicii Moldova la Protocolul de la Kyoto la Convenția-cadru a Organizației Națiunilor Unite cu privire la schimbarea climei Nr. 29-XV din 13.02.2003, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.48/193 din 18.03.2003

16. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Acordului între Ministerul Mediului și Amenajării Teritoriului al Republicii Moldova, Ministerul Apelor, Pădurilor și Protecției Mediului din România și Ministerul Mediului și Resurselor Naturale din Ucraina privind cooperarea în zona formată din ariile naturale protejate Deltei Dunării și Prutul.

17. CONVENȚIA –CADRU ASUPRA DIVERSITĂȚII BIOLOGICE, (Rio de Janeiro, 5 iunie 1992), ratificată la 16 martie 1995, în vigoare pentru Republica Moldova din 18 ianuarie 1996

18. CONVENȚIA NAȚIUNILOR UNITE PENTRU COMBATAREA DEȘERTIFICĂRII ÎN ȚĂRILE AFECTATE GRAV DE SECETĂ ȘI /SAU DEȘERTIFICATE, adoptată de Adunarea generală a O.N.U. la 17 iunie 1994, Paris, deschisă spre semnare la 14 octombrie 1994, ratificată de Republica Moldova la 24 decembrie 1998

Surse internet:

19. <http://www.salvaeco.org/html/stiri/2003/20>
20. <http://www.ppnatura.org>
21. <http://www.ecosfera.ournet.md/articole/ec6/divers62.htm>
22. <http://www.moldova.md/ro/government/oll/ECOLOGIE/>

CZU

EXPERTIZA GRAFOSCOPIA JUDICIARĂ: FUNDAMENTE TEORETICE ȘI METODOLOGICE

Mihai COSTEA,

Doctorand, Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Prezenta lucrare este consacrată noțiunii și sarcinilor expertizei grafoscopice judiciare, clasificării lor, dar și problemelor ce pot fi soluționate în cadrul acestor analize realizate în sprijinul organelor de urmărire penală și judiciare. Se analizează mecanismul psihofiziologic care stă la baza formării scrisului, a factorilor interni și externi ce influențează fundamental individualitatea și stabilitatea relativă a caracteristicilor grafoscopice identificatoare. Se aduc unele considerații cu privire la metodologia cercetării criminalistice a scrisului și semnăturii.

Cuvinte-cheie: scris, semnătură, expertiză grafică, caracteristici identificatoare, etapele cercetării grafoscopice

JUDICIAL GRAPHOLOGICAL EXPERTISE: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASES

Mihai COSTEA,

PhD student, Free International University of Moldova

The present work relates to the notion and assignments of the judicial graphological expertise, their classification and problems that can arise when producing an expertise at the request of the judicial or prosecution authorities. The author analyses the psycho-physiological mechanism which influences handwriting, as well as the internal and external factors that have a fundamental impact on the individuality and relative stability of the identifying graphological characteristics. There is also reference to the methodology of the forensic investigation of handwriting and signature.

Keywords: handwriting, signature, graphological expertise, identifying characteristics, stages of graphological investigation.

Introducere. Dezvoltarea ide mai departe a grafoscopiei judiciare este indisolubil legată de generalizarea teoretică a experiențelor și materialelor practice acumulate de-a lungul anilor în laboratoarele criminalistice. Actualmente, teoria identificării grafoscopice își îndeplinește funcția sa metodologică și oferă bază solidă pentru elaborarea de noi direcții de propășire a științei respective, mai moderne și mai eficiente, tocmai pentru că tezele ei generale sunt structurate într-un anumit sistem, solid și armonios, de cunoștințe. Însă cercetările fundamentale de anvergură în ramura grafoscopiei judiciare au fost realizate în ultimul sfert al sec. al XX-lea. De atunci încoace, practica cercetării scrisului și semnăturii a suferit multe schimbări cauzate, pe de o parte, de modificări în scrisul cursiv al contemporanilor noștri, de apariția a unor obiecte specifice de cercetare, precum sunt diversele copii de manuscrise obținute prin intermediul tehnicii de multiplicare, dar, pe de altă parte, și de apariția a noi abordări în

raport cu unele aspecte teoretice ale identificării grafoscopice. Dincolo de aceasta, trebuie menționată și insuficiența vădită de publicații și recomandări științifico-practice pe această problemă în Republica Moldova, slaba actualizare a doctrinei criminalistice privind cercetarea scrisului și semnăturii. Toate acestea, dar și apariția tardivă a materialelor didactico-teoretice ca răspuns la cerințele practicii în activitatea de cercetare a infracțiunilor, mai cu seamă din sfera economiei naționale, o bună parte din care este legată de utilizarea documentelor parțial sau total falsificate, dictează necesitatea precizării și perfecționării fundamentelor științifice și metodologice ale expertizei grafoscopice.

Rezultate și discuții. Obiectul general al expertizei grafice îl prezintă anumite legități ale realității obiective (fapte, împrejurări) care urmează a fi stabilite cu ajutorul cunoștințelor specializate ale expertului-grafoscopist în cadrul cercetării documentelor manuscrise și în limitele competenței sale conform metodicii expertale aprobate.

Cu referire la o cercetare expertală concretă – obiectul special al acesteia este sarcina de expertiză ce trebuie soluționată de către specialist în cursul examinării unui document anume și în contextul unor circumstanțe determinate de cauza instrumentată. În structura a astfel de sarcini expertale se întrevăd două elemente de bază: scopul și condițiile de realizare, care pot fi deduse pornind de la întrebările formulate în fața expertului și datele incipiente ale materialelor prezentate la expertiză. Se are în vedere, în primul rând - documentul în litigiu ce conține manuscrisul cu pricina și modelele de scris ale presupușilor executori, necesare pentru comparație, precum și anumite date despre acestea, uneori chiar și informații cu privire la împrejurările creării documentului incriminat.

La începutul cercetărilor, în baza întrebărilor și a datelor incipiente, expertul își formează o imagine generală despre sarcina care urmează a fi soluționată. Ulterior, aceasta se precizează și se concretizează, ceea ce permite a

planifica investigațiile, a selecta metodele și metodicile de cercetare adecvate cazului respectiv. De menționat însă că, sarcina de expertiză își are totdeauna și anumite subsarcini [11], adică sarcini ale etapelor intermediare de cercetare. De pildă, în cazul identificării executorului unui manuscris (sarcina finală) apare necesitatea de stabilit dacă manuscrisul în cauză este sau nu executat în condiții neobișnuite (spre exemplu, în stare de ebrietate). Pornind de la cele menționate, sarcinile expertizei pot fi sistematizate în baza diferențierii scopurilor și condițiilor în care aceste sarcini urmează a fi rezolvate.

În literatura de specialitate se specifică, pe drept că, astfel de sarcini, soluționate de expertiza grafoscopică judiciară ”se împart în trei clase: identificatoare, diagnosticatoare și clasificatoare” [12, p.42]. Însă, aceste sarcini, alți autori le clasifică mai schematic, în două grupe: 1) identificatoare; 2) diagnosticatoare, în cea din urmă grupă fiind incluse și cele clasificatoare [18, p.528], ceea ce, în opinia noastră, este contestabil. Este cunoscut că, spre deosebire de cercetările de identificare, scopul cărora este stabilirea identității, examinările diagnosticatoare ajută la determinarea unor însușiri și stări ale obiectelor, aflarea cauzelor unor fenomene, interpretarea dinamicii evenimentelor etc. Deci, întrebarea, spre exemplu, dacă textul în litigiu este executat de bărbat sau femeie (diferite clase de obiecte), poate fi atribuit doar la grupul sarcinilor clasificatoare.

Prin urmare, sarcinile identificatoare sunt orientate fie, spre stabilirea unui executor concret al manuscrisului ori semnăturii, fie a faptului efectuării a două sau mai multor manuscrise, ori a diferitor fragmente de text de către una și aceeași persoană [6, p.35]. Spre exemplu, - Cine dintre persoanele verificate (urmează enumerarea nominală) a executat manuscrisul (fragment de text, semnătură, însemne cifrice etc.) în documentul litigios? - Dacă una și aceeași sau diferite persoane au efectuat textul manuscris (fragment de text, sem-

nătură, cifre etc.) în documentele incriminate?

Cele diagnosticatoare sunt axate pe determinarea condițiilor sarcinii - starea executorului, a împrejurărilor îndeplinirii manuscrisului în litigiu ș.a. Prof. M. Gheorghită specifică concret aceste sarcini - determinarea faptului că scrisul examinat este neobișnuit și cauzele care au condus la aceasta [12, p.198]. Spre exemplu, - Dacă textul manuscris în formă de recipisă a fost executat în condiții neobișnuite? - Care este starea psihofiziologică a scriitorului (normală, stare de afect, oboseală fizică)? ș.a.

În fine, sarcinile clasificatoare țin de relevarea grupei generice a executorului documentului după sex, vârstă și alți parametri sociali-demografici.

Cele mai frecvent întâlnite în practica expertizei grafoscopice sarcini sunt de factură identificatoare care totdeauna presupun desemnarea executorului concret al manuscrisului sau a semnăturii. Probabil aceasta a și determinat faptul că timp îndelungat grafoscopia judiciară s-a dezvoltat și s-a cristalizat ca o teorie a identificării grafoscopice. Doar mult mai târziu au început să se întrevadă și să se consolideze și alte direcții de cercetare.

Diferențierea de mai departe a sarcinilor în limitele claselor susamintite își au particularitățile sale. Cele identificatoare - cu luarea în considerare a sistematizării obiectelor de cercetare, a condițiilor de executare, asemănarea sau deosebirea scrisurilor executorului cu a persoanei suspectate ș.a. Sarcinile diagnosticatoare formează un sistem ierarhic de subsarcini legate de faptul existenței sau lipsei caracterului neobișnuit al scrisului.

În cazul prezenței acestui fapt neobișnuit al executării scrisului, aceste subsarcini se referă, mai cu seamă la: - natura caracterului neobișnuit al îndeplinirii manuscrisului (firească, adică nu este legată de modificarea intenționată a scrisului, sau invers - legată de acest fapt); - caracterul faptului neobișnuit: permanent sau temporar; - varietatea factorilor pertur-

batori ai caracterului neobișnuit (interni sau externi); - cauzele concrete ale caracterului neobișnuit de natură firească; - felul caracterului neobișnuit de proveniență artificială (deghizarea scrisului în scop de camuflare, imitarea scrisului altei persoane); - modalitățile concrete de deghizare și imitație a scrisului altei persoane [13, p.37].

Fiecare dintre aceste subsarcini pot fi redactate ca întrebări de sine stătătoare în ordonanța de dispunere a expertizei, dar și în calitate de întrebări ce țin de subsarcini intermediare. Mai des organele de urmărire penală și judiciare interesează stabilirea faptului modificării intenționate a scrisului cu scop de mascare, imitație, executarea manuscrisului în împrejurări neobișnuite (în transportul ce se deplasează, în întuneric, poziție neobișnuită), realizarea scrisului de către scriitor într-o stare neobișnuită (stare de ebrietate alcoolică sau narcotică ș.a.)

Pentru o diferențiere ulterioară a subsarcinilor diagnosticatoare, semnificative sunt, la fel, și sistematizările obiectelor nemijlocite de cercetare, dar și prezența sau lipsa materialelor de comparație. Acestea din urmă sunt importante pentru selectarea sau elaborarea schemei metodice de examinare: în lipsa mostrelor de comparație, cercetarea urmează a se desfășura după principiile subsarcinilor clasificatoare și, invers - în prezența acestora, se aplică schema metodică de examinare diagnosticatoare desfășurată.

Cât privește subsarcinile clasificatoare, acestea, în grafoscopia judiciară, formează un cerc mai restrâns de probleme ce se reduc, în esență, la determinarea genului, vârstei, caracteristicii psihologice generale a executorului manuscrisului.

În încheiere la problema sarcinilor expertale enunțate, trebuie spus că metodele și metodicile de soluționare a lor se elaborează anume în funcție de caracterul acestor sarcini și obiectele materiale ce se trimit la expertiză - aspecte la care ne vom opri în continuare.

Obiectul expertizei grafosco-

ce, privit prin optica procesual-penală generală, prezintă documentul – corp delict în calitatea sa de probă materială, adică de purtător material al manuscrisului (obiect scriptural). Însă obiectul nemijlocit al investigației grafoscopice prezintă însușirile scrisului oglindite în manuscrisul concret.

Spre deosebire de această abordare a obiectului expertizei grafice, în literatura de specialitate se întâlnesc interpretări mai largi ale acestei noțiuni care, credem, au dreptul la existență. Se are în vedere că, la obiectul expertizei sunt catalogate și materialele cauzei (penale, civile, contravenționale), expediate pentru realizarea ei [15,p.67; 19,p.196]. Desigur, la dispunerea expertizei grafoscopice, pachetul de date incipiente necesare, pe lângă manuscrisul în litigiu și scriptele de comparație ale prezumtivilor executori, cuprinde și diverse date despre aceștea (profesia, vârsta, limba maternă, eventuale îmbolnăviri etc.). Astfel de informații expertul le preia din ordonanța de dispunere a expertizei, declarațiile martorilor, învinuitorilor, rapoartele comisiilor medicale, istoriile lor medicale ș.a., cuprinse în materialele dosarelor judiciare. Aici însă, urmează a sublinia că experții trebuie se ia în considerare doar faptele reale și nu aprecierile lor făcute de către martori, învinuiți, victime. Obținând datele respective din materialele dosarului, expertul le apreciază doar de pe pozițiile cunoștințelor specializate, utilizându-le în exclusivitate la elaborarea de versiuni expertale, stabilirea provenienței caracteristicilor scripturale evidențiate.

În grafoscopia judiciară toate obiectele scripturale sunt sistematizate după diferite temeuri: genul manuscrisului, transcripție, volum, caracterul informativ, condiții de îndeplinire ș.a.

După gen, manuscrisele se clasifică în texte și semnături. Textul prezintă o varietate de manuscris, conținutul căruia este fixat cu ajutorul unor semne literale și/sau cifrice. Semnătura este, la fel, o categorie de manuscris ce reflectă complet sau abreviat numele, pre-

numele persoanei în formă de litere (mai des, majusculele incipiente ale numelui, prenumelui) sau expresii scriptice convenționale ce reprezintă simbolul grafic al persoanei [8, p.8] cu valoare certificatoare.

După conținut textele pot fi literale și cifrice, iar semnăturile ca transcripție – literale, neliterale sau pot prezenta o alcătuire mixtă, în care literele coexistă cu forme ce nu aparțin alfabetului [17, p.218].

După volum textele pot fi împărțite în texte mari, medii, mici, evidențiindu-se și un obiect special – înscrisuri (notițe, grafisme) scurte. Textul literal de volum mare (nu mai puțin de o filă A4) cuprinde, de regulă, toate semnele alfabetului, unele dintre acestea, cu o frecvență sporită în scrierile cursive românești pot fi depistate de 10-20 de ori. Textul cifric de mare volum cuprinde, la fel, toate cifrele în diferite combinații.

Textul literal de volum mediu conține literele a mai mult de jumătate a alfabetului, iar cel cifric – toate cifrele în diverse îmbinări și, de regulă, constituie 2/3 a filei A4 în cazul textelor literale și 1/2 a filei – în cazul celor cifrice.

Cât privește textul literal de volum mic, acesta conține un număr limitat de semne ale alfabetului, în el se evidențiază în repetate rânduri doar cele mai frecvent întâlnite litere ale grafiei românești (**a, c, d, e**) [4] și, de regulă, cuprinde 4-10 cuvinte. Textul cifric de quantum redus poate include toate cifrele, însă deține un număr limitat de combinații și, de regulă, constituie mai puțin de o jumătate de filă standard.

În fine, înscrisurile sumare (literale, cifrice, mixte) după volum pot fi diferențiate în funcție de numărul concret de însemne literale sau cifrice ce le conțin. Este greu de apreciat cu precizie matematică, însă în scopuri metodice le putem decela, spre exemplu, în cele ce cuprind trei cuvinte și înscrisuri reduse cu o întindere de un cuvânt. În literatura de specialitate există și alte aprecieri care, firește, poartă, la fel, caracter personal [8, p.13].

Semnăturile după volumul grafic pot fi, la fel, mari, medii și mici

(prescurtate sau de quantum redus). Departajarea semnăturilor după volum este strâns legată de problema diferențierii după caracterul lor informativ și, în funcție de acest criteriu, putem distinge semnături cu grad înalt de informativitate, mediu informativ și mic informativ.

După condițiile de executare toate obiectele scripturale se împart în cele realizate în împrejurări obișnuite și neobișnuite cu luarea în considerare a sistematizării celor din urmă.

Pornind de la cele sus-indicate, trebuie specificat că atât textele, cât și semnăturile, în diversele lor variații pe documentele-probe materiale sunt obiecte în litigiu, executate de persoane necunoscute (ce urmează a fi stabilite), iar modelele de comparație prezintă manuscrise executate de persoane cunoscute (care trebuie verificate), preluate în calitate de material, pentru comparație conform art.183 CPP a României (art.154-156 CPP RM). Acestea, după cum se observă din cele relate, pot fi libere, convențional-libere, experimentale. Cele libere prezintă texte, diverse înscrisuri și semnături, realizate de persoana verificată până la pornirea cauzei judiciare; convențional-libere – executate după pornirea acesteia însă, neavând legătură cu dispunerea expertizei ca atare (procese-verbale, demersuri, plângeri, explicații etc.); experimentale – efectuate în legătură cu ordonarea expertizei într-o cauză concretă din însărcinarea organului de urmărire penală sau a instanței de judecată.

Toate modelele scripturale urmează a fi autentificate de persoana de la care acestea se obțin, precum și de organul competent (ofițerul de urmărire penală, ofițerul de investigație). Volumul modelelor de comparație este determinat de plenitudinea reflectării în manuscris a caracteristicilor scrisului persoanei ce urmează a fi verificată.

În activitatea practică, după cum s-a menționat mai devreme, sarcina principală a cercetărilor expertului-grafoscopist este identificarea scriptorului concret al manuscrisului sau a semnăturii.

În acest context trebuie notat că,

pentru orice identificare criminalistică, semnificative sunt următoarele însușiri ale obiectelor examinate: individualitatea, stabilitatea și reflectivitatea lor [14, p.109].

În cazul expertizei grafice, posibilitatea realizării acestei mari sarcini este înlesnită de două însușiri ale scrisului: individualitatea și stabilitatea lui relativă. Aceste calități sunt date de însuși mecanismul formării scrisului, întrucât el însuși prezintă un sistem de mișcări fixate în manuscris, specifice pentru fiecare scriptor și bazate pe deprinderea acestuia de a scrie. Ansamblul de mișcări cu ajutorul cărora se reproduc textele manuscrise sau iscăliturile prezintă structuri bine legate și organizate, elementele căruia sunt strict coordonate, oglindind în conceptul scrisului, conținutul lui de bază.

Prin urmare, scrisul, ca noțiune, prezintă un caz particular a diverselor acte motrice, înalt coordonate ce necesită precizie și promptitudine. Și aceasta pentru că la temelia procesului de scriere stau legăturile generale ale fiziologiei mișcărilor, în care un rol decisiv îl dețin analizatorii vizuali, auditivi, kinestezici și tactili. Doar aceștea au capacitatea de a percepe și transmite la distanță (telerecepție) influxul nervos de la centru spre organele efectoare (mâna, brațul) [10, p.28]. Tot aici trebuie menționat că, procesul învățării de a scrie debutează mai întâi cu însușirea principiilor fonetice, a alfabetului și a esenței scrisului (perioadele non grafică și pregrafică), ca mai pe urmă să se asimileze procedeele practice de scriere urmate de o perioadă lungă de elaborare și perfecționare a deprinderii automatizate de a scrie, distinctă pentru fiecare persoană în parte [1, p.52]. Anume în această fază se cristalizează stereotipul individual al mișcărilor inscriptorii, materializat în mare parte în devierile de la normele de scriere a semnelor grafice, ansamblul cărora alcătuind o combinație irepetabilă, adică absolut individuală.

De aici și individualitatea scrisului, care trebuie percepută ca specificitatea și singularitatea lui, condiționată de ansamblul de

particularități inerente scrisului doar unei persoane concrete. Însuși procesul de formare a deprinderii grafotehnice este influențat fundamental de un rând de factori interni (subiectivi), precum și externi (obiectivi). La cei de ordin intern se referă particularitățile anatomice, fiziologice și psihologice ale personalității scriitorului (spre exemplu, trăsăturile sistemului nervos, specificul percepției vizuale, memoria ș.a.). Cât privește factorii externi, aceștea sunt, la fel, multipli. Prof. L.Ionescu subliniază, pe drept că, ”un rol important în această privință îl joacă metoda de predare a scrisului, precum și modelul caligrafic care a fost oferit elevului spre învățare. Cu toate că într-un caz concret condițiile sunt aproximativ egale pentru toți elevii (vârsta similară, același învățător, aceeași atmosferă în clasă, materiale de scris identice etc.), totuși de la început se observă diferențe evidente între scrisurile lor, fără să putem găsi doi elevi care să prezinte exact aceleași caracteristici grafice” [10, p.32]. Oricum, toți acești factori, (atât interni, cât și externi) ce determină formarea deprinderii de a scrie, sunt condiționați reciproc și contribuie decisiv la formarea individualității scrisului. Însă stabilirea identității individuale a executorului concret al manuscrisului este posibil doar în cazul, în care sistemul individual de mișcări grafotehnice este relativ stabil.

Prin stabilitatea relativă a scrisului înțelegem reproducerea particularităților sale în cadrul executării manuscriselor pe parcursul unei perioade de vârstă suficient de mare, precum și păstrarea lor în cuprinsul textelor manuscrise, realizate în diverse condiții (inclusiv inadecvate) sau stări ale scriitorului. Tot aici trebuie adăugat că, una dintre manifestările stabilității deprinderii de a scrie este variabilitatea naturală a scrisului, prin care trebuie sesizată diversitatea de exprimare a caracteristicilor în scrisul uneia și aceleleași persoane. Natura variabilității emană din tendința adaptării mișcărilor inscriptorii de către persoana concretă la condițiile și sarcinile scrierii, însă

fără repercursiuni notabile asupra posibilității de identificare a scriitorului [5, p.212].

În activitatea sa practică, expertul, în cadrul examinării manuscrisului sau a semnăturii, analizează însușirile scrisului, amintite mai sus care, de fapt, au un caracter fix, adică imprimat în textul documentului expertizat. Reese că, pentru expert, cercetarea manuscrisului totdeauna va prezenta o analiză a actului de scriere deja consumat, scopul principal al cercetărilor axându-se pe studierea caracteristicilor scrisului în care s-au materializat însușirile deprinderilor grafotehnice ale scriitorului.

Într-o accepțiune largă a teoriei și practicii expertizei grafoscopice, caracteristicile identificatoare ale scrisului sunt interpretate ca manifestări concrete ale anumitor însușiri grafotehnice ale scriitorului, materializate în manuscrise ce conțin informație utilă pentru soluționarea sarcinilor de expertiză [17, p.220]. Sistematizarea acestor caracteristici este întemeiată pe principiul specific procesului de cunoaștere – de la general spre particular, de aceea și gruparea lor mai importantă o considerăm după relația întreg-parte în - caracteristici generale și caracteristici particulare (individuale[2, p.472], speciale[3, p.123]).

Caracteristicile generale se referă la scrisul privit în ansamblul său ce oferă o imagine generală despre scris ca sistem de mișcări grafotehnice la realizarea unui manuscris, fiind cunoscute și sub denumirea de *dominante grafice* care, luate separat, pot fi întâlnite în scrisul mai multor persoane [7, p.108]. În funcție de calitățile deprinderilor grafo-musculare pe care le reflectă, caracteristicile generale pot fi clasate în trei grupe.

Prima – caracteristicile ce oglindesc structura și nivelul de formare a deprinderii grafotehnice. Se are în vedere gradul de evoluție a scrisului, coordonarea mișcărilor, viteza de execuție, configurația scrisului după complexitate, măsura în care este perfectat sistemul de mișcări scripturale.

A doua grupă cuprinde ca-

racteristici ce denotă traiectoria mișcărilor finitorii în procesul scrierii: forma predominantă a trăsăturilor (arcadate, ghirlandate, unghiulare, rotunjite, tipografice ș.a.), direcția și întinderea scrisului (înclinație, dimensiuni pe verticală și orizontală a grafismelor etc.), continuitatea și presiunea scrisului ș.a.

La grupa a treia pot fi catalogate caracteristicile ce înfățișează localizarea spațială a fragmentelor de manuscris pe o coală de hârtie. Se are în vedere particularitățile specifice de plasare a unor elemente de text (data, semnătura, titlul actului etc.), direcția, distanța și forma rândurilor, prezența și forma marginilor, localizarea semnelor de punctuație, mărimea aliniatelor ș.a. Aceste caracteristici se mai numesc topografice [2, p.482] și dețin o importanță semnificativă în procesul cercetărilor identificatoare, întrucât sunt destul de stabile și sigure.

Caracteristicile particulare prezintă acele deprinderi ale persoanei ce se manifestă prin modul de a executa anumite construcții grafice, fie litere sau părți din acestea, fie mai multe semne ce alcătuiesc formațiuni (grupuri literale, semnături etc.) – elemente cu mare valoare identificatoare, mai cu seamă când devierile de la modelul caligrafic sunt semnificative.

Caracteristicilor particulare le este propriu tot acele trăsături inerente celor generale - și gradul de consolidare al deprinderii grafotehnice a scriptorului, și caracterul structural distinct al traiectoriei mișcărilor, și orientarea spațială a mișcărilor grafotehnice finitorii.

La grupa caracteristicilor particulare, ce reflectă gradul de formare al deprinderii de a scrie, se referă complexitatea constructivă a mișcărilor la realizarea semnelor grafice și ritmul scrisului. Cât privește cele ce oglindesc structura mișcărilor, aceasta poate fi observată analizând forma, direcția, întinderea pe verticală și orizontală, coeziunea la îndeplinirea semnelor literale și a elementelor acestora, consecutivitatea executării lor. În fine, caracteristicile particulare ce

înfățișează orientarea spațială a mișcărilor țin de plasarea începutului și a sfârșitului, a modului de legătură a mișcărilor în diverse semne, a localizării relative a literelor și elementelor acestora pe verticală și orizontală ș.a.

Dincolo de aceasta, la examinarea prealabilă a obiectelor grafoscopice, dar până la relevarea caracteristicilor identificatoare, urmează a scoate în evidență indicii ce denotă îndeplinirea manuscrisului sau a semnăturii în condiții neobișnuite. Expertul, făcând cunoștință cu ordonanța organului de urmărire penală, clarifică temeiurile dispunerii expertizei, studiază circumstanțele cauzei legate de manuscrisul litigios (vechimea, condițiile îndeplinirii), dar și cele ce țin de prezumtivul executor (vârsta, genul, prezența unor eventuale îmbolnăviri ce pot afecta motorica scrisului ș.a.), pătrunde în esența întrebărilor formulate în fața expertizei și dacă acestea țin de competența lui, verifică coresunderea actelor primite celor indicate în ordonanță.

Studiind manuscrisul în litigiu, pe expert îl interesează, întâi de toate, chestiunea dacă acesta este operant pentru a identifica o persoană. În acest sens, atenție deosebită acordă tehnicii reproducerii semnelor grafice (dacă acestea sunt executate nemijlocit cu mâna și instrumentul scriptural sau sunt reproduse cu ajutorul tehnicii de calcul ori este o copie xerox, faximile etc.), volumul și configurația lor generală (semne cursive, tipografice, stilizate).

Stabilirea tuturor împrejurărilor și cauzelor ce influențează scrierea este necesară pentru a aprecia corect în etapa ulterioară caracteristicile puse la baza identificării. Aceste împrejurări, ce generează perturbarea procesului obișnuit de scriere, în teoria și practica expertizei grafoscopice sunt divizate în *naturale*, create de anumite circumstanțe (factori externi) și care nu depind de voința și doleanțele scriptorului, și *artificiale* condiționate de stăruința executorului manuscrisului sau a semnăturii de a introduce anumite modificări în scrisul său cu scop de

mascare [16, p.61]. Circumstanțele ce denotă executarea documentului în condiții neobișnuite privesc mai cu seamă poziția improprie, materialele de scriere și modul distinct de ținere a instrumentului scriptural, scrierea într-o încăpere slab iluminată sau în întuneric [18, p.529] ș.a.

La categoria împrejurărilor ce mărturisesc modificarea naturală a scrisului în legătură cu metamorfoze în starea psihosomatică a scriptorului se poate de catalogat îmbolnăvirea acestuia, soldată cu dereglarea deprinderii grafice la general (boli ale sistemului nervos central), precum și starea de ebrietate alcoolică sau narcotică, tulburări produse de frig, oboseală, surmenaj mental, vârsta înaintată asociată frecvent cu stări malade ("bolile bătrâneții") etc.

Un alt tablou îl produc factorii perturbatori, creați artificial cu ocazia modificării intenționat frauduloase a unui scris sau a unei semnături, acesteia manifestându-se fie în încercarea de a reduce (cu scop de deghizare a propriului scris) coordonarea mișcărilor și simplificarea literelor sau autodeghizarea semnăturii sale, fie în realizarea scrisului cu imitarea semnelor de tipar, fie a îndeplinirii textului cu altă (neobișnuită pentru acest scriptor) mână sau cu imitarea scrisului sau semnăturii altei persoane.

Complexitate sporită prezintă sarcina relevării semnelor ce denotă caracterul neobișnuit al manuscrisului sau a semnăturii pe documentele neoriginale, realizate cu ajutorul diferitor mijloace de copiere. Problema identificării scriptorului după inscripțiile și semnăturile din documentele prezentate în copii, nu este simplă. Posibilitățile contemporane ale tehnicii de multiplicare de a executa copii color, alb-negru de înaltă calitate a oricăror documente, scanarea acestora și obținerea de imagini printate, facilitează apariția a tot mai multor acte contrafăcute, falsificate prin montaj ori alte procedee, originalele cărora fie că se păstrează în calculatoare, fie că sunt sustrase sau se nimicesc după realizarea falsului, mai rar când documentele sunt distruse în rezultatul unor calamități naturale.

Iată de ce, examinarea a astfel de obiecte în formă de copii, confecționate cu ajutorul tehnicii de copiere-multiplicare, cel mai adesea în varianta de imagini electrofotografice (ca una din cele folosite în masă), în scopul acordării de ajutor anchetei la crearea bazei probante în diverse cauze judiciare, a devenit o sarcină actuală a serviciilor criminalistice de pretutindeni. În fața experților stau mai multe întrebări, legate mai des, de semnături: - dacă expertul poate, în genere, să efectueze examinarea copiilor de semnături; - dacă da, care ar fi particularitățile metodice a astfel de investigații ș.a [9, p.48]. Legat de prima întrebare, trebuie spus că în diverse țări, ea se rezolvă în mod diferit. Spre exemplu, în Ucraina, România, unitățile de expertiză publică resping solicitările în acest sens, având în vedere complexitatea deosebită a identificării scriptorului după copiile documentelor, de unde și riscul sporit al unor erori expertale, cât și componenta corupțională a acestui fenomen. În alte țări, inclusiv Republica Moldova, riscul în cauză și-l asumă fiecare expert în parte, în funcție de experiența profesională, vechimea în muncă, situația expertală concretă.

În ce ne privește, având în vedere rolul deosebit al expertizei în probatoriul penal și civil, considerăm, în principiu, posibilă examinarea a astfel de copii în anumite situații (îndeosebi, când se întrevăde o concluzie de excludere a identității) cu condiția că acestea sunt calitative, reflectă adecvat caracteristicile scripturale ale documentului autentic, lipsesc indicii unor contrafaceri tehnice (care, de fapt, pot fi cu greu descoperiți), respectându-se și anumite particularități de cercetare a obiectelor litigioase, întrucât indicii copierii de cele mai dese ori coincid cu un rând de semne ce mărturisesc îndeplinirea neobișnuită a textului sau a semnăturii.

Oricum, o părere definitivă despre executarea neobișnuită a manuscrisului și a cauzelor apariției acesteia, expertul o va putea formula doar în cadrul examinărilor comparative a textului în litigiu (sem-

năturii) cu scriptele de comparație ale presupusului executor.

Concluzii. Analiza și generalizarea practicii judiciare din ultima perioadă mărturisește o tendință vădită de sporire a numărului de infracțiuni din sfera economiei, o mare parte din care fiind comise cu folosirea documentelor falsificate. De aceea, investigarea infracțiunilor din acest domeniu este legată de aplicarea masivă a cunoștințelor specializate ce țin de documentologia criminalistică, în special, a grafoscopiei.

Teoria identificării grafoscopice, elaborată încă în secolul trecut a fost sprijinită pe rezultatele analizei scrisului persoanelor din acea perioadă – situație care a suferit un rând de modificări în etapa contemporană (alte norme de scriere, instrumente și materiale scripturale etc.). Aspectele doctrinare abordate în această lucrare, cu privire la specificul sarcinilor expertizei grafoscopice a obiectelor supuse expertizei, a fundamentelor procesului de identificare grafoscopică, mărturisesc atât importanța sistematizării și cunoașterii lor de către experții practicieni, cât și necesitatea generalizării cunoștințelor și experiențelor acestora pe acest segment de activitate profesională întru dezvoltarea de mai departe a teoriei și practicii identificării grafoscopice cu luarea în considerare a factorilor ce influențează scrisul contemporanilor noștri.

Bibliografie

1. Alămoreanu S. Formarea grafică a persoanelor. În: *Legea și viața*, ianuarie, 2019, p.52-56.
2. Bercheșan V., Ruiu M. *Tratat de tehnică criminalistică*. București: Little Star, 2004.
3. Constantin R., Drăghici P., Ioniță M. *Expertizele mijloc de probă în procesul penal*. București: Editura Tehnică, 2000.
4. *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ediția a II-a. București: Univers enciclopedic, 1998.
5. *Dicționar de criminalistică*. Coord.: N. Dan, I. Angheliescu. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1984.
6. Doraș S. *Expertiza criminalistică – mijloc eficient de administrare a probelor, inclusiv în cauzele cu minorii*. În: *Expertiza judiciară în cauzele privind minorii*. Chișinău: IRP, 2005, p.35-36.
7. Drăghici C. și alții. *Tratat de tehnică criminalistică*. Craiova: Sitech, 2018.
8. Frățilă A., Pășescu Gh. *Expertiza criminalistică a scrisului și semnăturii de quantum redus*. București: Pro Universitaria, 2008.
9. Golubenco Gh., Costea M. *Considerații privind cercetarea scrisului și semnăturii în documentele prezentate la expertiză în copii*. În: *Legea și viața*. Nr.12, 2018, p.48-51.
10. Ionescu L. *Expertiza criminalistică a scrisului*. București: C.H.Beck, 2010.
11. *Metodica-tip de efectuare a expertizei judiciare grafoscopice (cod: MT-4.1.)*, adoptată la 10.04.2017 de către CMȘ al CNEJ de pe lângă MJ al R.Moldova.
12. Георгиев М. *Возможности судебных экспертиз: криминалистическое обеспечение*. Кишинэу: Типография Centrală, 2008.
13. Жижина М.В. *Судебно-почерковедческая экспертиза*. М.: Юрлитинформ, 2006.
14. Зинин А.М., Майлис Н.П. *Судебная экспертиза*. М.: Право и закон; Юрайт-издат, 2002.
15. Мерецкий Н.Е. и др. *Проведение судебных экспертиз: криминалистическое обеспечение*. М.: МПСИ, 2004.
16. Орлова В.Ф. *Судебно-почерковедческая диагностика*. М.: Юнити-Дана, 2006.
17. *Особенности исследования некоторых объектов традиционной криминалистической экспертизы*. Под ред. В.А.Снеткова. М.: ЭКЦ МВД России, 1993.
18. *Практическое руководство по производству судебных экспертиз для экспертов и специалистов*. Под ред. Т.В.Аверьяновой, В.Ф.Статкуса. М.: Юрайт, 2011.
19. Шляхов А.Р. *О предмете судебной экспертизы*. В: *Актуальные вопросы теории судебной экспертизы*. Сб. науч. трудов. №21. М.: ВНИИСЭ.

CZU: 343.152

CLASIFICAREA INCIDENTELOR CE APAR ÎN PROCEDURA DE EXECUTARE SILITĂ

Anatolie BĂNĂRESCU,
Master în drept, executor judecătoresc

În prezentul studiu sunt analizate clasificarea incidentelor ce apar în procedura de executare silită, iar incidentele procedurale sunt acele împrejurări sau evenimente ce intervin în cadrul procedurii de executare, care nu sunt însoțite de o complexitate de activități procesuale și care își reduc intervenția la o singură consecință juridică asupra procedurii de executare silită prin finalitatea sa juridică.

Cuvinte-cheie: *incident procedural, procedura de executare silită, executor judecătoresc, suspendarea procedurii, incidente simple, incidente complexe, incidente provizorii,, incidente definitive.*

CLASSIFICATION OF INCIDENTS WHICH APPEAR IN THE EXECUTIVE PROCEDURE

In the present study the classification of incidents occurring in the forced execution procedure is analyzed and procedural incidents are those circumstances or events that occur in the enforcement proceedings which are not accompanied by a complexity of procedural activities and which reduce their intervention with one consequence legal action on the forced execution procedure through its legal purpose.

Keywords: *procedural incident, forced execution procedure, bailiff, suspension of proceedings, simple incidents, complex incidents, temporary incidents, definitive incidents.*

Introducere. Pentru a aduce claritate asupra incidentelor ce apar în cadrul procedurii de executare silită și pentru a stabili dimensiunile juridice de extindere a acestora asupra activității execuționale, precum și pentru a identifica unele particularități de realizare, considerăm necesar de a cerceta variatele dificultăți ce apar în cadrul procedurii de executare în scopul de a le grupa după anumite criterii.

Incidentele ce pot fi întâlnite în cadrul procedurii de executare silită se deosebesc între ele după anumite particularități de realizare, care prin modul de extindere a efectelor lor asupra activităților execuționale ar alcătui obiectul unor investigații ce țin de: gruparea lor după anumite criterii ce derivă din consecințele juridice pe care acestea le produc asupra activităților execuționale; perioada de extindere a acestora asupra procedurii de executare; complexitatea efectelor și formalităților care vin să valideze anumite varietăți de incidente; legitimarea efectelor juridice etc.

Rezultate și discuții. Pentru a evidenția cele mai importante criterii de clasificare a incidentelor procedurale este necesar să efectuăm o analiză mai detaliată a diferitelor categorii de incidente și a modalităților de survenire a diferitelor împrejurări obiective sau subiective care prin efectele lor creează impedimente la intentarea sau derularea procedurii de executare silită.

Un loc important în dezvoltarea acestui subiect i se poate atribui identificării limitelor de extindere a consecințelor juridice ale fiecărui incident care, la rândul lor, sunt condiționate de diferite efecte juridice ale împrejurărilor obiective și subiective care survin în procedura de executare și care alcătuiesc conținutul acestor dificultăți, pe care legislația le omologhează în calitate de incidente procedurale ce pot să apară la etapa de executare silită a hotărârilor judecătorești în materie civilă.

Stabilirea limitelor de extindere a consecințelor juridice ale fiecărui incident asupra activității execuționale este necesară pentru a scoate în relief particularitățile de realizare a acestora, pentru a preveni unele prejudicii ce pot fi cauzate părților la procedura execuțională.

Chiar dacă în aparență această încercare de a clasifica incidentele procedurale după anumite criterii pare să aibă un caracter pur teoretic, însă, dacă încercăm să stabilim dimensiunile juridice de extindere a efectelor în activitatea execuțională, lesne observăm că ele depășesc aria analitică a acestei problematice, manifestându-se totodată și un interes practic. Ceea ce ar însemna că realizarea unui studiu axat pe clasificarea incidentelor întâlnite în cadrul procedurii de executare silită prezintă un dublu interes: teoretic și practic. Din punct de vedere teoretic, studiul ar veni să completeze doctrina națională cu un

subiect important; în plus, în el ar fi specificate aspectele metodologice ale diferitelor categorii de incidente. Interesul practic al acestei preocupări se justifică prin identificarea dimensiunilor juridice de extindere a fiecărei situații sau eveniment apărut în cadrul procedurii de executare silită cu aprecierea efectelor juridice pe care le produc acestea asupra unor activități execuționale sau asupra întregii proceduri de executare silită.

Pe lângă aceste aspecte, importanța practică a acestei investigații se mai atestă și prin analiza obscurităților legale ce creează unele dificultăți la realizarea diferitelor activități execuționale ce derivă din conținutul fiecărui incident, prin elaborarea unor soluții cu titlu de *lege ferenda* ce ar elimina inadvertențele care persistă în diferite prevederi legale ce vizează, direct sau tangențial, procedura de executare silită.

Luând în considerare faptul că orice incident care intervine în procedura de executare silită produce prin efectele sale anumite dificultăți în procesul de realizare a activităților procesuale, este evident că aceste împrejurări pot să apară atât până la intentarea procedurii de executare, cât și în procesul de derulare a acesteia.

Prin urmare, apreciind consecințele juridice pe care le pot produce anumite incidente asupra procedurii de executare silită, ținem să precizăm că unele dintre ele fac imposibilă însăși intentarea procedurii de executare, iar altele

duc la tergiversarea procedurii care, de regulă, se manifestă prin amânarea realizării unor activități execuționale sau prin suspendarea procedurii de executare, sau duc chiar la încetarea procedurii de executare.

În virtutea acestei constatări, menționăm că incidentele respective se deosebesc între ele în principal prin consecințele juridice pe care legiuitorul le validează diferitelor împrejurări ce afectează derularea procedurii de executare, iar prin finalitatea lor juridică acestea ar constitui cel mai important criteriu de clasificare a incidentelor procedurale.

În acest context este de remarcă faptul că la identificarea incidentelor procedurale la executarea silită legiuitorul intervine în două modalități: prin validarea împrejurărilor ce afectează executarea documentului executoriu, configurând în acest sens conținutul fiecărui incident, și prin omologarea legală a consecințelor juridice ale împrejurărilor ce împiedică derularea normală a procedurii de executare.

Prin urmare, criteriul de clasificare a incidentelor procedurale ale executării silite în funcție de consecințele juridice pe care acestea le produc asupra activităților execuționale reprezintă nucleul conceptual de identificare a fiecărui incident în parte, ceea ce ar însemna că consecințele juridice reprezintă substanța incidentelor procedurale care pot interveni în cadrul procedurii de executare silită a hotărârilor judecătorești.

În virtutea acestui criteriu de clasificare a incidentelor procedurale în funcție de efectele pe care acestea le produc asupra procedurii de executare silită, doctrina română recunoaște două categorii de incidente: a) incidente ce duc la neînceperea sau la încetarea executării silite și b) incidente ce duc la oprirea temporară a executării silite [2, p. 19].

Ajustând acest criteriu de clasificare a incidentelor procedurale la legislația națională, am putea susține că ele necesită a fi divizate în mai multe categorii, care ar putea figura sub următoarele denumiri: a) incidente ce duc la refuzul de intentare a procedurii de executare, b) incidente ce duc la amânarea unor activități procesuale, c) incidente ce duc la suspendarea procedurii de executare, d) împrejurări ce duc la încetarea procedurii de executare, e) incidente privind restabilirea drepturilor din procedura de executare.

Diversificarea incidentelor respective nu este axată numai pe validarea lor legală, ci mai este motivată și de particularitățile de realizare a acestora, de gradul de afectare a procedurii de executare, precum și de limitele de extindere a lor asupra activităților execuționale.

Menținând inerția conceptuală a acestui criteriu de clasificare a incidentelor procedurale ne-am asuma riscul să identificăm un criteriu suplimentar de divizare a incidentelor procedurale ale executării silite desprins din validarea legală a consecințelor juridice ce se extind asupra activităților execuționale. Prin urmare, în baza acestui criteriu am putea distinge două categorii de incidente procesuale, cum ar fi: 1) incidente procedurale perfecte care se identifică prin recunoașterea expresă a consecințelor juridice pe care le generează unele împrejurări ce fac imposibilă derularea în mod corespunzător a procedurii de executare și 2) incidente procedurale imperfecte, a căror esență derivă din unele împrejurări ce creează diferite impedimente la derularea procedurii de executare, dar cărora legiuitorul nu le-a recunoscut careva consecințe juridice ce ar îndreptăți executorul judecătoresc să dispună amânarea sau suspendarea procedurii de executare silită.

Dacă incidentele procedurale perfecte nu trezesc careva îndoieli privind modul de extindere a acestora asupra procedurii de executare, nu aceeași putem spune despre incidentele imperfecte, care prin esența lor cauzează unele dificultăți în ce privește modul de realizare în cadrul procedurii de executare silită. Însă, aceste impedimente de ordin procedural și formalism juridic până în prezent n-au reușit să fie înlăturate de către legiuitor prin validarea lor expresă.

Motivul care ne-a determinat să identificăm această categorie de incidente constă în validarea legală a împrejurărilor ce fac imposibilă derularea în continuare a procedurii de executare silită, întrucât dificultățile pe care le generează această categorie de incidente nu-i permit executorului judecătoresc să întreprindă careva activități procesuale ce țin de aducerea la îndeplinire a documentului executoriu.

Analizând diversitatea efectelor juridice pe care incidentele procedurale le produc asupra activităților execuționale, considerăm necesar de a fi instituit un

criteriu distinct de clasificare a acestora, axat pe varietatea consecințelor pe care le produc în cadrul procedurii, fiind delimitate în acest sens două categorii de incidente: *incidente simple* și *incidente complexe*.

Prin incidente procedurale simple înțelegem acele împrejurări sau evenimente ce intervin în cadrul procedurii de executare, care nu sunt însoțite de o complexitate de activități procesuale și care își reduc intervenția la o singură consecință juridică asupra procedurii de executare silită; prin finalitatea sa juridică, acesta ar constitui cel mai important criteriu de clasificare a incidentelor procedurale.

Incidentele procedurale complexe reprezintă acele circumstanțe care pot genera diferite efecte juridice asupra procedurii de executare silită, fiind însoțite totodată de două sau de mai multe activități procesuale. Sub acest aspect ținem să precizăm că la categoria incidentelor procedurale complexe poate fi atribuită suspendarea procedurii de executare silită pe motivul decesului debitorului, circumstanță ale cărei efecte juridice fac imposibilă derularea în continuare a procedurii de executare în lipsa debitorului. Însă, pe lângă efectul de suspendare a procedurii de executare pot apărea și alte împrejurări care duc la încetarea procedurii de executare.

Un alt criteriu de clasificare a incidentelor procedurale ce poate fi atribuit procedurii de executare silită care este recunoscut de unii autori români îl reprezintă durata de extindere a consecințelor juridice, delimitându-se în acest sens două categorii: *incidente provizorii* (temporare) și *incidente definitive* [2, p. 19].

Incidente procedurale provizorii sunt recunoscute acele împrejurări, situații sau evenimente ce survin în cadrul procedurii silite ale căror efecte juridice creează unele impedimente temporare în procesul de realizare a activităților execuționale. Dacă analizăm modul de extindere a împrejurărilor ce fac imposibilă derularea procedurii de executare, considerăm că precizările făcute de E. Cotoi referitor la motivarea acestei varietăți de incidente nu acoperă toate situațiile ce pot fi întâlnite în practica execuțională, deoarece, dacă vorbim despre incidentele temporare, atunci trebuie să ținem cont de faptul că numai amânarea se extinde asupra unor activități execuționale, pe când suspendarea obligatorie și facultativă sistează întreaga procedură de executare, ceea ce

nu permite executorilor judecătorești să realizeze careva activități procesuale.

În literatura de specialitate română această categorie de incidente mai figurează și sub denumirea de incidente temporare [2, p. 19], iar în doctrina postbelică această categorie de impedimente erau considerate prototipul tuturor incidentelor procedurale ce puteau să apară în cadrul procedurii de executare silită, fără să se facă unele precizări privind durata de întindere a efectelor juridice pe care le produce fiecare incident în parte [4, p. 84].

În sensul acestui criteriu de clasificare, E. Oprina și I. Gârbutu atribuie la categoria incidentelor provizorii amânarea realizării unor activități procesuale în cadrul procedurii de executare silită, care, de regulă, figurează sub denumirea de: amânarea executării unor acte procedurale, schimbarea modului și a ordinii de executare silită, suspendarea procedurii de executare silită etc. [3, p. 463].

Prin urmare, această categorie de incidente procedurale își extinde efectele juridice asupra unor activități procedurale sau chiar asupra întregii proceduri de executare, creând impedimente la realizarea pe o anumită perioadă de timp a diferitelor activități execuționale, iar după dispariția acestor circumstanțe procedura de executare va fi reluată cu condiția că nu vor surveni ulterior unele acte de dispoziție ce ar servi drept temei de încetare a procedurii de executare.

Sub acest aspect putem preciza că dacă în aparență incidentele procedurale ce fac parte din această categorie au un caracter provizoriu, totuși în practică pot interveni unele situații în care aceste incidente pe parcursul derulării se pot modifica din incidente provizorii în incidente definitive datorită unor acte de dispoziție ale participanților la proces (renunțarea la procedura de executare, încheierea contractului de tranzacție etc.) sau datorită unor circumstanțe care fac imposibilă continuarea procedurii de executare silită.

În virtutea acestei constatări, putem menționa că un incident provizoriu poate să-și modifice natura datorită unor circumstanțe sau activități volitive și să se transforme ulterior într-un incident definitiv. Cu titlu de ilustrare: potrivit doctrinei [2, p. 19], suspendarea procedurii de executare este considerată un incident provizoriu, care prin efectele sale întrerupe temporar derularea procedurii de executare, însă dacă procedura a fost suspendată pe motivul realizării

sucesiunii în drepturi procedurale ale creditorului, iar noul succesor în drepturi va renunța la procedura de executare, atunci executorul judecătoresc va dispune, în temeiul acestui renunț, încetarea procedurii de executare, după cum e specificat la art. 83 lit. g) CE RM.

Incidentele definitive reprezintă acele împrejurări sau evenimente ce pot să apară anterior momentului intentării procedurii de executare sau pe parcursul derulării acesteia; prin efectele lor juridice acestea duc la neînceperea procedurii de executare silită sau la încetarea acesteia. La această categorie de incidente pot fi atribuite neînceperea procedurii de executare silită datorită unor împrejurări ce derivă din acțiunile participanților la proces sau survenirea unor evenimente care fac imposibilă intentarea procedurii de executare, precum și împrejurările sau evenimentele care duc la încetarea procedurii de executare silită.

Pe lângă aceste criterii de clasificare a incidentelor procedurale, în literatura de specialitate română drept criteriu distinct de divizare a incidentelor procesuale mai este recunoscută divizarea acestora după natura lor, care prin esența sa juridică generează unele îndoieli ce țin de suportul conceptual al acestei divizări și de incompatibilitatea denumirii prin care se identifică aceste categorii de incidente [2, p. 20].

Potrivit acestui criteriu de clasificare, au fost recunoscute două categorii distincte de incidente procedurale: prima categorie include incidentele legate de procedura de executare silită, iar cea de a doua categorie include incidentele extraprocedurale.

Concluzii

Analizând dimensiunile juridice ale acestui criteriu de clasificare, precum și modul de realizare a lor, considerăm că sub aspect terminologic ele nu reflectă în mod corespunzător conținutul juridic al acestui criteriu de clasificare, iar denumirea fiecărei categorii de incidente se află într-un dezacord conceptual cu circumstanțele de fapt ce fac imposibilă realizarea activităților execuționale.

La categoria incidentelor legate de procedura de executare silită sunt atribuite acele împrejurări care apar în legătură cu competența organelor de executare, cu recuzarea, conexarea și intervenția altor persoane în procedura de executare, adică principala condiție de delimitare a acestor incidente este momentul survenirii împrejurărilor care pun în dificultate intentarea procedurii de executare.

Reieșind din conținutul acestei precizări doctrinare, s-ar prezuma că la această categorie de incidente s-ar atribui numai acele împrejurări care prin efectele lor fac imposibilă continuarea procedurii de executare datorită unor aspecte de funcționalitate și nu s-ar atribui acele incidente ce derivă din calitatea procesuală a părților, cum ar fi imposibilitatea realizării unor activități procedurale din cauza unei conduite necorespunzătoare a debitorului.

Ajustând acest criteriu de clasificare la câmpul legal național, considerăm că denumirea primei categorii de incidente legate de procedura de executare silită necesită a fi modificată în „incidente procedurale”, deoarece prin denumirea de incidente legate de procedura de executare silită se creează o incertitudine asupra identificării împrejurărilor obiective și subiective care ar alcătui conținutul acestor varietăți de incidente.

Sub acest aspect s-ar prezuma că la categoria incidentelor legate de procedura de executare s-ar atribui numai împrejurările care prin efectele lor juridice au o careva relevanță asupra activităților execuționale ce derivă dintr-o anumită procedură de executare silită, concretă.

Referitor la incidentele extraprocedurale, E. Cotoi consideră că acestea sunt împrejurări străine procedurii de executare silită, dar ale căror efecte juridice se produc asupra derulării acesteia. Cu titlu de ilustrare a acestei categorii de incidente extraprocedurale dânsa se referă la faptul intervenirii în cadrul procedurii de executare silită a unor activități execuționale ce țin de recuperarea creanțelor bugetare potrivit prevederilor Codului fiscal.

Referințe bibliografice

1. *Constituția Republicii Moldova*, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1.
2. Cotoi E. *Incidente în procedura de executare silită*. București: Universul Juridic, 2009. 318 p.
3. Codul de Executare al Republicii Moldova Publicat 05.11.2010 în Monitorul Oficial Nr. 214-220 art. Nr.:704
4. Comentariul Codului de Executare al Republicii Moldova. Cartea I. Executarea hotărârilor cu caracter civil. Chișinău: Ed. Bons Offices, SRL, 2010.302 p.
5. Oprina E., Gârbutu I. *Tratat teoretic și practic de executare silită*. Vol. I. *Teoria generală și procedurile execuționale*. București: Universul Juridic, 2013. 1807 p.
6. Porumb G. *Teoria generală a executării silite și unele proceduri speciale*. București: Editura Științifică, 1964. 680 p.

ASPECTE TEORETICE ȘI PRACTICE REFERITOARE LA INFRAȚIUNEA DE VIOL PREVĂZUTE ÎN LEGEA ROMÂNĂ

Andriana COTOROBAL,

absolventă a Facultății de Drept și Științe administrative, specializarea Drept, Universitatea „Ovidius” din Constanța, România absolventă masterat Științe penale, Universitatea „Ovidius” din Constanța, România studentă în anul al II-lea, Facultatea de litere, specializarea Jurnalism, Universitatea „Ovidius” din Constanța, România

Violența sexuală este cea mai gravă și influențabilă sub aspect negativ formă de atac fizic și moral asupra oricărei persoane. Violul ocupă primul loc printre infracțiunile privitoare la viața sexuală și trebuie privit ca infracțiunea caracteristică pentru acest grup de infracțiuni, el constituind cea mai gravă formă de încălcare a relațiilor sociale și a valorilor etico-morale a căror ocrotire constituie scopul incriminării și sancționării infracțiunilor privitoare la viața sexuală. Ținând cont de faptul că reușita unui om se datorează unui psihic sănătos, care este afectat irepresibil în urma săvârșirii unui viol, în articolul respectiv se va efectua o analiză detaliată a acestei infracțiuni de o gravitate sporită.

Cuvinte-cheie: *infracțiune, viol, violență sexuală, lege, incriminare, România.*

THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS REGARDING THE RAPE CRIME ENVISAGED IN THE ROMANIAN LAW

Andriana COTOROBAL,

graduate of the Faculty of Law and Administrative Sciences, major Law, „Ovidius” University of Constanța, Romania master graduate of Criminal Sciences, „Ovidius” University of Constanța, Romania second year student, Faculty of Letters, major Journalism, „Ovidius” University of Constanța, Romania

Sexual violence is the most serious and influenceable form, in negative terms, of physical and moral assault over any person. Rape occupies first place among the crimes regarding sexual life and must be regarded as the characteristic crime for this group of crimes, representing the most serious form of breach of social relations and ethical and moral values whose protection represents the purpose of incrimination and punishment of crimes concerning sexual life. Taking into consideration the fact that the success of any man is owed to a healthy psychic, which is irrepressibly affected following a rape, a detailed analysis of this crime of increased seriousness shall be performed in the concerned article.

Keywords: *crime, rape, sexual violence, law, incrimination, Romania.*

Introducere. Libertatea sexuală, este definită ca posibilitatea persoanei, indiferent de sex, de a lua hotărâri în domeniul vieții sexuale fără temerea că i s-ar putea produce vreun rău. Faptele de încălcare a libertății sexuale sau de exercitare abuzivă a acesteia sunt incluse într-o categorie distinctă de infracțiuni, în capitolul al VIII-lea din Noul Cod penal român.

În reglementarea Noului Cod penal român infracțiunea de viol este definită ca fiind raportul sexual, actul sexual oral sau anal cu o persoană, săvârșit prin constrângere, punere în imposibilitatea de a se apăra ori de a-și exprima voința sau profitând de această stare, legiuitorul incriminând infracțiunea cu închisoarea de la 3 la 10 ani și interzicerea exercitării unor drepturi. Prin urmare, cu prilejul noii codificări legiuitorul a simțit nevoia de a modifica definiția legală anterioară instituită de art. 197 din Vechiul Cod penal român care prevedea „săvârșirea infracțiunii prin act sexual, de orice natură, cu o persoană de sex di-

ferit sau de același sex”, astfel potrivit Noului Cod penal român „infracțiunea poate fi săvârșită prin raport sexual ori act sexual oral sau anal cu o persoană”.

Scopul studiului. Faptul că săvârșirea infracțiunii de viol se comite „prin constrângerea fizică sau punerea în imposibilitatea victimei de a se apăra ori de a-și exprima voința sau profitând de această stare”, vine cu scopul spre studierea detaliată a acestei teme, deoarece nimeni nu are dreptul de a efectua nici o acțiune sau alegere, asupra sau în numele cuiva, fără consimțământul acestuia.

Anume această idee a controversat autorul, venind spre finalul acestui demers științific cu propuneri „*de lege ferenda*”, care după părerea sa ar influența micșorarea ratei violurilor și ar diminua reaua credință a făptuitorilor.

Rezultate obținute și discuții.

1. Elemente de istoric ale infracțiunii de viol.

O istorie a violului nu s-a scris încă. Totul conduce însă spre ea. Statisticile

și procesele verbale actuale, referitoare la violențele sexuale, dau mai mult ca oricând o direcție a anchetei istorice. În vremea din urmă, plângerile s-au înmulțit brusc, iar condamnările, mai ales cele pentru agresiuni asupra copiilor, au devenit de șase ori mai numeroase în ultimii zece ani. În cele din urmă, încă de acum două secole se observă o bulversare referitoare la violența sexuală, Jacques-Louis Ménétra confirmând faptul, în special prin afirmația: „totul conduce spre o istorie a violului”. Tre-când de la o tăcere relativă la o expunere tumultoasă, violența sexuală ca niciodată este prezentă în anchetele poliției, în procesele verbale de audieri și în articolele din presă sau în opinia publică.

Istoria proceselor și a procedurilor arată și mai profund în ce măsură istoria violului nu s-ar putea limita la cea a violenței. Ea ne reamintește întrepătrunderea complexă dintre corp, privire, morală. De pildă rușinea încercată irepresibil de victimă ține de actul intim suportat, de imaginea ce i se dă, de po-

sibila sa publicitate. Ea e alimentată de tema opacă a murdăririi, a înjosirii prin contact: răul străbătând victima, pentru a o transforma în ochii celorlalți. E o rușine ce se diferențiază, inevitabil, o dată cu istoria: cu atât mai dureroasă, cu cât universul păcatului îi condamnă concomitent pe ambii actori; cu atât mai apăsătoare, cu cât rațiunea rămâne în mod perfid prizoniera certitudinii spontane a contactului degradant.

După Unirea din 1859 a Principatelor Române, în cadrul bogatei activități legislative desfășurate în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, s-a elaborat și „Codul penal român”, redactat în 1864 și pus în aplicare la 1 mai 1865, la scrierea căruia s-a avut în vedere Codul penal francez din 1810 și în oarecare măsură Codul penal prusian din 1851.

În Codul penal de la 1865, infracțiunile privitoare la viața sexuală se regăseau în titlul IV („crime și delictive contra particularilor”), la cap. I, secțiunea a V-a, intitulată „atentate în contra bunelor moravuri”. Fapta de viol era incriminată și denumită „atentat contra pudorii, cu violență” în art. 264, modificat prin *Legea din 17 februarie 1874*. Textul avea următorul conținut: „oricine va comite un atentat contra pudorii, îndeplinit sau cercat, cu violență, în contra unui individ bărbătesc sau femeiesc, se va pedepsi cu maximum închisorii, iar dacă crima s-a comis în contra persoanei unui copil mai mic de 15 ani împliniți, culpabilul se va pedepsi cu maximum reclusiunii”.

2. Elemente de drept comparat.

Franța. În Codul penal francez infracțiunea de viol este reglementată în Paragraful I, „Despre viol”. Art. 222-23 definește infracțiunea de viol ca „orice act de penetrare sexuală, de orice natură ar fi, comis asupra persoanei aproapelui prin violență, constrângere, amenințare sau surprindere constituie un viol. Violul se pedepsește cu cincisprezece ani „închisoare penală”. Art. 222-24, (Legea nr. 98-468 din 17 iunie 1998 art. 13 Monitorul Oficial din 18 iunie 1998), (Legea nr. 2003-239 din 18 martie 2003 art. 47 VIII Monitorul Oficial din 19 martie 2003), reglementează infracțiunea de viol că s-ar pedepsi cu douăzeci ani închisoare penală:

1. dacă a provocat o mutilare sau infirmitate permanentă; 2. dacă este comisă asupra unui minor de cincisprezece ani; 3. dacă este comisă asupra unei infirmități, unei deficiențe fizice sau psihice sau unei sarcini, este evidentă sau cunoscută de autor; 4. dacă este comisă de către un ascendent legitim, natural sau adoptiv, sau de orice altă persoană ce are

autoritate asupra victimei; 5. dacă este comisă de o persoană care abuzează de autoritatea pe care i-o conferă funcțiile sale; 6. dacă este comisă de mai multe persoane ce acționează în capacitate de autor sau complice; 7. dacă este comisă cu utilizarea sau amenințarea unei arme; 8. dacă victima a fost pusă în legătură cu autorul faptelor datorită utilizării, pentru difuzarea mesajelor cu destinația unui public nedeterminat, a unei rețele de telecomunicații; 9. dacă a fost comisă din cauza orientării sexuale a victimei.

Violul se pedepsește cu treizeci de ani închisoare penală dacă a provocat moartea victimei. Primele două aliniate din articolul 132-23 cu privire la perioada de cautiune se aplică infracțiunii prevăzute de acest articol, reglementează art. 222-25. Art. 222-26 incriminează violul cu închisoare penală pe viață dacă este precedat, însoțit sau urmat de torturi sau de acte de barbarie. Respectiv primele două aliniate din art. 132-23 cu privire la perioada de cautiune se aplică infracțiunii prevăzute de acest articol.

Republica Moldova. În Codul penal al Republicii Moldova infracțiunea de viol se găsește în Capitolul IV, art. 171, intitulat „Infracțiunile privind viața sexuală”. Infracțiunea de viol în Codul penal al Republicii Moldova este definită astfel: (1) Violul, adică raportul sexual săvârșit prin constrângere fizică sau psihică a persoanei sau profitând de imposibilitatea acesteia de a se apăra ori de a-și exprima voința, se pedepsește cu închisoare de la 3 la 5 ani. Se pedepsește cu închisoarea de la 5 la 12 ani violul: a) săvârșit de către o persoană care anterior a mai săvârșit un viol prevăzut la alin. (1); b) săvârșit cu bună-știință asupra unui minor; b¹) săvârșit cu bună-știință asupra unei femei gravide; b²) săvârșit asupra unui membru de familie; „[art.171 alin. (2), lit.b²) introdusă prin LP167 din 09.07.10, MO155-158 /03.09.10 art. 551], c) săvârșit de două sau mai multe persoane; varianta d) exclusă; e) însoțit de contaminarea intenționată cu o boală venetică; f) săvârșit cu deosebită cruzime, precum și din motive sadice, [art.171 alin. (2), lit. f) în redacția LP252 din 08.11.12, MO263-269 /21.12.12 art. 855], varianta g) exclusă. Variantele agravate ale infracțiunii de viol, art. 171, alin. (3), din Codul penal al Republicii Moldova, se sancționează cu pedeapsa închisorii de la 10 ani la 20 de ani sau cu detențiune pe viață, aceste variante fiind violul: a) persoanei care se află în grija, sub ocrotirea, protecția sau paza, la educarea sau tratamentul făptuitorului; b) unei persoane minore în vârstă de până la 14 ani; c) însoțit de contaminarea intenționată cu maladia

SIDA; d) care a cauzat din imprudență o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății; e) care a provocat din imprudență decesul victimei;

f) soldat cu alte urmări grave.

Infracțiunea de viol art. 171, din Codul penal al Republicii Moldova reflectă o majoră asemănare cu infracțiunea de viol, art. 218 din Codul penal român, întrucât legiuitorul Republicii Moldova s-a inspirat în mare parte din legislația României.

Spania. În Codul penal spaniol infracțiunea de viol este reglementată în Titlul VIII, „Infracțiuni împotriva libertății și indemnității sexuale”, Capitolul I intitulat „Agresiunile sexuale”, art. 178-179. Art. 178 Cod penal spaniol definește agresiunea sexuală „persoana care atentează la libertatea sexuală a altei persoane, prin violență sau intimidare, va fi pedepsită ca răspunzătoare de agresiune sexuală cu pedeapsa închisorii de la 1 la 4 ani”. Violul în Codul penal spaniol este reglementat în art. 179 „Când agresiunea sexuală constă în accesul carnal pe cale vaginală, anală sau bucală sau introducerea de membre corporale sau obiecte pe una din primele două căi, persoana responsabilă va fi pedepsită pentru viol cu pedeapsa închisorii de la 6 la 12 ani”.

1. Comportamentele anterioare vor fi pedepsite cu pedeapsa închisorii de la 4 la 10 ani pentru agresiunile prevăzute în art. 178 și de la 12 la 15 ani pentru cele prevăzute în art. 179, când concură una din următoarele circumstanțe: 1. când violența sau intimidarea exercitată îmbracă forme deosebit de degradante sau umilitoare; 2. când faptele sunt comise prin participarea a două sau mai multor persoane; 3. când victima este deosebit de vulnerabilă, datorită vârstei, bolii sau situației și, în orice caz, când aceasta este mai mică de 13 ani; 4. când, pentru înfăptuirea delictului, persoana responsabilă s-a prevalat de o relație de superioritate sau de rudenie, este ascendent, descendent sau frate natural sau prin adopție, sau prin afinitate cu victima; 5. când autorul face uz de obiecte periculoase, susceptibile de a provoca moartea sau una din vătămarile prevăzute în articolele 149 și 150 ale acestui Cod, fără a se aduce atingere pedepsei care s-ar putea aplica pentru moartea sau vătămarile cauzate.

2° Dacă concură două sau mai multe din circumstanțele anterioare, pedepsele prevăzute în acest articol se vor aplica în jumătatea lor superioară.

3. ANALIZA FACTORILOR PREEXISTENȚII AI INFRAȚIUNII DE VIOL.

Obiectul infracțiunii. Obiectul juridic special...

Obiectul juridic special al infracțiunii de viol îl constituie relațiile sociale care se referă la libertatea sexuală a oricărei persoane de a întreține relații sexuale după propria sa voință.

Faptele menționate lezează nu numai valori sociale importante ale persoanei, cum ar fi libertatea și inviolabilitatea sexuală, ci pot aduce atingere și altor valori sociale referitoare la persoană, cum ar fi: viața, integritatea corporală sau sănătatea victimei, care poate constitui obiect juridic secundar al infracțiunii.

Obiectul material.

Obiectul material al infracțiunii este reprezentat de corpul unei persoane asupra căreia se săvârșesc raporturi sexuale, acte cu caracter sexual oral sau anal. Aceste acțiuni comise asupra unui cadavru vor constitui infracțiunea de profanare de cadavre sau morminte (art. 383 Cod penal). Corpul unei persoane vii reprezintă obiectul material al infracțiunii de viol și este foarte important de specificat faptul dacă violul are loc asupra unei persoane decedate, aceasta va constitui infracțiunea de profanare de cadavre și nu infracțiunea de viol.

Mihail Udrouiu definește obiectul material al infracțiunii de viol ca fiind corpul persoanei în viață, iar în cazul în care o persoană întreține cu știință un act sexual cu o persoană decedată, se va reține săvârșirea infracțiunii de profanare de cadavre sau morminte (art. 383 Cod penal).

Subiectul activ. În sens juridic, infractorul este persoana care comite o faptă, care prezintă pericol social, săvârșită cu vinovăție și prevăzută de legea penală. Subiectul activ al acestei infracțiuni poate fi orice persoană, atât de sex masculin, cât și de sex feminin, care prin constrângere sau profitând de imposibilitatea victimei de a se apăra ori de a-și exprima voința, o supune unui raport sau act sexual oral sau anal.

Participația penală datorită modului de comitere este posibilă în toate formele sale – coautorat, instigare, complicitate.

Având în vedere că actul sexual de orice natură presupune o mare varietate de acțiuni prin care se poate realiza elementul material al laturii obiective, se consideră că, în formularea actuală, este posibilă săvârșirea de acte de natură sexuală concomitent de mai mulți autori, asupra aceleiași persoane, astfel coautoratul devenind posibil.

În ceea ce privește coautoratul, există opinii controversate. După o primă opinie, actul sexual de orice natură, care definește elementul material al laturii obiective a infracțiunii de viol, în

actuala reglementare, este și rămâne și el în felul în care a fost conceput un act unic care respectiv nu poate fi săvârșit de mai multe persoane împreună în calitate de coautori.

După prima opinie se relatează faptul că fiecare act sexual, indiferent de natura acestuia – heterosexual sau homosexual (homosexualitate anală activă), prin însuși specificul lui, este unic, astfel încât exclude săvârșirea lui de către doi autori. Astfel se precizează faptul că săvârșirea concomitentă de două sau mai multe persoane a unor acte sexuale – heterosexuale sau homosexuale – nu determină calitatea de coautori ai acestora, fiecare dintre ei săvârșind individual, în persoana proprie, respectiv ca autor, actul sexual.

Subiectul pasiv. Victima este persoana împotriva căreia sau a intereselor căreia se săvârșește infracțiunea. Subiectul pasiv al infracțiunii de viol poate fi orice persoană indiferent de sex ori de vârsta acesteia. Victima infracțiunii de viol, atât în cazul în care are același sex cu agresorul, cât și atunci când este de sex diferit, poate fi obligată fie să suporte actul sexual ori raportul sexual din partea făptuitorului, fie să îndeplinească ea însăși actul sexual, sub constrângere, asupra acestuia.

Dacă victima nu avea 16 ani împliniți la data săvârșirii faptei, făptuitorul va răspunde penal pentru forma agravată a violului. Calitatea de rudă în linie directă, frate ori soră cu făptuitorul atrage răspunderea penală pentru forma agravată a violului. Subiect pasiv al infracțiunii de viol poate fi și soția făptuitorului, deoarece nu se poate reține că aceasta ar fi exprimat un consimțământ *sine die* asupra actelor sexuale din timpul mariajului. Dacă s-ar accepta acest punct de vedere, am fi în prezența unei cedări necondiționate a libertății sexuale a femeii măritate, deși, în realitate, aceasta se bucură la rândul ei de un drept absolut de a dispune liber de propriul corp, astfel soția făptuitorului este subiect al infracțiunii de viol. Existența unor relații personale anterioare între victimă și făptuitor nu exclude comiterea infracțiunii de viol (de pildă, existența unei relații de prietenie, concubinaj ori chiar și ipoteza în care victima întreținuse anterior acte sexuale consimțite cu făptuitorul), efectiv pluralitatea de subiecți pasivi atrage reținerea pluralității de infracțiuni. Respectiv, se deduce faptul că subiect pasiv al infracțiunii de viol poate fi orice persoană, atât de sex feminin, cât și de sex masculin.

Nu are relevanță dacă subiectul pasiv a mai avut vreo relație sexuală cu făptuitorul sau nu ori cu altă persoană.

Precum am relatat și anterior, subiect pasiv este chiar și soțul făptuitorului, în modalitatea în care acesta îl constrânge pentru a întreține o relație sexuală.

4. CONȚINUTUL CONSTITUTIV

AL INFRAȚIUNII DE VIOL.

Latura obiectivă. Elementul material. Elementul material al infracțiunii de viol constă într-o acțiune care poate fi sub formă de raport sexual, act sexual, oral sau anal cu o persoană de sex diferit sau de același sex.

Legea are în vedere în respectiva relatare atât raportul sexual normal între două persoane de sex opus, cât și orice altă acțiune de satisfacere a nevoilor sexuale cu o altă persoană, indiferent de sexul acesteia. Prin raport sexual, susceptibil să constituie elementul material al infracțiunii de viol, legea înțelege acea conjuncție a sexelor în care organul bărbătesc, care realizează procreația, pătrunde în organul corespunzător al părții feminine, chiar dacă actul nu a continuat până la finalizarea condițiilor în care se poate realiza procreația. Noul Cod penal a reglementat infracțiunea de viol pornind de la ideea de act de penetrare, astfel încât în conținutul acestei infracțiuni se va include:

a) raportul sexual: adică actul de conjuncție a organului sexual masculin cu cel feminin;

b) actul sexual oral, respectiv actul sexual anal, indiferent dacă acestea sunt între persoane de același sex (acte sexuale homosexuale) sau între persoane de sex diferit (acte sexuale heterosexuale);

c) actele de penetrare vaginală sau anală indiferent de modalitatea în care acestea sunt realizate (de pildă, prin introducerea în vagin, respectiv în anus de obiecte, degete, prin obligarea victimei să întrețină un act sexual cu un animal etc.); nu prezintă importanță dacă actele de penetrare vaginală sau anală au fost comise de făptuitor, de făptuitor prin intermediul unui animal, sau dacă acesta a obligat victima să procedeze în acest sens.

Urmarea imediată. Urmarea imediată a infracțiunii de viol constă în încălcarea libertății victimei de a decide cu privire la întreținerea unui act sexual. Respectiv ca urmare a folosirii mijloacelor enumerate anterior, prin care se comite infracțiunea de viol, trebuie să se producă o încălcare a inviolabilității sexuale a persoanei. Infracțiunea de viol mai poate avea și alte urmări (în unele variante agravate) constând în vătămarea gravă a integrității sau a sănătății ori moartea victimei.

Trebuie evidențiat că aceste urmări vor atrage un tratament agravat al făptuitorului, dar ele nu condiționează

existența faptei de viol. Varianta agravată prevăzută în alin. (3) lit. e) (fapta a avut ca urmare vătămarea corporală) constă în aceea că sunt lezate, pe lângă relațiile sociale referitoare la libertatea și inviolabilitatea sexuală a persoanei de sex diferit sau de același sex, și relațiile sociale privind dreptul persoanei la integritatea corporală sau sănătatea. Ne aflăm în situația acestei agravante atunci când s-a produs vreuna dintre urmările prevăzute în art. 194 Cod penal, ca urmare a violențelor exercitate asupra victimei în scopul constrângerii la un act sexual ori ca urmare a brutalității actului sexual.

Legătura de cauzalitate. Legătura de cauzalitate rezultă, în principiu, din materialitatea faptei (ex re); la variantele agravate comise cu preterintenție trebuie dovedită legătura de cauzalitate [art. 218 alin. (3) lit. e) și alin. (4) NCP]. Între acțiunea inculpatului și urmarea imediată trebuie să existe o legătură de cauzalitate, care va fi demonstrată în fiecare caz individual.

Evident că legătura de cauzalitate dintre acțiunea incriminată și urmarea imediată rezultă din însăși materialitatea faptei (ex re). În situația în care făptuitorul urmează să răspundă pentru comiterea infracțiunii de viol în variante agravate (s-a produs vătămarea corporală ori moartea acesteia), va fi necesar să se stabilească existența legăturii de cauzalitate între activitatea incriminată și rezultatul final.

Latura subiectivă. Elementul subiectiv. Infracțiunea de viol se săvârșește, sub aspectul elementului subiectiv cu intenție directă. Autorul infracțiunii de viol are reprezentarea că prin acțiunea sa va avea loc un act sexual de orice natură cu o persoană de sex diferit sau de același sex, prin constrângerea victimei sau punerea acesteia în imposibilitatea de a se apăra ori de a-și exprima voința ori profitând de această stare și urmărește (dorește) acest rezultat.

Cât despre violul comis asupra unei victime în imposibilitatea de a se apăra ori de a-și exprima voința, făptuitorul trebuie să cunoască starea victimei de neputință, eroarea asupra acestei împrejurări înlăturând incidența legii penale. Alexandru Boroș afirmă faptul că în literatura de specialitate, legat de forma de vinovăție, în cazul violului s-a susținut că această infracțiune poate fi comisă și cu intenție indirectă. În cazul formelor de la alin. (3) lit. e) și alin. (4) forma de vinovăție este preterintenția. În opinia lui Mihail Udroi, infracțiunea de viol se săvârșește cu intenție directă, nespecificând posibilitatea comiterii

infracțiunii de viol sub aspectul elementului subiectiv cu intenție indirectă.

În cele din urmă se evidențiază faptul că există păreri împărțite referitoare la elementul subiectiv al laturii subiective, acestea variind de la un autor la altul, unii autori susținând că infracțiunea de viol se comite doar cu intenție directă, în timp ce alții susțin că se poate comite atât cu intenție directă, cât și indirectă.

Mobilul și scopul. În cazul modalității simple a infracțiunii de viol legea nu cere ca făptuitorul să urmărească prin săvârșirea faptei realizarea unui anumit scop. Dacă s-a urmărit comiterea faptei în scopul producerii de materiale pornografice, respectiva faptă va constitui o modalitate agravată a violului [art. 218 alin. (3) lit. d) C. pen.].

Materialele pornografice nu au o definiție clară în legislația în vigoare, drept pentru care se folosește definiția din Legea nr. 196/2003 pentru prevenirea și combaterea pornografiei, care definește pornografia ca fiind „actele cu caracter obscen, precum și materialele care reproduc sau difuzează asemenea acte”. În continuare, materialele cu caracter obscen sunt definite ca fiind „obiecte, gravuri, fotografii, holograme, desene, scrieri, imprimate, embleme, publicații, filme, înregistrări video și audio, spoturi publicitare, programe și aplicații informatice, piese muzicale, precum și orice alte forme de exprimare care prezintă explicit sau sugerează o activitate sexuală”. Din cele două definiții combinate se concluzionează faptul că materialele cu caracter obscen, în sensul Legii nr. 196/2003, constituie materiale pornografice în sensul prevederilor art. 218 C. pen. Dacă scopul pentru care se realizează violul se realizează, în sensul că materialele pornografice sunt astfel produse, se va reține în concurs și infracțiunea de pornografie infantilă prevăzută în art. 374 C. pen.

Dacă făptuitorul a comis fapta determinat de un anumit mobil (de exemplu, gelozie, răzbunare), această împrejurare va fi avută în vedere la individualizarea judiciară a pedepsei. Respectiv deducem faptul că nu interesează la forma tip sau asimilată mobilul sau scopul cu care a fost săvârșită activitatea infracțională; acestea pot fi avute în vedere de instanță la individualizarea pedepsei.

Tentativa. Tentativa infracțiunii de viol este posibilă numai în forma imperfectă și incriminată; deși violul este o infracțiune de rezultat, nu este

posibilă tentativa perfectă; astfel nu se va reține săvârșirea unei tentative la infracțiunea de viol atunci când făptuitorul ia hotărârea de a întreține un raport sexual cu victima, dar la opunerea acesteia renunță la continuarea actelor infracționale.

Actele preparatorii sunt posibile, dar nu sunt incriminate; ele pot constitui acte de complicitate anterioară sau pot intra în conținutul tentativei. În ipoteza în care se reține că faptele concrete comise nu relevă existența unei tentative la viol, organele judiciare trebuie să verifice și dacă acestea nu constituie o faptă tipică de agresiune sexuală. Există tentativa de viol în situația în care autorul a folosit constrângerea (amenințarea ori alte violențe) împotriva victimei pentru a o determina la acte sexuale de orice natură ori a profitat de starea de neputință a victimei de a se apăra ori de a-și exprima voința, pentru a întreține acte sexuale, dar acestea nu s-au putut realiza din motive independente de voința făptuitorului. Nu există tentativa de viol pedepsibilă în cazul în care făptuitorul, după folosirea violențelor sau amenințărilor, a renunțat de bunăvoie la realizarea actului sexual, dar în acest caz făptuitorul va fi pedepsit pentru actele de violență sau amenințare, în măsura în care condițiile de incriminare sunt îndeplinite. Există însă tentativa când făptuitorul a început executarea actelor de constrângere, dar, datorită unei împrejurări independente de voința sa, actul sexual nu a avut loc.

În cazul constrângerii fizice, vor constitui acte de tentativa: imobilizarea victimei, ruperea hainelor trântirea la pământ, aplicarea de lovituri etc., adică orice act de constrângere fizică prin care se urmărește paralizarea rezistenței fizice a victimei și punerea ei în imposibilitatea de a cere ajutor. Iar în cazul constrângerii morale, vor constitui acte de executare amenințarea cu moartea sau cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății ori cu darea în vileag a unei fapte compromițătoare etc., comisă astfel încât să provoace victimei o stare de temere care să îi paralizeze voința și care să-i creeze convingerea că pericolul cu care este amenințată nu ar putea fi înlăturat fără riscuri pentru ea sau alte persoane decât prin cedare în fața făptuitorului.

Este posibilă desistarea drept cauză de nepedepsire a tentativei; însă nu se va reține existența desistării atunci când violul nu s-a putut produce din pricina unei deficiențe și incapacități fizice momentane a făptuitorului. În principiu, în situația în care infracțiunea de viol nu se consumă rămânând în faza

tentativei, lipsirea ilegală de libertate își redobândește caracterul autonom, urmând a fi reținută în concurs cu tentativa la viol; ca excepție, în ipoteza în care imediat după exercitarea unui act de violență sau constrângere se încearcă comiterea unui viol care din orice motive nu se consumă se va reține că lipsirea de libertate este totuși absorbită în viol [de pildă, în cazul în care infractorul împinge victima într-un loc fără vizibilitate (de exemplu, într-un gang) și imediat încearcă să întrețină prin constrângere un act sexual oral cu aceasta fără a reuși, se va reține numai comiterea unei tentative la infracțiunea de viol]. Tentativa violului intră în concurs cu infracțiunea de vătămare corporală sau cu infracțiunea de omor, dacă prin violențele exercitate asupra victimei în scopul de a avea un act sexual cu ea – act pe care nu a reușit să-l realizeze – făptuitorul i-a produs acesteia o vătămare corporală gravă sau moartea, rezultat pe care rezultă că l-a dorit sau acceptat.

Consumarea și epuizarea. Infracțiunea de viol se consumă în acel moment în care, ca urmare a acțiunii de constrângere exercitate de făptuitor sau datorită aflării victimei în imposibilitatea de a se apăra sau de a-și exprima voința, s-a produs actul sexual, mai exact în momentul în care se produce încălcarea inviolabilității și libertății sexuale a persoanei de sex diferit sau de același sex prin actul de penetrare sexuală.

În cazul în care făptuitorul realizează cu victima mai multe raporturi sexuale sau acte sexuale, atunci infracțiunea de viol va îmbrăca forma continuată, fiind incidente dispozițiile art. 35 alin. (1) și art. 36 alin. (1) C. penal, cu condiția ca acestea să aibă loc la diferite intervale de timp și cu aceeași rezoluție delictuală. În cele din urmă constatate, săvârșirea infracțiunii de viol poate avea ca rezultat nu numai o stare, ci și o vătămare. Acest rezultat apare, de regulă, odată cu consumarea infracțiunii, dar poate să apară și ulterior momentului consumptiv, care se poate agrava în timp (de exemplu, o vătămare corporală care poate să se agraveze și să conducă în timp la decesul victimei). În această situație, se va avea în vedere dacă nu a intervenit prescripția, nu numai momentul consumării, ci și cel al epuizării rezultatului, deoarece numai în acest moment gravitatea faptei poate fi apreciată în ansamblu. Ca urmare, vor fi aplicabile și prevederile art. 37 C. penal privind recalcularea pedepsei pentru infracțiunea complexă dacă agravarea se produce

după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare pentru viol. Tot astfel, dacă infracțiunea de viol se desfășoară în formă continuată, momentul epuizării va fi acela al comiterii ultimului act de viol. În cazul în care urmările violului se amplifică după momentul săvârșirii, infracțiunea are caracter progresiv și se va epuiza la data producerii rezultatului mai grav.

Formele agravate. Prima modalitate agravată prevăzută în [art. 218 alin. (3) lit. a) NCP], constă în faptul că *victima se află în ocrotirea, îngrijirea, educarea, paza sau tratamentul făptuitorului.*

Violul în acest caz constituie o faptă mult mai gravă, deoarece este săvârșit de o persoană care se află într-o situație specială în raport cu victima, și anume are o anumită calitate față de aceasta (părinte, tutore, profesor, medic curant sau gardian etc.) care îi oferă posibilitatea să preseze psihologic asupra victimei pentru a o determina la un act sexual. Astfel de fapte reprezintă un deosebit pericol și pentru că sunt săvârșite chiar de către cel care, în virtutea funcției, profesiei ori a altor calități, avea obligația de a îngriji, educa, ocroti, păzi sau trata medical victima (spre exemplu, inculpatul a violat pe fiica din altă căsătorie a soției sale, cu care locuia împreună și era îngrijită de ei), ceea ce reprezintă o încălcare destul de gravă a obligațiilor care revin făptuitorului.

Una dintre modalitățile sub care se pot prezenta raporturile dintre făptuitor și victimă este ca *victima să se afle în îngrijirea făptuitorului.* Are obligația de îngrijire persoana care, în virtutea funcției sau calității pe care o îndeplinește în baza unui contract de muncă (de exemplu, personalul de îngrijire din spitale, sanatorii, așezăminte sociale, clinici de investigații etc.) sau în temeiul unui contract de prestări de servicii (baby-sitter, guvernantă etc.) ori în baza relațiilor de rudenie, are îndatorirea legală, contractuală sau morală de a îngriji victima. Pentru reținerea acestei circumstanțe agravante nu interesează izvorul raportului în temeiul căruia făptuitorul avea față de victimă obligația de îngrijire și nici durata acestui raport.

De exemplu, în practica judiciară, s-a considerat că agravanta operează în cazul violării fiicei dintr-o altă căsătorie a soției făptuitorului, care locuia în domiciliul comun și se afla în îngrijirea lor. Este necesar însă ca victima să se afle efectiv în îngrijirea făptuitorului, să locuiască împreună cu acesta. Această modalitate agravată este destul

de gravă, deoarece victima aflându-se fie sub educarea, ocrotirea, îngrijirea sau tratamentul celui care a comis violul asupra sa, reprezintă o afectare gravă emoțională suferită de victimă.

Violul comis asupra unei persoane, care de fapt se află sub ocrotire sau educare, denotă faptul unei majore afecțiuni emoționale asupra victimei, aceasta fiind instruită emoțional spre o constantă siguranță, neașteptându-se la o bulversare emoțională și fizică ce vine din partea celui care de fapt are calitatea de a o îngriji sau ocroti. Comiterea infracțiunii de viol de către o persoană ce are această calitate se include în variantele agravate, anume datorită faptului că menirea acesteia este de a îngriji sau ocroti victima, iar reacționarea acesteia în sensul comiterii unui viol, este destul de gravă, având loc încălcarea atribuțiilor ce-i revineau drept persoană responsabilă, dar mai ales încălcarea libertății sexuale a victimei, persoană ce se află sub ocrotirea sa.

O altă modalitate sub care se pot prezenta raporturile dintre făptuitor și victimă o constituie *aflarea victimei sub ocrotirea făptuitorului.* Această agravantă există atunci când făptuitorul are calitatea de tutore sau curator al victimei și, având o atare autoritate morală asupra victimei, abuzează de încrederea firească pe care o manifestă victima. În doctrină s-a apreciat că agravanta există și în cazul în care făptuitorul și-a asumat doar în fapt sarcina de a ocroti și a îngriji victima, fără a fi necesară instituirea în mod legal a tutelii sau curatele. Respectiva agravantă se prezintă sub o majoră gravitate, în deosebi dacă făptuitorul și-a asumat ocrotirea victimei doar în fapt. Prin asumarea acestuia doar în fapt de a avea în grijă victima și a o ocroti, aceasta aflându-se sub tutela sa, iar făptuitorul comițând un raport sexual prin constrângere, reprezintă o agravantă de o gravitate sporită, care se va sancționa cu pedeapsa cuvenită.

Victima să se afle sub influența educatorului, la fel reprezintă o modalitate sub care se prezintă raporturile dintre făptuitor și victimă. Această agravantă presupune ca făptuitorul să aibă obligația de educare a victimei, fie în temeiul funcției, fie în baza unei convenții de a desfășura o muncă educativă cu privire la victima asupra căreia a săvârșit raportul sexual ori actul sexual sau alt act de penetrare vaginală sau anală împotriva voinței acesteia. În această categorie intră personalul didactic și pedagogic din orice instituție de învățământ de stat sau particulară,

din școlile de arte și meserii, precum și persoanele angajate de particulari pentru educarea și instruirea copiilor, pentru lecții sau meditații.

Tot o modalitate sub care se prezintă raporturile dintre făptuitor și victimă este ca *victimă să se afle sub paza făptuitorului*. Această agravantă se verifică atunci când făptuitorul face parte din cadrul personalului de pază și de supraveghere a persoanelor deținute sau arestate preventiv ori internate în instituții de reeducare. Raporturi dintre făptuitor și victimă se constituie și atunci când *victimă se află în tratamentul făptuitorului*. În acest caz există raporturi și obligații speciale ale personalului medical, care, în virtutea îndatoririlor de serviciu ori prin profesia lor (medici, personal sanitar curant), trebuie să le respecte în ceea ce privește tratamentul medical, fie în cadrul cabinetelor medicale individuale, fie în instituții medico-sanitare (de stat sau private), fie la domiciliu. Făptuitorul va răspunde pentru viol în formă agravată indiferent de contribuția pe care a avut-o la săvârșirea faptei – autor, coautor, instigator sau complice. Raporturile dintre făptuitor și victimă constituie o circumstanță personală care nu se răsfrânge asupra celorlalți participanți.

A doua modalitate agravată a infracțiunii, constă în *violul comis asupra unei rude în linie directă, frate sau soră* [art. 218 alin. (3) lit. b) NCP]. Reprezintă o variantă agravată atât a formei tip ori a formei asimilate. Violul trebuie săvârșit față de o rudă în linie directă ascendentă sau descendentă (de pildă, violul comis de bunic asupra unui nepot, de tată asupra fiicei etc.) sau de către frate asupra surorii, de soră asupra fratelui, ori între frați, respectiv între surori; așadar, nu în toate cazurile în care violul se comite asupra unui membru de familie se va reține varianta agravată a infracțiunii (de pildă, în ipoteza în care victima este soția violatorului).

Noul Cod penal se depărtează astfel de jurisprudența anterioară (recursul în interesul legii nr. 2/2005) consacrand *absorbția infracțiunii de incest în cea de viol în varianta agravată dacă violul constă într-un raport sexual între rude în linie directă sau dacă acesta constă între frați și surori*. Potrivit Noului Cod penal, violul comis asupra soțului sau între verii primari va constitui infracțiunea de viol în forma tip sau asimilată (dacă nu se reține o altă variantă agravată a violului). Nu are importanță dacă gradul de rudenie în linie directă este stabilit în cadrul unei relații legitime (din căsătorie) sau din

cadrul unor relații din afara căsătoriei. De asemenea, agravanta va fi reținută și în cazul rudeniei în linie directă izvorâtă din adopție. Va fi însă necesar ca făptuitorul să fi cunoscut calitatea de rudă în linie directă, frate ori soră a victimei. Se consideră agravantă dacă tatăl biologic al victimei este făptuitor, chiar dacă acesta nu a recunoscut paternitatea, însă există o hotărâre judecătorească de stabilire a paternității.

A treia modalitate agravată a violului o constituie vârsta victimei, și anume *violul comis asupra unei victime care nu a împlinit vârsta de 16 ani* [art. 218 alin. (3) lit. c) NCP], iar făptuitorul să fi cunoscut această împrejurare. Agravanta are în vedere efectul deosebit de nociv asupra dezvoltării psiho-active ulterioare a victimei. În reglementarea anterioară, agravanta opera dacă victima nu avea vârsta de 15 ani împliniți. Eroarea de fapt cu privire la vârsta victimei atrage răspunderea penală pentru forma simplă a infracțiunii. Eventualele îndoieli cu privire la vârsta victimei nu înlătură incidența agravantei. Incertitudinea cu privire la vârsta victimei, urmată de săvârșirea faptei, își găsește expresia pe planul formelor vinovăției, intenția indirectă fiind suficientă pentru existența circumstanței agravante.

Săvârșirea violului asupra unei persoane care nu a împlinit vârsta de 16 ani este o circumstanță reală. Dacă violul a fost comis în participație, această circumstanță se răsfrânge asupra participanților care au cunoscut-o sau au prevăzut-o [art. 50 alin. (2)]. Dacă victima raportului sexual este o rudă în linie directă ori făpta se comite între frați și surori efectiv se va reține și varianta agravată prevăzută de art. 218 alin. (3) lit. b) NCP, în care este absorbit incestul. În cele din urmă, există viol agravat dacă victima avea vârsta de 9 ani, chiar dacă nu s-a folosit violență; în acest caz nu se poate presupune că victima și-a exprimat în mod liber voința consimțind la raport sexual. În cazul în care inculpatul a săvârșit infracțiunea de viol asupra victimei care nu a împlinit vârsta de 15 ani, pe care o cunoștea și ale cărei trăsături somatice erau cele normale pentru un copil de 15 ani, nu sunt incidente dispozițiile referitoare la eroarea de fapt secundară. Actul sexual, rămas în forma tentativei, săvârșit prin constrângerea victimei care nu a împlinit vârsta de 15 ani, urmat de comiterea unui al doilea act sexual consumat, prin constrângerea aceleiași victime și în realizarea aceleiași rezoluții infracționale, constituie infracțiunea de viol în formă continuată.

În cazul în care, în scopul săvârșirii

infracțiunii de viol, victima minoră a fost lipsită de libertate de mai multe persoane împreună, fiind supusă unor suferințe pe durata lipirii de libertate, prin exercitarea unor acte de violență fizică repetate, sunt întrunite și elementele constitutive ale infracțiunii de lipsire de libertate în mod ilegal aflată în concurs cu infracțiunea de viol. *Violul comis în scopul producerii de materiale pornografice* [art. 218 alin. (3) lit. d) NCP] reprezintă a patra agravantă a infracțiunii, atât a formei tip cât și a formei asimilate. Gravitatea acestei fapte reiese din aceea că raportul sexual, actul sexual oral sau anal se săvârșește în scopul producerii de materiale pornografice, dar pentru realizarea acestui scop s-a folosit constrângerea. Pentru realizarea agravantei este necesar ca făptuitorul să urmărească prin săvârșirea violului producerea de materiale pornografice. Prin pornografie se înțelege actele cu caracter obscen, precum și materialele care reproduc sau difuzează asemenea acte. Actele cu caracter obscen sunt gesturi săvârșite în grup, imagini, sunete ori cuvinte care, prin semnificația lor, sugerează actul sexual. Materialele cu caracter obscen sunt obiecte, gravuri, fotografii, holograme, desene, scrieri, imprimate, embleme, publicații, filme, înregistrări video, audio, spoturi publicitare, programe și aplicații informatice piese muzicale, precum și orice altă formă de exprimare care prezintă explicit ori sugerează o activitate sexuală. Această circumstanță are un caracter real și se va răsfrânge asupra participanților în măsura în care au cunoscut-o sau au prevăzut-o. Dacă, de exemplu, complicele pune la dispoziția autorului aparatamentul în vederea realizării violului și a montat camere video pentru a filma raportul sexual sau actul sexual și a realizat astfel un material pornografic, autorul violului va răspunde penal pentru forma simplă a infracțiunii dacă nu a cunoscut împrejurarea că raportul sexual, actul sexual oral sau anal ori actul de penetrare vaginală sau anală este filmat ori dacă a aflat acest aspect ulterior consumării violului. Nu prezintă importanță dacă materialele pornografice au fost sau nu realizate efectiv, difuzate, expuse etc., ci, este necesar ca în momentul săvârșirii violului făptuitorul să urmărească acest lucru.

O altă agravantă a violului constă în urmarea produsă de făptuitor asupra sănătății sau a integrității corporale a victimei – *vătămarea corporală* [art. 218 alin. (3) lit. e) NCP]. Pentru existența acestei agravante este necesar ca în urma violului să se fi produs

preterintenționat una dintre urmările prevăzute de art. 193 alin. (1) NCP, respectiv o infirmitate, leziuni traumatiche sau afectarea sănătății unei persoane, care au necesitat, pentru vindecare, mai mult de 90 de zile de îngrijiri medicale; un prejudiciu estetic grav și permanent; avortul; punerea în primejdie a vieții persoanei; prin urmare, vătămarea corporală este absorbită în această variantă agravată a violului. Dacă însă, făptuitorul a acționat cu intenția de a provoca victimei o infirmitate, leziuni traumatiche sau afectarea sănătății unei persoane, care au necesitat, pentru vindecare, mai mult de 90 de zile de îngrijiri medicale, un prejudiciu estetic grav și permanent, se va reține concursul dintre viol în forma tip sau asimilată (dacă nu se reține vreo altă variantă agravată) și vătămarea corporală prevăzută de art. 194 alin. (2) NCP.

Fapta inculpatului de a încerca să violeze victima și, în urma avertizării de către aceasta că va sări pe fereastră de la etajul al II-lea al imobilului, de a continua amenințările pentru a o constrânge la raport sexual, urmată de ieșirea victimei pe fereastră și căderea ei cu consecința unor grave vătămări corporale, constituie tentativă la infracțiunile de omor și viol, aflate în concurs, iar nu tentativă la infracțiunea de viol în formă agravată care a avut ca urmare vătămarea corporală a victimei. Astfel, se impune concluzia că inculpatul a prevăzut posibilitatea morții victimei și a acceptat acest rezultat, acționând, deci, cu intenție indirectă de a ucide, iar nu cu intenție de viol depășită de rezultat, ca urmare a culpei inculpatului.

Violul este agravat și atunci când *a fost comis de două sau mai multe persoane împreună* [art. 218 alin. (3) lit. f) NCP], respectiv pentru existența acestei agravante este necesar ca făptuitorii să fie coautori, autori succesivi ai faptei sau complici concomitenți. Nu este necesar pentru reținerea acestei variante agravate ca toți participanții să fi întreținut un raport sexual/act sexual oral sau anal/acte de penetrare vaginală sau anale cu victima violului.

Nu se va reține coautoratul dacă o persoană imobilizează victima, iar alta o violează, primul va fi complice la forma agravată, iar cel de-al doilea va fi autor la forma agravată; dacă ambele persoane violează victima, fiecare ajutându-l pe celălalt prin imobilizarea victimei, se va reține în sarcina fiecăruia numai săvârșirea infracțiunii de viol în calitate de autor la forma agravată; iar dacă două persoane violează, succesiv, victima, ambii vor fi autori, iar

nu coautori. Circumstanța agravată legală a săvârșirii faptei de trei sau mai multe persoane împreună nu se poate reține în cazul prevederii art. 77 lit. a) NCP, însă poate fi reținută cea prevăzută de art. 77 lit. d) NCP atunci când la săvârșirea infracțiunii a participat și un minor. Este circumstanța reală, care se răsfrânge asupra instigatorilor și complicilor anteriori, în măsura în care au cunoscut-o sau au prevăzut-o. În cazul în care 4 inculpați acostă și amenință mai multe femei, după care fiecare făptuitor a dus câte o femeie pe câmp săvârșind violul în locuri apropiate, dar separate, constituie infracțiunea de viol săvârșită de mai multe persoane împreună, iar nu cea de viol în forma de bază.

Altă modalitate agravată și ultima a infracțiunii de viol este prevăzută în [art. 218 alin. (4) NCP] și este caracterizată de împrejurarea că *fapta de viol a avut ca urmare moartea victimei*. Pentru existența acestei agravante este necesar ca în urma violului să se fi produs preterintenționat moartea victimei. În cazul în care moartea nu se produce preterintenționat, ci ca urmare a exercitării cu intenție (directă sau indirectă) a unor activități violente asupra victimei, infracțiunea de viol poate fi reținută în concurs cu omorul calificat. În ipoteza în care fapta a avut ca urmare preterintenționată sinuciderea victimei se va reține numai infracțiunea de viol (în forma tip sau în varianta agravată), deoarece urmarea mai gravă nu mai este prevăzută de lege în art. 218 alin. (4) NCP, iar infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii se comite numai cu intenție, ceea ce nu este cazul în această ipoteză care implică culpa ca atitudine subiectivă a făptuitorului raportat la sinucidere sau încercarea de sinucidere; concursul între infracțiunea de viol și cea de determinare sau înlesnire a sinuciderii s-ar putea reține numai în ipoteza în care făptuitorul acționează cu intenție atât în scopul violării victimei, cât și al determinării sinuciderii.

Fapta de viol săvârșită asupra victimei, urmată de uciderea acesteia de către inculpat prin asfixie mecanică, prin obstrucția căilor respiratorii superioare, pentru ca victima să nu țipe și bănuind că a fost recunoscut de aceasta, întrunește atât elemente constitutive ale infracțiunii de viol în forma de bază, cât și pe cele ale infracțiunii de omor calificat comis pentru a înlesni sau ascunde săvârșirea altei infracțiuni, iar nu elementele constitutive ale infracțiunii de viol care a avut ca urmare moartea victimei, întrucât moartea victimei nu

a constituit rezultatul preterintenționat al infracțiunii de viol, ci inculpatul, obstrucționând căile respiratorii superioare ale victimei, a prevăzut rezultatul faptei de omor și a acceptat posibilitatea producerii lui.

Pedeapsa. Pentru săvârșirea infracțiunii de viol în varianta tip și varianta asimilată [art. 218 alin. (1) și (2) NCP] pedeapsa este închisoarea de la 3 la 10 ani și interzicerea exercitării unor drepturi.

Pedeapsa este închisoarea de la 5 la 12 ani și interzicerea exercitării unor drepturi dacă se săvârșește în condițiile agravantelor prevăzute de [art. 218 alin. (3) lit. a)-f) NCP].

Violul care a avut ca urmare moartea victimei prevăzut de [art. 218 alin. (4) NCP] se pedepsește cu închisoarea de la 7 la 18 ani și interzicerea exercitării unor drepturi.

Având în vedere dispozițiile art. 36 alin. (3) NCP în ipoteza în care are loc o tentativă la infracțiunea de viol urmată de moartea preterintenționată a victimei, se va aplica pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea consumată prevăzută de art. 218 alin. (4) NCP: închisoarea de la 7 la 18 ani și interzicerea exercitării unor drepturi.

Acțiunea penală pentru fapta prevăzută în alin. (1) (variante simplă) și alin. (2) (variante asimilată) se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate. În celelalte cazuri, acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu.

În cele din urmă relatate, referitor la grațiere, dacă Ordonanța de Urgență nr. 13/2017 Publicată în Monitorul Oficial al României pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul Penal și a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală a stârnit nenumărate controverse, atunci *infracțiunile contra libertății și integrității sexuale, precum violul, agresiunea sexuală, actul sexual cu un minor, coruperea sexuală a minorilor, racolarea minorilor în scopuri sexuale, hărțuirea sexuală - incriminate de articolele 218-223 ale Noului Cod penal - sunt exceptate de la grațiere*, potrivit dezbaterilor din Comisia juridică a Senatului de la data de 03.05.2017.

Concluzii. Săvârșirea infracțiunii de viol, este cea mai marcantă și tragică faptă care se poate comite asupra unei persoane, în special asupra femeilor, care prezintă o vulnerabilitate și sensibilitate mai sporită decât partea masculină. Pe lângă suportarea durerii fizice la care se supune victima în urma unei infracțiuni de o gravitate sporită ca violul, aceasta riscă să rămână mar-

cată întreaga viață, deoarece rușinea și gradul de emoție major cu o conotație negativă, o transformă într-o persoană neîncrezută, rușinată, chiar speriată de riscul recidivei rușinosului și dezastruosului eveniment. Din punct de vedere istoric, se constată faptul că infracțiunea de viol în vechiul regim era privită ca o violență tolerată, reclamațiile fiind o raritate, dar acest aspect nu denotă faptul că în secolele trecute nu se săvârșeau violuri, ci din teama unei publicizări și a suportării rușinii, victimele nu reclamau făptuitorii.

Sub aspectul comparativ, se constată că infracțiunea de viol prevăzută de Codul penal român constituie elemente tangențiale majore cu infracțiunea de viol prevăzută de Codul penal francez și Codul penal al Republicii Moldova.

În urma analizei factorilor preexistenți ai infracțiunii de viol, se descoperă diverse opinii din perspectiva mai multor penaliști, în mod special referitoare la subiecții infracțiunii.

Prin conținutul constitutiv al infracțiunii, s-au sesizat păreri controversate referitoare la săvârșirea infracțiunii de viol sub aspectul elementului subiectiv, unii autori susținând faptul că ar exista doar intenția directă, în timp ce alții ar susține că pe lângă intenția directă infracțiunea de viol s-ar comite și cu intenție indirectă. De asemenea formele agravate în noua reglementare prezintă modificări, spre exemplu dacă victima este soția violatorului nu se va mai reține ca agravantă, ci constituirea infracțiunii în forma tip sau cea asimilată, „(dacă nu s-ar reține o altă variantă agravată a violului)”.

În cele din urmă menționate, drept propunere de „*lege ferenda*”, autorul concluzionează faptul că ar fi binevenită introducerea unei sancționări spre maxim în privința săvârșirii infracțiunii de viol de către pedofili. Astfel, prima propunere de „*lege ferenda*” ar fi sancționarea cu pedeapsa detențiunii pe viață și castrarea chimică a pedofililor, chiar dacă anterior această propunere a fost declarată neconstituțională conform Tratatelor U.E. la care România este parte. Propunerea a fost neconstituțională și se observă o creștere a ratei violurilor în rândul minorilor, ceea ce înseamnă că pedeapsa este prea blândă, de aceea autorul consideră că invocarea unei excepții referitoare la această metodă, ar fi necesară și binevenită drept scut

protector asupra integrității sexuale, morale și corporale al minorilor.

De asemenea, tot sub aspectul propunerii de „*lege ferenda*”, autorul ar introduce în lege sancționarea „așa ziselor victime” care învinuiesc suspectii cu rea credință, în scopul răzbunării, cu pedeapsa pentru care „ar fi trebuit să fie sancționat suspectul, dacă aceasta ar fi fost validă”.

Din punctul de vedere al autorului, introducerea în lege a acestor propuneri „*de lege ferenda*” ar micșora numărul victimelor, în special numărul copiilor drept victime, respectiv s-ar micșora și numărul violatorilor, dar ar avea loc și micșorarea reclamațiilor făcute cu rea credință în scopul răzbunării.

Este foarte important de evidențiat faptul că rata violurilor este într-o continuă creștere și sunt extrem de necesare, utile și binevenite noi propuneri spre o inovare a legii. Bineînțeles că niciodată nu vor dispărea violatorii, ucigașii, contrabandiștii și alți indivizi care conduc societatea spre degradare, însă este foarte important să se țină cont de fiecare intervenție, părere și propunere ce vin spre un progres util societății.

Violul este una dintre infracțiunile de o gravitate incontestabilă, acesta influențând negativ, atât fizic, cât și psihic orice individ, de aceea este foarte important ca pedeapsa acestei infracțiuni să se majoreze, astfel s-ar diminua treptat rata violurilor, care în ultimii ani a fost în creștere.

Bibliografie

- George Antoniu, Tudorel Toader (coord.), Explicațiile noului Cod penal, vol. III (art. 188-256), Ed. Universul Juridic, București, 2015.
- Georgina Bodoroncea, Valerian Cioclei (et al.), Codul penal. Comentariu pe articole (art. 1-446), Ed. C.H. Beck, București, 2014.
- Alexandru Boroi, Drept penal. Parte specială. Curs universitar, ediția a 3-a, Ed. C.H. Beck, București, 2016.
- Vasile Dobrinioiu, Mihai Adrian Hotca (et al.), Noul Cod penal comentat. Parte specială, Ed. Universul Juridic, București, 2016.
- Ioan Doltu, Vasile Draghici, Criminologie, Ed. Fundației „Andrei Șaguna”, Constanța, 2004.
- Nicola Henry, Anastasia Powell,

Asher Flynn, Rape Justice: Beyond the Criminal Law, Palgrave Macmillan, 2015.

7. Clare McGlynn, Vanessa E. Munro, Rethinking Rape Law: International and Comparative Perspectives, Routledge, 2010.

8. Ilie Pascu, Drept penal. Partea specială, vol. I, Ed. Fundației „Andrei Șaguna”, Constanța, 2004.

9. Sorin Rădulescu, Sociologia și comportamentul sexual deviant, Editura Nemir&Co, 1996, București.

10. Mihail Udroui, Drept penal. Partea specială. Noul Cod penal, ediția a 2-a revizuită și adăugită, Ed. C.H. Beck, București, 2015.

11. Georges Vigarello, Istoria Violului: sec. XVI-XX (trad. B. Stanciu), Ed. Armarcord, Timișoara, 1998. 12. Nicole Westmarland, Geetanjali Gangoli, International Approaches to Rape, The Police Press, Bristol, 2012.

13. D. Banciu, S. M. Rădulescu, C. Dâmboeanu, „Criminalitatea comisă cu violență în comunitățile rurale”, Revista Română de Sociologie, nr. 3-4/2006, p. 199-218. 14. C. Burricand, M. Monteil, „Les condamnations pour infraction aux mœurs de 1984 anul 1993”, Infostat Justice, Ministère de la justice nr. 44/1996.

15. C. Lupe, „Evoluția istorică a reglementării răspunderii penale infracțiunile privitoare la viața sexuală pe teritoriul românesc”, Annales Universitatis Apulensis Series Jurisprudentia, 2007, nr. 10. 16. Codul penal (Legea nr. 286/2009 privind Codul penal, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 510 din 24 iulie 2009).

17. Codul penal francez. <https://ro.scribd.com/doc/93392414/Codul-Penal-Francez>.

18. Codul penal spaniol. <https://ro.scribd.com/doc/91084903/Codul-Penal-Spaniol>.

19. Codul penal al Republicii Moldova. <http://lex.justice.md/md/331268/>.

20. Omorul, violul, traficul de persoane și furtul nu vor fi grațiate - a decis Comisia juridică a Senatului. <http://www.ziare.com/politica/senat/omorul-violul-traficul-de-persoane-si-furtul-nu-vor-fi-gratiat-a-decis-comisia-juridica-a-senatului-1464137>.

21. Monitorul Oficial al României. <https://ljc.ro/ordonanta-de-urgenta-nr-132017-publicata-in-monitorul-oficial/>.

e-mail: andreeacotorobai@yahoo.com